

Landschapontwikkelingsperspectief

DaaRbuiten

Gemeente Rucphen

2

LOS • ruimte maak je samen

Laatst gewijzigd: 27/01/2026

LOS • ruimte maak je samen

Nieuwe Linie 1-3,
5264 PJ Vught
Tel: 073 - 7113770
info@losruimte.nl
www.losruimte.nl

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt 'DaaRbuiten', ons perspectief op het landschap van Rucphen.

Een beleidsstuk waarin we onze ambitie voor het buitengebied hebben vastgelegd. We zetten in op een moderne vertaling van het typische Brabantse landschap waarin werken en wonen samengaan met recreatie en natuurontwikkeling.

En dat is niet meer dan logisch. Al eeuwen zijn werken en wonen onlosmakelijk verbonden met het landschap. Waar eerst het landschap de basis was voor het gebruik is dat in de laatste eeuw veranderd. We hebben het o.a. door middel van schaalvergroting naar onze hand gezet. Recente ontwikkelingen op het gebied van agrarische bedrijfsvoering, duurzaamheid, klimaat en biodiversiteit zorgen voor grote opgaven.

Met 'DaaRbuiten' bieden we binnen een groen kader mogelijkheden waarbinnen verschillende initiatieven een plaats kunnen vinden. Hiermee werken we aan een klimaatrobuust, maar bovenal, leefbaar en aantrekkelijk landschap.

Dit doen we niet alleen. We werken nauw samen met alle betrokkenen. Wensen, ideeën en initiatieven combineren we met vakkennis en de bestaande

kaders. Hierdoor ontstaat er een mooie samenwerking met een resultaat waar iedereen trots op mag en kan zijn!

Ik kijk uit naar een (be)leefbaar landschap!

René Lazeroms

Wethouder Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Financiën, Vrijetijdseconomie en Onderwijshuisvesting

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7	4.	Een perspectief voor het landschap	59
1.1.	Aanleiding en doel	7	4.1.	Cascobenadering	59
1.2.	Plan, programma of perspectief	9	4.2.	Landschappelijk Raamwerk	61
1.3.	Proces	11	4.3.	Gewenst toekomstbeeld per landschap(stype)	69
2.	De basis van DaarBuiten	13	4.4.	Linten in het landschap	75
2.1.	Wettelijk en beleidsmatig kader	13	4.5.	Leidraden	83
2.2.	Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen	19	4.6.	Landschappelijke inpassing	95
3.	Een integrale landschapsanalyse	23	5.	Eerste aanzet tot een uitvoeringsprogramma	101
3.1.	Plangebied	23	6.	Bijlage: Landelijke, provinciale en gemeentelijke (beleids)kaders	105
3.2.	Bodem- en watersysteem	23	6.1.	Landelijke en provinciale (beleids)kaders	105
3.3.	Natuur	31	6.2.	Gemeentelijke beleidskaders	108
3.4.	Cultuurhistorie	35			
3.5.	Landschappen	43			
3.6.	Recreatie	51			
3.7.	Land- en tuinbouw	53			
3.8.	Waarden in relatie tot TOV	57			

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en doel

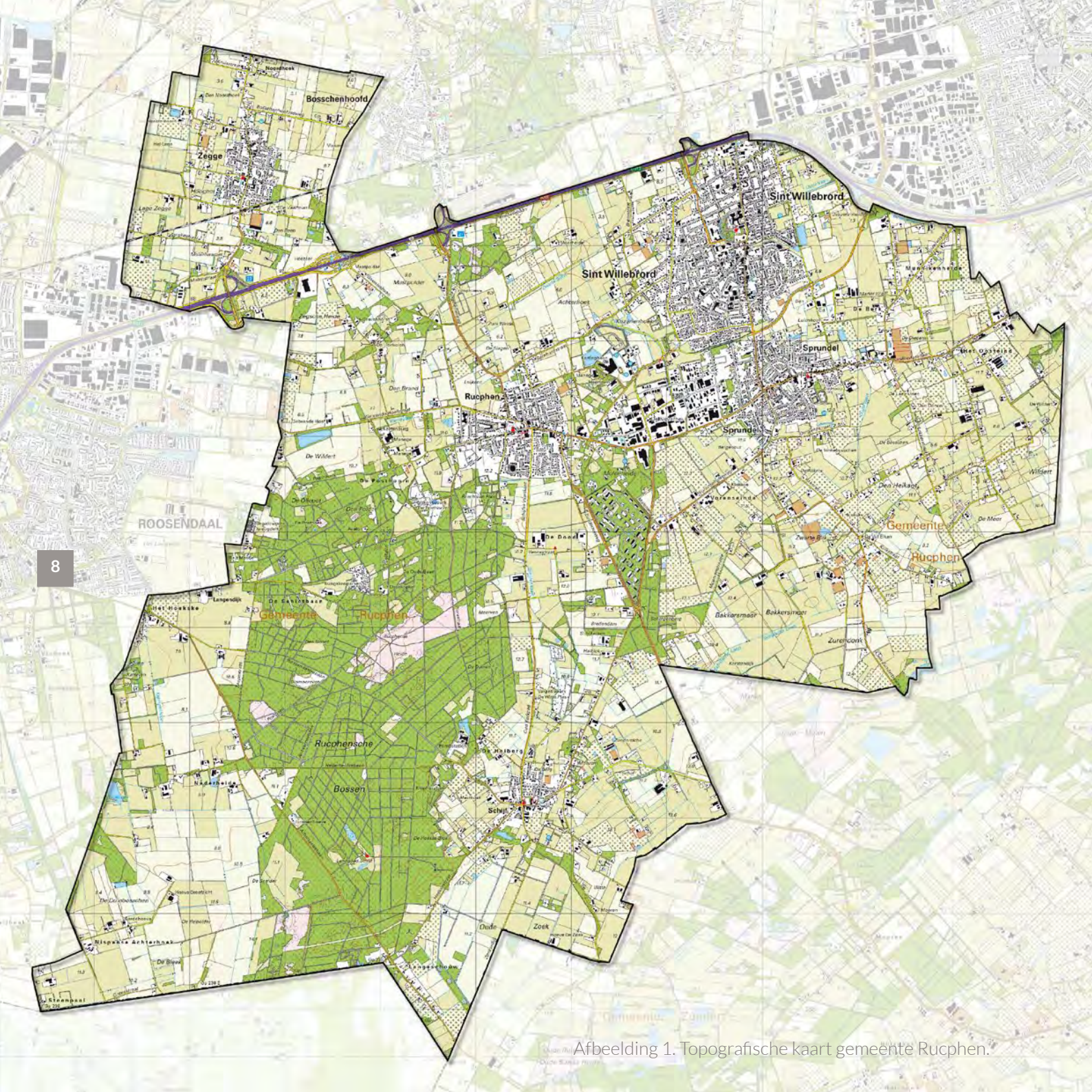
Rucphen heeft een prachtig en groen buitengebied. Daar dragen niet alleen de Rucphense Bossen, maar ook het agrarisch cultuurlandschap in belangrijke mate aan bij. Dit fraai landschap maakt dat Rucphen een aantrekkelijke gemeente is om in te wonen, te werken en te recreëren. Als productiegebied voor agrariërs levert het een belangrijke bijdrage aan de economie in Rucphen. Ook draagt het landschap bij aan de toeristisch recreatieve sector. Daarnaast vertegenwoordigt het landschap grote ecologische waarden waarbij met name de natuurgebieden een bijzondere flora en fauna herbergen. Het is dus van belang dat de kwaliteit van dit landschap voor de toekomst gewaarborgd blijft en verder wordt versterkt.

Aan het begrip landschap geeft iedereen een eigen inhoud, afhankelijk met welke bril men kijkt. De definitie volgens de Europese Landschapsconventie luidt: “Landschap is een gebied, zoals door mensen waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door de (inter-)actie van natuurlijke en menselijke factoren”.

Beschrijven we het landschap dan maken we een onderscheid in bijvoorbeeld natuurlandschap of cultuurlandschap, of in open, besloten en dichte landschappen. Beschouwen we het landschap als gebied, dan spreken we in Rucphen van het Brabantse landschap of het landschap van de Baronie of het Markiezaat. Daar associëren we niet alleen een fraai landschap mee, maar ook gemoedelijkheid.

Kortom: Rucphen ligt in het Brabantse landschap. De omgeving is afwisselend met gebieden waar natuur domineert, waar menselijk gebruik domineert of waar dat hand in hand gaat. Sommige delen van het landschap zijn uitgesproken open, andere meer besloten. Dit alles is het resultaat van de manier waarop de mens de natuurlijke omgeving voor haar behoeften naar de hand gezet heeft.

Er gebeurt veel in het buitengebied van Rucphen. Veranderingen in de agrarische sector, de ontwikkeling van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en de woningbouwopgaves tegen de kernen aan leiden onherroepelijk tot veranderingen. Dit biedt enerzijds kansen, maar zal evengoed

Afbelding 1. Topografische kaart gemeente Rucphen.

op gespannen voet staan met de bestaande kwaliteiten van het landschap. Maatwerk is nodig. Daarom vindt de gemeente Rucphen het belangrijk om vanuit het landschap sturing te geven aan deze veranderingen en de landschappelijke kwaliteiten van het buitengebied voor de toekomst te borgen.

Doel:

- Behouden en versterken van de bestaande kwaliteiten van het Rucphense Landschap;
- Vanuit het landschap sturing geven aan de grote veranderingen die spelen.

1.2. Plan, programma of perspectief

Gekoppeld aan de Structuurvisie Landschap (2012) heeft het Landschapsontwikkelingsplan (2009) de afgelopen jaren de koers bepaald voor de ontwikkelingen in het buitengebied. Veranderende wet- en regelgeving en het wereldbeeld zorgen ervoor dat het landschapsontwikkelingsplan geactualiseerd dient te worden. Nu, in 2026, is het niet meer logisch om het geactualiseerde stuk nog steeds een “landschapsontwikkelingsplan” te noemen. Onder de Omgevingswet (2024) wordt “plan” namelijk vooral gebruikt voor het omgevingsplan, wat juridisch bindend is. Ook aan de term “programma” zitten onder de Omgevingswet voorwaarden verbonden:

- Landschappelijk ambities uit omgevingsvisie uitwerken;
- Maatregelen, projecten, prioriteiten bevatten;
- Een (globale) planning en verantwoordelijkheden benoemen;
- Door het college laten vaststellen als omgevingsprogramma.

Het voorliggende stuk is geen programma in de zin van de Omgevingswet. Om verwarring te voorkomen is voor de term “perspectief” gekozen. Bij dit landschapsontwikkelingsperspectief (LOP) zal later een apart uitvoeringsprogramma worden uitgewerkt, dat te zijner tijd ter besluitvorming wordt voorgelegd. Voor nu is een lijst gemaakt met de uit te voeren projecten (zie hoofdstuk 5).

De gemeenteraad van Rucphen heeft in september 2025 de Omgevingsvisie 2.0 “Rucphen 2040” vastgesteld. Dit LOP heeft een duidelijke koppeling met deze Omgevingsvisie. Het LOP vertaalt de landschappelijke ambities uit de Omgevingsvisie Rucphen 2.0 naar concrete doelen en maatregelen voor behoud, versterking en ontwikkeling van het landschap, in samenhang met landbouw, natuur, klimaat en recreatie. Daarnaast heeft dit LOP nadrukkelijk een koppeling met de gemeentelijke beleidsstukken Groen R I Groenbeleid en het beleid Teeltondersteunende voorzieningen (TOV-beleid).

10

Afbeelding 2. Foto's bijeenkomst stakeholders LOP en TOV op 18 december 2025

1.3. Proces

Om gebiedskennis te mobiliseren en draagvlak te creëren is tijdens het opstellen van het landschapsonwikkelingsprogramma op verschillende momenten gesproken met de Provincie Noord-Brabant, ZLTO, Defensie, Brabant Water, Waterschap Brabantse DeltaANV (Agrarische Natuurvereniging) en Natuurwerkgroep Rucphen en omgeving. Overleggen hebben o.a. plaatsgevonden onder de vlag van het “Groene platform”. Hierin nemen de verschillende groen betrokken partijen uit onze gemeente zitting. Daarnaast is er met individuele terreineigenaren en inwoners van het buitengebied gesproken. Het doel was hierbij om zoveel mogelijk informatie te verzamelen, hierbij valt te denken aan wetenswaardigheden, aandachtspunten en knelpunten.

In de zomer was het mogelijk om zienswijzen in te dienen. Er zijn 4 zienswijzen op het Concept-LOP binnengekomen. De inhoud van deze zienswijzen is zorgvuldig bestudeerd en afgewogen. Dit heeft geleid tot aanpassingen verbetering van het LOP. Na het indienen van de zienswijzen zijn eind november 2025 nog aparte, verdiepende gesprekken geweest met: Natuurwerkgroep Rucphen en omgeving, ANV, Defensie, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landgoed Schijf, Waterschap Brabantse Delta, Provincie Noord-Brabant en een groep agrarische ondernemers en vertegenwoordigers (ZLTO, Tree- en Fruitport). Deze gesprekken gingen

zowel over het LOP als het TOV-beleid. Op basis van deze gesprekken is het LOP (en ook het TOV) nogmaals aangepast en aangescherpt. Dit is tot slot besproken tijdens een gezamenlijke bijeenkomst met alle stakeholders op 18 december 2025. Doel van deze bijeenkomst was consensus bereiken over het LOP en TOV. De reacties die tijdens deze bijeenkomst zijn gegeven zijn meegenomen (indien er consensus over was) in dit document: het “LOP DaaRbuiten” (en in het TOV-beleid).

2. De basis van DaaRbuiten

Hoe vanzelfsprekend de aanwezigheid van een aantrekkelijk landschap ook lijkt, een duidelijke borging is voor behoud en ontwikkeling van belang. Dit perspectief sluit aan en bouwt voort op landelijke en provinciale kaders en verschillende gemeentelijke beleidskaders. In 2.1 gaan we in op de voor dit LOP meest relevante gemeentelijke beleidskaders. Alle andere landelijke en provinciale kaders en gemeentelijke beleidskaders staan toegelicht in de bijlage. In 2.2 gaan we – bezien vanuit de lange ontstaansgeschiedenis van het Rucphense landschap - in op de voor het LOP relevante actuele ontwikkelingen. Dit zijn zowel kansen als bedreigingen.

2.1. Wettelijk en beleidsmatig kader

Voor het LOP zijn op het landelijke, wettelijke niveau het Burgerlijk Wetboek en de Omgevingswet met daarin de Wet natuurbescherming van belang. Voor de ontwikkelingen in het landschap stelt ook de Provincie Noord-Brabant duidelijke kaders. Deze kaders zijn o.a. vastgelegd in de Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en het regionaal Water en Bodem Programma. In het hoofdstuk uitvoeringsprogramma wordt ingegaan op de regeling Maatwerk omgevingskwaliteit uit de Omgevingsverordening. Op gemeentelijk niveau wordt het beleid ten aanzien van dit perspectief

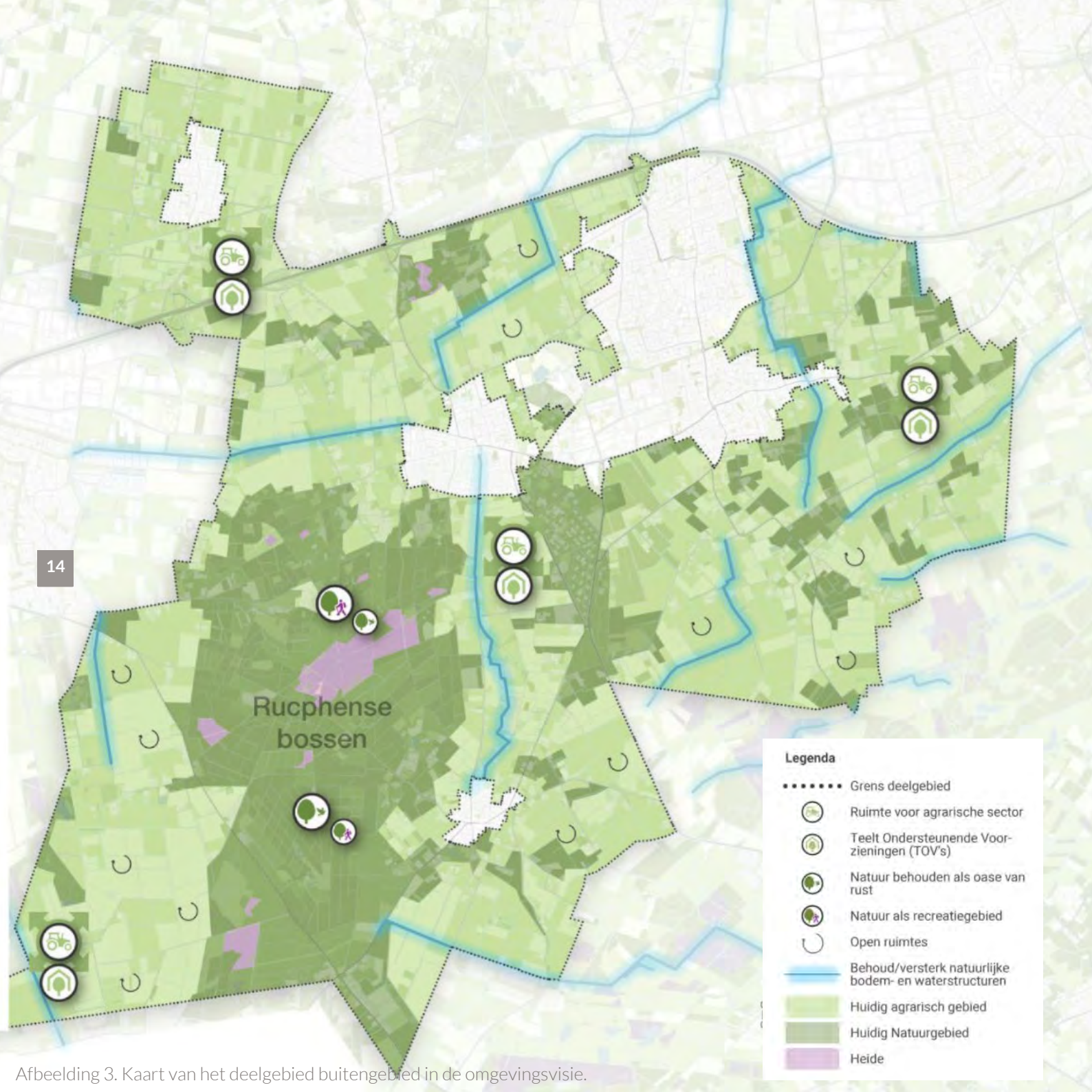
mede bepaald door eerder vastgestelde visies en plannen. Relevant zijn: Omgevingsvisie Rucphen 2.0, groenbeleidsplan Groen R, boombeleid BOOM, duurzaamheidsvisie, Visie (Vrijetijds) Economie, Klimaatbestendig Rucphen en Beleid Teeltondersteunende Voorzieningen (TOV). Voor dit LOP zijn de Omgevingsvisie, het groenbeleidsplan en het TOV-beleid het meest relevant. Op deze drie beleidsstukken wordt hieronder verder ingegaan.

Omgevingsvisie Rucphen 2.0 (2025)

In de omgevingsvisie legt de gemeente de keuzes voor de lange termijn vast. Centraal staat de vraag hoe de gemeente Rucphen er in 2040 uit ziet. Hiervoor zijn drie hoofdambities geformuleerd, te weten Prettig Samenleven, Duurzaam Samenleven en Ruime mogelijkheden voor werken en vrijetijdsbesteding. Deze hoofdambities zijn verder onderverdeeld in uitgangspunten. De meest relevante uitgangspunten voor het landschap zijn:

Prettig Samenleven:

- Versterking van karakteristieke dorpen, het groene buitengebied, het diverse landschap en de cultuurhistorische waarden.

Afbeelding 3. Kaart van het deelgebied buitengebied in de omgevingsvisie.

Duurzaam Samenleven:

- Aanpassen van de omgeving aan de veranderende (en extreme) weersomstandigheden;
- We beschermen de natuur;
- Een gezonde en veilige leefomgeving stimuleren die mensen uitnodigt om naar buiten te gaan en te bewegen.

Werken en Vrijtijdsbesteding:

- Het ontwikkelen van een gunstig ondernemersklimaat;
- Door samenwerking worden de recreatieve mogelijkheden beter benut en uitgedragen;
- Rucphen is een agrarische gemeente waarbinnen adaptieve landbouw ook in de toekomst een plek blijft krijgen.

De landschapsambities zijn samen te vatten in drie kernlijnen:

Kerngedachte	Wat betekent dit voor het landschap?
Behouden & Versterken	Inzet op natuur, landschapselementen, groene structuren, ecologische verbindingen
Behouden & Versterken	Landschap als klimaatbuffer, biodiversiteit versterken
Balans & functies	(Adaptieve) landbouw, recreatie en natuur in evenwicht

In de Omgevingsvisie is de hele gemeente verdeeld in deelgebieden waaronder het buitengebied. Het buitengebied van Rucphen blijft een waardevol en veelzijdig gebied waar landbouw, natuur, landschap en recreatie in balans zijn. Het landelijk karakter met rust en ruimte wordt beschermd, terwijl er zorgvuldig ruimte is voor duurzame energie, adaptieve landbouw en passende nieuwe functies. Ontwikkelingen dragen bij aan biodiversiteit, klimaatbestendigheid en landschapskwaliteit, met woningbouw vooral in en rondom de kernen. Het buitengebied fungeert als groene long, recreatief uitloopegebied en drager van cultuurhistorische waarden.

De belangrijkste uitgangspunten voor het buitengebied (en dus ook het landschap) zijn:

- Behoud en versterking van het landelijke en karakteristieke landschap
- Adaptieve en duurzame landbouw als hoofdgebruiker
- Ontwikkelingen zijn kleinschalig en landschappelijk passend
- Woningbouw eerst in en rond de kernen
- Versterking van biodiversiteit, bodem en water
- Landschap als drager van klimaatadaptatie en duurzame energie
- Balans tussen landbouw, recreatie en andere functies
- Behoud van groene zones, Rucphense Bossen, cultuurhistorische waarden en erfgoed

Alle hier voor het landschap relevante benoemde uitgangspunten zijn verder uitgewerkt in dit LOP.

Afbeelding 4. Kaart van het de gemeentelijke groenstructuur uit het Groenbeleidsplan.

Groen R | Groenbeleid gemeente Rucphen

Groen R is het gemeentelijke groenbeleidsplan van Rucphen uit 2022, dat inzet op een sterk, fijnmazig, samenhangend groen netwerk in dorpen en het buitengebied, dat bijdraagt aan leefkwaliteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezondheid. Het beleid richt zich op het behouden en versterken van bestaande groenstructuren, het toevoegen van nieuw groen en het verbinden van landschapselementen zodat er een robuust, toegankelijk en ecologisch waardevol groen netwerk ontstaat voor mens en dier. Groen komt niet alleen in parken en plantsoenen voor, maar ook in landschapselementen, lanen, wandel- en fietsroutes en ecologische structuren tussen kernen en het buitengebied. De aanpak is integraal, natuurinclusief en participatief, waarbij samenwerking met inwoners, organisaties en partners centraal staat.

De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- Samenhangend groen netwerk: Ontwikkelen en versterken van een samenhangend stelsel van groenstructuren en groene verbindingen tussen kernen, buitengebied en natuur.
- Groen met meervoudige waarde: Groen draagt bij aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, waterberging, gezondheid en recreatie.
- Natuurinclusieve inrichting en beheer: Groen wordt ingericht en beheerd met aandacht voor soortenrijkdom en ecologische kwaliteit.
- Samenwerken met de omgeving: Inwoners, organisaties en partners worden actief betrokken bij aanleg en beheer van groen
- Groen als basis voor ontwikkeling: Bij ruimtelijke initiatieven is groen een sturend en integraal onderdeel van het ontwerp.

Beleid Teeltondersteunende

Voorzieningengemeente Rucphen (2026)

In het beleid Teeltondersteunende Voorzieningen (TOV beleid) schetsen we als gemeente Rucphen ons toekomstperspectief en ruimtelijke kaders voor agrarische teeltbedrijven in het buitengebied, die gebruik willen maken van teeltondersteunende voorzieningen buiten het bouwvlak. Dit is niet beperkt tot één specifiek type bedrijf, maar omvat teeltbedrijven van fruit, bomen, planten, groenten en bloemen. De ligging in het landschap en andere ruimtelijke overwegingen vormen de basis voor het TOV beleid. Daarmee is dit LOP een belangrijke basis voor het TOV-beleid. Het doel van het TOV-beleid is het creëren van een objectief ruimtelijk kader voor de uitbreiding van permanente teeltondersteunende voorzieningen (TOV) ter versterking van economisch gezonde en toekomstbestendige teeltbedrijven, in balans met het landschap, het bodem- en watersysteem en andere waarden van het landelijk gebied.

Sterke punten:

- Van oorsprong sterk afwisselend landschap
- Robuuste natuurgebieden: Rucphense Bossen, Pannenhoef, Lange Maten
- Bestaand beleid werkt met cascolandschap
- Groene entrees van de gemeente
- Ligging in Van Gogh Nationaal Park

Kansen:

- Fijnmazig netwerk van landschapselementen, ecologische verbindingen en natuurgebieden
- Inzetten op samenwerking en actief grondbeleid
- Ontwikkelen kleinschalige recreatie
- Transformatie erven: multifunctioneel en landschappelijk ingepast
- Versterking beleefbaarheid landschap

Zwakke punten:

- Vervaging landschappelijke identiteit
- Verdwijning landschapselementen
- Toenemende uniformiteit van het landschap
- Druk op grond, weinig grond voor natuur- en landschapsontwikkeling
- Ommetjes staan onder druk door woningbouw
- Beperkte regie op ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied.

Bedreigingen:

- Voortgaande schaalvergroting in landbouw
- Toenemende recreatieve druk op kwetsbare natuur
- Verrommeling buitengebied
- Botsende belangen tussen natuurontwikkeling, landbouw, recreatie en woningbouw
- Afname verbondenheid van inwoners met het landschap

Afbeelding 5. De sterke- en zwakke punten, kansen en bedreigingen voor het landschap in de gemeente.

2.2. Sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen

De kracht van het Rucphense landschap is dat het in oorsprong een grote afwisseling kent. Door het veranderende gebruik van het landschap staat deze afwisseling onder druk. De ontwikkeling van het landschap in de (recente) geschiedenis maakt het landschap minder herkenbaar, waardoor de eigenheid vervaagt en inwoners zich minder verbonden voelen met hun omgeving.

Landschappelijke verschillen

Schaalvergroting in de landbouw, woningbouw in het buitengebied en een groeiende recreatiedruk hebben grote invloed op het landschap. Veel karakteristieke landschapselementen verdwijnen, waardoor de verschillende landschappen steeds meer op elkaar lijken. Ook de agrarische teelten zijn overal min of meer hetzelfde. De oorspronkelijk kleinschalige gebieden, de oude zandontginningen (zie 3.5), worden steeds grootschaliger. Hierdoor lijken ze steeds meer op de open gebieden, de jonge zandontginningen. Verandering hoort bij het landschap, maar door de verschillen tussen de landschapstypen te versterken worden deze weer herkenbaar. Samenwerking met andere initiatieven, zoals agrarisch natuurbeheer, is hierbij kansrijk.

Het cascolandschap

Het cascolandschap vormt het stabiele raamwerk van het landschap: een samenhangend netwerk van natuurgebieden, waterstructuren en landschapselementen waar de ontwikkelingssnelheid laag is.

Dit casco biedt ruimte aan natuur, biodiversiteit en klimaatadaptatie en zorgt tegelijk voor samenhang tussen verschillende gebieden. Binnen en rondom dit raamwerk is ruimte voor dynamische functies zoals landbouw, recreatie en dorpsuitbreiding, mits deze het casco respecteren en versterken. Zo blijft het landschap herkenbaar en veerkrachtig, ook bij toekomstige ontwikkelingen.

Rucphen is goed bedeed met een natuurgebied als de Rucphense Bossen en de op de grens met de gemeente Zundert gelegen Pannenhoef en Lange Maten. Deze natuurgebieden zijn onderdeel van het Natuurnetwerk Brabant. Ecologische verbindingzones zorgen voor robuuste verbindingen tussen de verschillende natuurgebieden. Aandacht is er voor de nog te realiseren oost-west verbindingen.

Grondbezit

De keerzijde van de ambities op het gebied van natuur is dat andere functies zoals landbouw, waar een vergroting van de schaal uit economisch perspectief vaak noodzaak is, in het gedrang (kunnen) komen. Grondeigenaren hebben hierin de troeven in handen. Ondanks het vrijkomen van grond door stoppende agrariërs komt er vrijwel geen grond vrij voor andere invullingen zoals natuurontwikkeling. Door samenwerkingen aan te gaan wordt voorkomen dat gebiedsprocessen in een slot vallen. Een actief grondbeleid, waarin grondruiling en/ of moderne herverkavelingen mogelijk zijn, zorgt voor het bouwen aan het landschap.

Erven en woonclusters

In het buitengebied zijn tal van erven en woonclusters. Wet- en regelgeving zorgt ervoor dat er tal van uitdagingen zijn voor ondernemers, inwoners maar ook voor de gemeente. Tegelijkertijd zijn het waardevolle woonplekken, en dragen ze in belangrijke mate bij aan het karakter van het landschap. Er dient ruimte te zijn voor initiatieven waarbij er sprake is van vernieuwde economische vitaliteit, waarbij tegelijkertijd het landelijk karakter gewaarborgd dient te worden. Rode ontwikkelingen maken groen mogelijk. Gebeurt dit niet, dan ligt verrommeling op de loer.

Recreatieve druk

Als groene long in de Brabantse stedenrij is onze gemeente aantrekkelijk voor recreatie. Recreanten bezoeken met name de Rucphense Bossen en ze doorkruisen onze gemeente als onderdeel van een wandel- of fietsroute. Bewegwijzerde routes leiden de recreanten door het Rucphense landschap. Binnen onze gemeente fungeren de verschillende dorpen, maar ook de Heimolen, als uitvalsbasis. De recreatieve druk op de Rucphense Bossen is hoog. Om de recreatiedruk te spreiden is het aantrekkelijker maken van het agrarische landschap een kans. Door de ligging tussen Zundert en Etten-Leur, plaatsen waar Van Gogh heeft gewoond, kan Rucphen een verbindende factor spelen. De ambities voor het Rucphense landschap sluiten aan bij de kernwaarden van het Van Gogh Nationaal Park.

Defensie

De spanningen in de wereld zorgen voor uitbreiding en intensivering bij Defensie. In de gemeente Rucphen heeft Defensie een groot oefenterrein, namelijk de Rucphense Heide gelegen in de Rucphense Bossen. Aan de Zundertseweg ligt een oud MOB-complex. Dit is een logistiek centrum voor de opslag van materieel en voertuigen. Daarnaast wordt er gedacht aan een defensielocatie in de buurt van Nispen. De militairen trainen in natuurgebieden. Dit maakt Defensie ook een belangrijke speler in het ontwikkelen, beheren en onderhouden van natuurgebieden. De mogelijke intensivering en uitbreiding van Defensie bieden ook kansen voor natuur- en landschapsontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan het realiseren van ecologische verbindingen ter compensatie van uitbreiding. Het intensiever gebruiken van militair oefenterrein kan in de toekomst ook beperkingen voor recreanten opleveren.

Landschap en de woonomgeving

Van welke kant je ook komt, de entree van de gemeente is altijd groen. Vanaf het zuiden door of langs de bossen en vanaf de andere zijden door een fraai cultuurlandschap. Aan dat groene gevoel dragen de laanbeplantingen langs de invalswegen in belangrijke mate bij. Het landschap rond de dorpen wordt door de inwoners gebruikt voor ommetjes. Als hiervoor goede mogelijkheden zijn, versterkt dat het gevoel van buiten wonen. Op enkele plaatsen zijn informele paadjes aanwezig. Deze staan onder druk door de uitbreidingsplannen.

22

3. Een integrale landschapsanalyse

Om de nieuwe ontwikkelingsrichting van het gebied te bepalen is kennis van het huidige landschap van essentieel belang. Er is gekeken hoe het gebied gepositioneerd is in zijn omgeving en wat daarvan de invloeden zijn. Er is een uitgebreide analyse uitgevoerd van alle lagen van het landschap.

3.1. Plangebied

Om plannen voor een gebied te bedenken en processen in gang te kunnen zetten, is het van belang om eerst te onderzoeken wat er al is. Een van de manieren om dat te doen, is door het landschap te ontrafelen door deze in verschillende lagen te file- ren. Wat op het maaiveld een ogenschijnlijke van- zelfsprekendheid is, heeft vaak een logische reden. De opbouw van de ondergrond zorgt al eeuwen voor de fysieke mogelijkheden boven de grond. De ontstaansgeschiedenis wijst de weg naar hoe het landschap en de verschillende gebruiksfuncties zich in de toekomst zouden kunnen ontwikkelen.

Luchtfoto

Deluchtfoto is op het eerste gezicht moeilijk te lezen. We herkennen de Rucphense Bossen, de dorpen en de A58. Maar verder een monotoon landschap van agrarische percelen zoals op veel plaatsen te

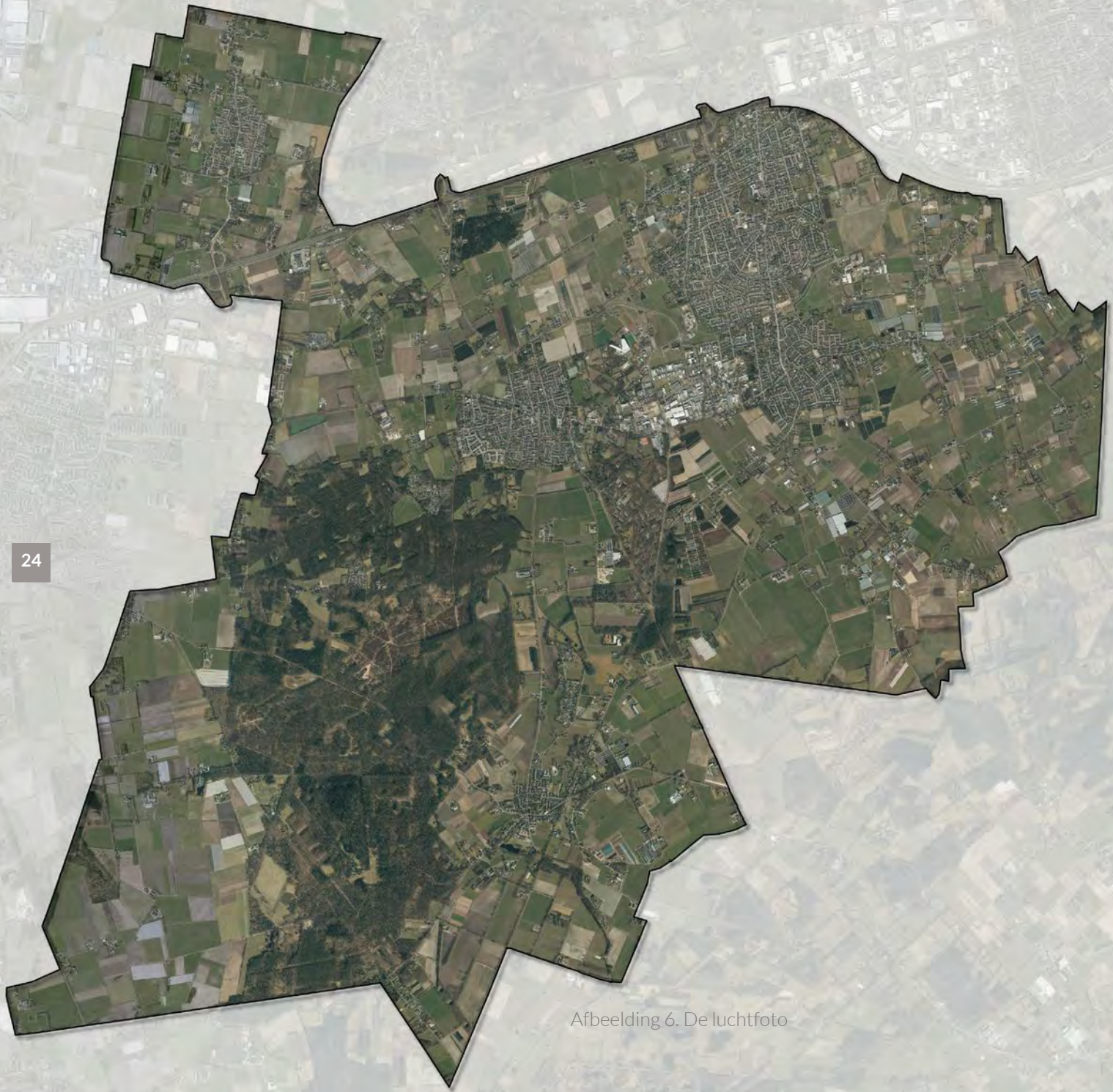
zien is op de hoge zandgronden in Nederland, maar zeker in Brabant, is te onderscheiden. Maar als je er door je oogvelden naar kijkt, komen er structuren naar boven die in de volgende themakaarten terugkomen, zoals bijvoorbeeld de rationele verkaveling rondom Zegge en in de Oude Zoek.

Topografische kaart

De topografische kaart geeft op hoofdlijnen hetzelfde beeld als de luchtfoto. Door de vereenvoudiging en interpretatie van de luchtfoto naar een kaartbeeld is de kaart wel gemakkelijker leesbaar. Oude verbindingswegen lichten op en volgen de lijnen van het landschap. Duidelijk herkenbaar zijn de A58 en spoorweg die van west naar oost door het landschap snijden. Daarnaast ook los van zijn ondergrond zijn de toegevoegde wegenstructuren die ten behoeve van de omleidingsweg zijn gerealiseerd.

3.2. Bodem- en watersysteem

Hier gaan we in op het huidige bodem- en watersysteem. Om te snappen hoe het bodem- en watersysteem werkt is kennis van de hoogte en geomorfologie nodig.

Afbeelding 6. De luchtfoto

Geomorfologie

Geomorfologie is de wetenschap die zich bezighoudt met de studie van de vormen van het aardoppervlak en de processen die hierbij een rol spelen of hebben gespeeld. De basis voor de huidige vorm van het aardoppervlak is gelegd in de laatste ijstijd. Tegen het einde van de laatste ijstijd zijn hier dekzandruggen en landduinen (bruin) ontstaan. Dit kwam omdat er meer begroeiing kwam, die ervoor zorgde dat het zand werd vastgehouden. Boven op de grootste dekzandrug bevinden zich de Rucphense Bossen. Ook tussen de Heimolen en Bosschenhoofd ligt een hogere dekzandrug. Het merendeel van de gemeente Rucphen bestaat uit dekzand. Naast de hoge ruggen, zijn dat lage vlaktes (kaki) en dekzandgebied (geel). In groen zijn de beekdalen en dalvormige laagtes aangegeven. Hier stromen veelal de beken en turfvaarten.

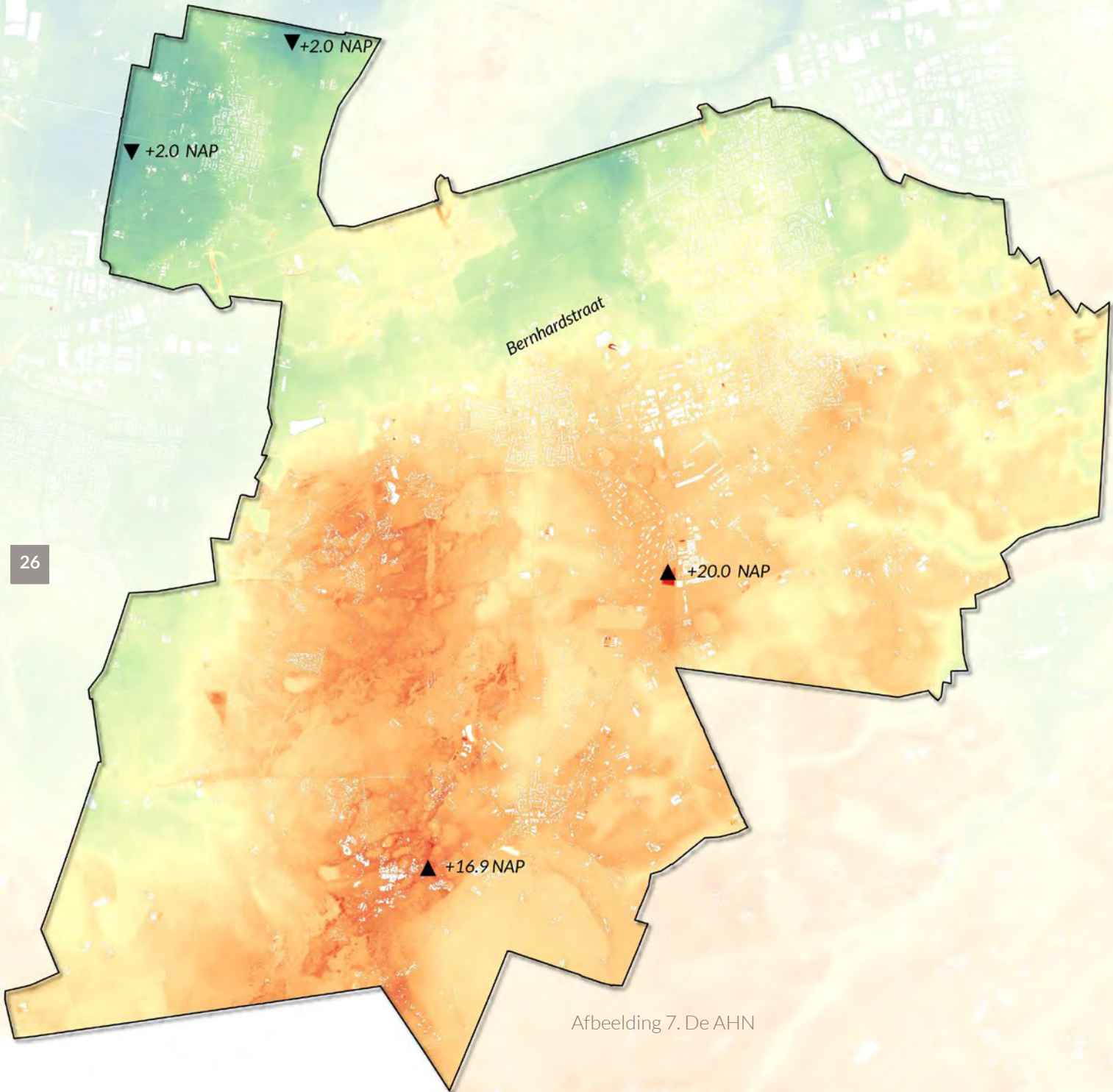
Hoogte

De gemeente Rucphen loopt geleidelijk af van zuid naar noord. Het hoogste punt is 19.7 meter boven N.A.P. en ligt in een bosperceel in de Zoekse Blok ten zuidwesten van Schijf. Het laagste punt van de gemeente is 1.9 meter boven N.A.P. en bevindt zich in de Lage Zegge ten westen van Zegge. Herkenbaar als een cirkel, naast de Rucphense Bossen, is de Oude Zoek. Dit ven is in de 19e eeuw drooggemalen en verkaveld en is hierdoor als laagte herkenbaar. De Achterhoek ten westen van St. Willebrord is een open gebied en ligt beduidend lager. Noordwaarts kijkend vanaf de Bernhardstraat is het dalen van de grond goed zichtbaar. De gronden ten westen

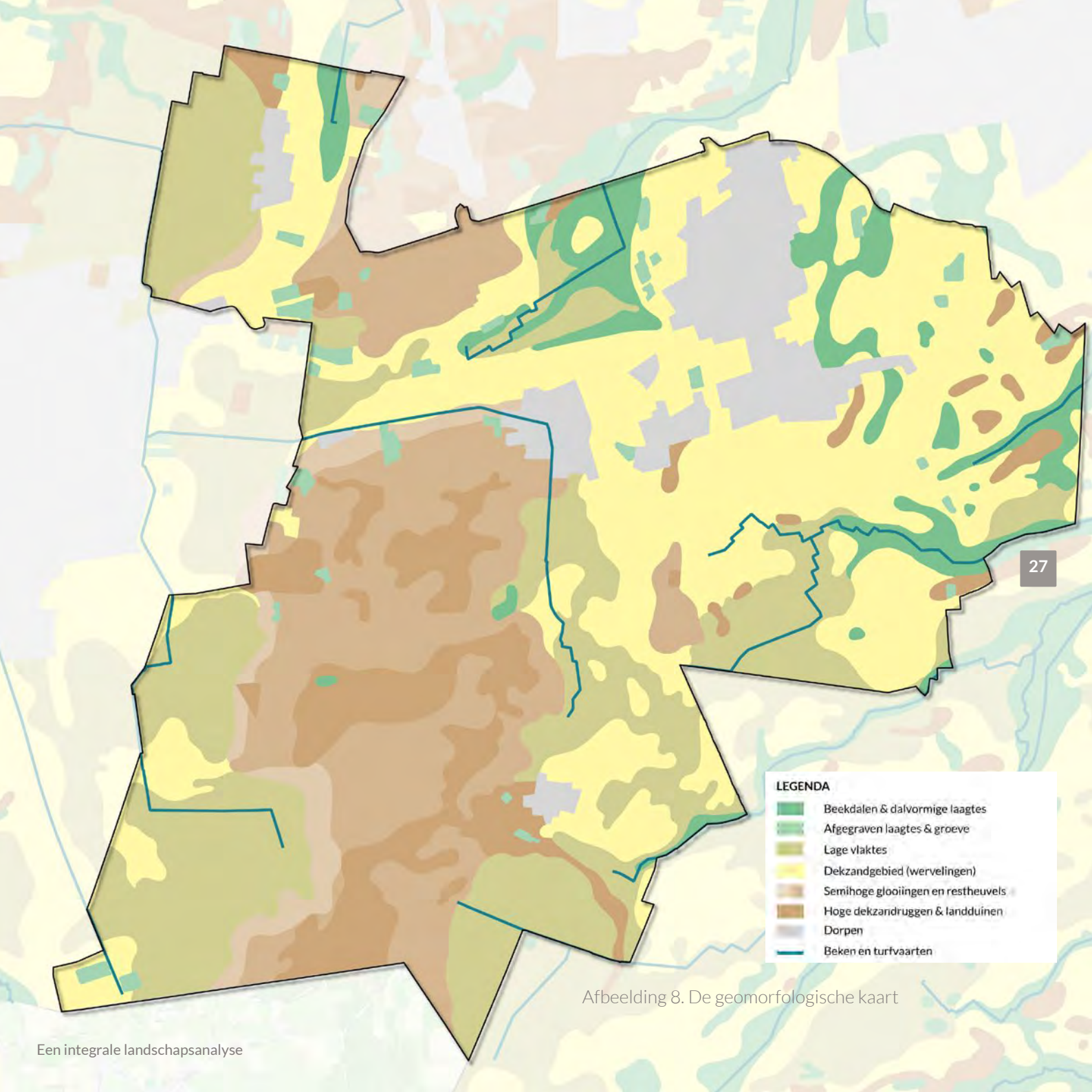
en noordwesten van Zegge zijn duidelijk lager gelegen en vormen de opmaat naar de polders aan de noordzijde van Brabant. In het zandlandschap ten westen van de Rucphense Bossen zijn kleine hoogteverschillen waarneembaar. Dit is onder andere de Molenheide en relictten van oude beekdalen.

Bodem

Opvallend voor Rucphen en zijn omgeving is dat de heldere geomorfologische opbouw veel minder herkenbaar is in de bodemopbouw. Het gebied wordt vooral gedomineerd door podzolgronden (beige). Dit zijn voedselarme zandgronden met een duidelijke laagopbouw: een humusrijke bovengrond, een uitspoelingslaag en een inspoelingslaag. Deze gronden hebben een lage natuurlijke vruchtbaarheid en het water zakt snel weg in het doorlatende zand, waardoor de grond droogtegevoelig is. Deze gronden zijn van nature geschikt voor heide, bos en extensieve landbouw. Nabij de Rucphense Heide komen op twee plekken arme vaaggronden voor. Deze bodems hebben een zwak ontwikkelde bodemopbouw en zijn ontstaan uit relatief jong of regelmatig verstoord materiaal. Daardoor ontbreken duidelijke bodemlagen. De vaaggronden zijn gevoelig voor verdichting en veranderingen in waterhuishouding. Over het algemeen zijn ze beter vochtvasthoudend en voedselrijker dan podzolgronden. Rondom verscheidene dorpen komen eerdgronden (bruin) voor. Dit zijn rijke, door de mens gevormde bodems, die vooral voorkomen in oude agrarische

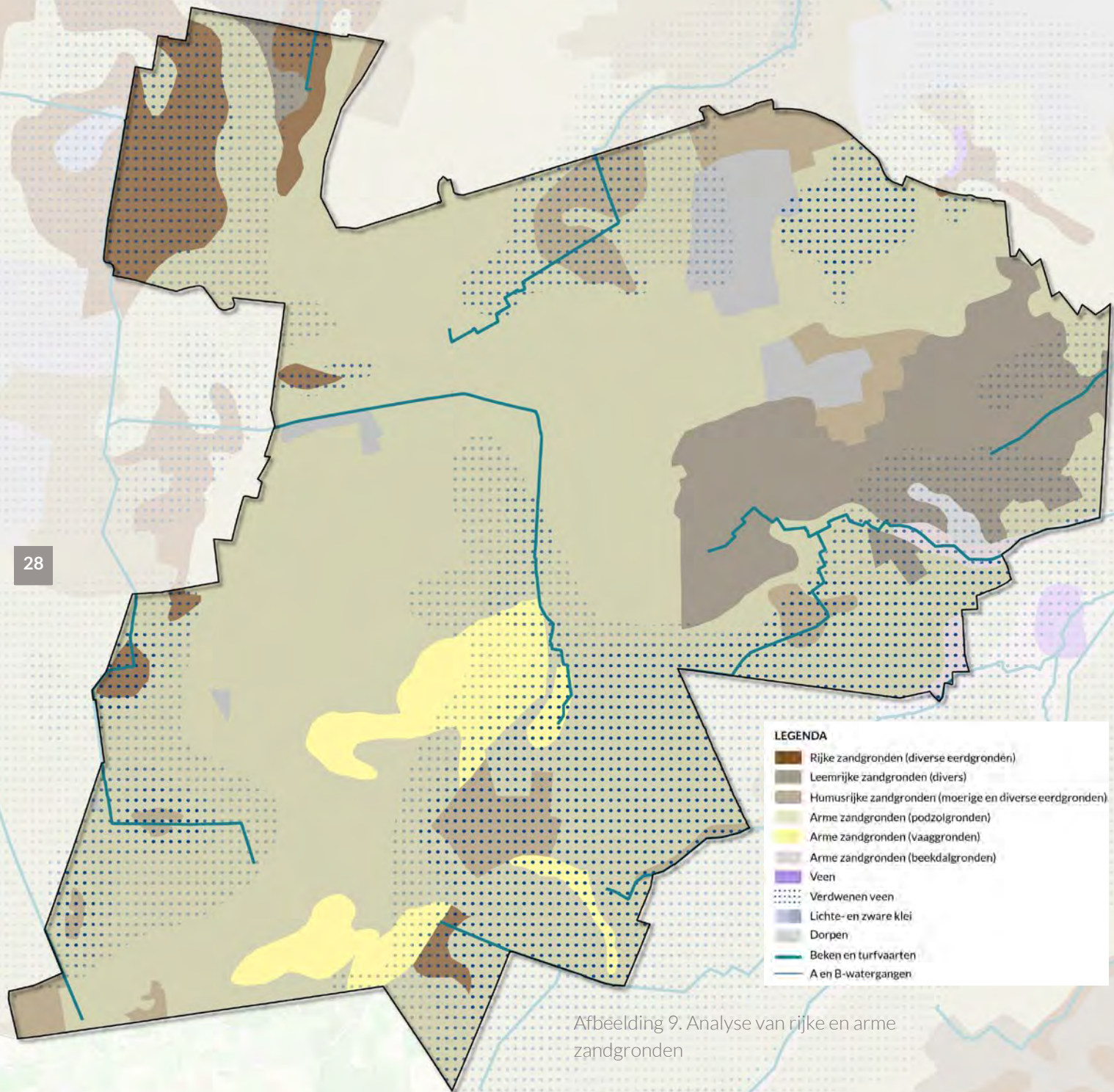
Afbeelding 7. De AHN

27

- LEGENDA**
- Beekdalen & dalvormige laagtes
 - Afgegraven laagtes & groeve
 - Lage vlaktes
 - Dekzandgebied (wervelingen)
 - Semihoge glooiingen en restheuvels
 - Hoge dekzandruggen & landduinen
 - Dorpen
 - Beken en turfvaarten

Afbeelding 8. De geomorfologische kaart

Afbeelding 9. Analyse van rijke en arme zandgronden

cultuurlandschappen. Rondom Zegge zijn klei op veengronden te herkennen. Relicten uit de tijd van de veenontginningen en de opmaat naar de lager gelegen gronden aan de noordzijde van onze provincie. De klei- en veenrelicten zijn restanten van de oude veenontginningen. Verder zijn op een paar plekken moerige zandgronden te vinden. Deze gronden hebben een moerige tussenlaag. Dit wordt gezien als sporen uit de verdwenen veenderijen. Op de kaart is met puntjes aangegeven waar vroeger het veen heeft gelegen (zie ook cultuurhistorie). Tot slot zijn er semi-rijke zandgronden die enkel leemrijk zijn. Deze liggen voornamelijk ten zuiden van Sprundel en een beetje bij Zegge.

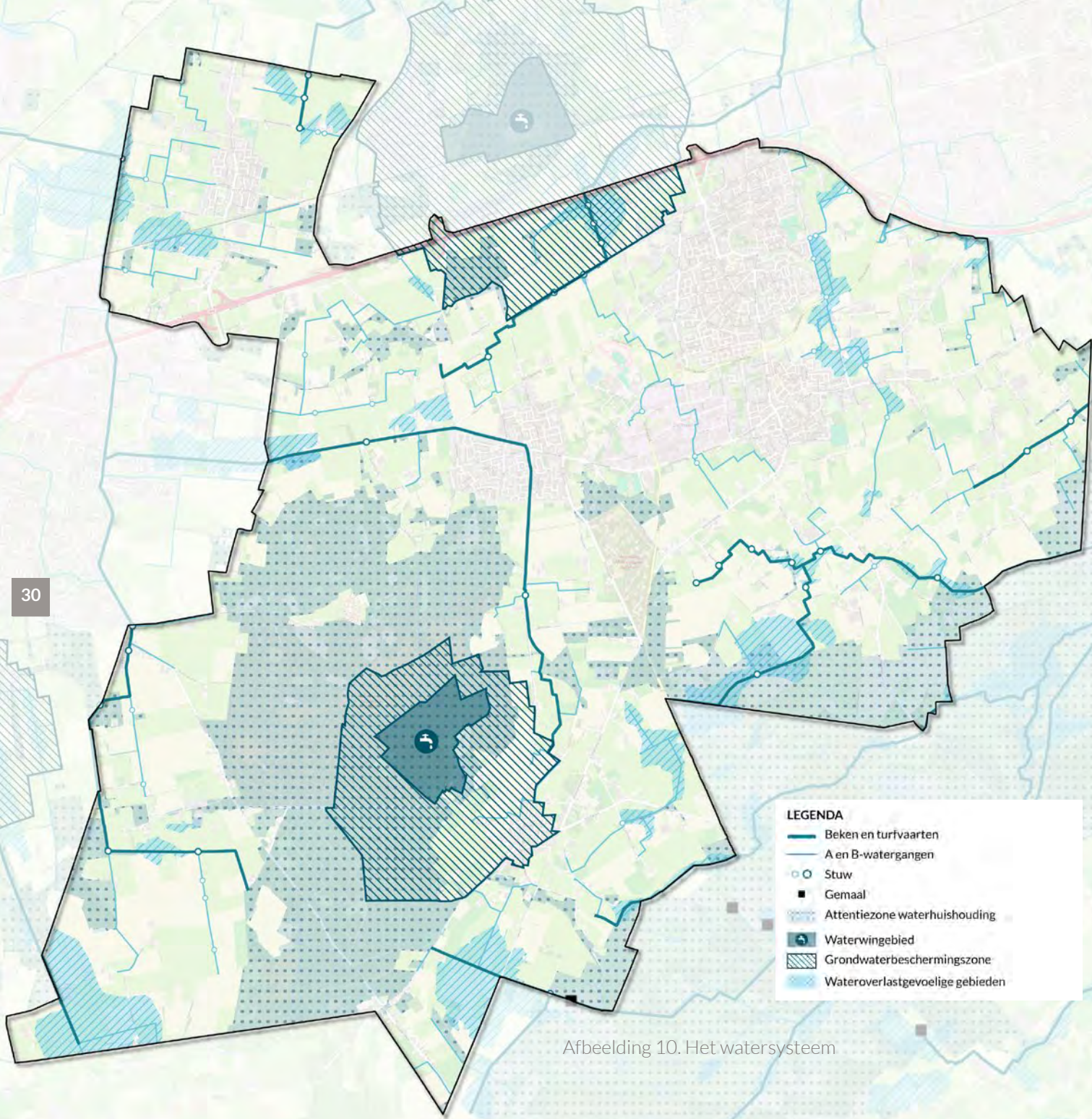
Water

Het watersysteem van de gemeente Rucphen wordt sterk bepaald door de hoge zandgronden, de natuurlijke hoogteverschillen en de overgang naar de lagere beekdalen. De bodem bestaat voornamelijk uit arme zandgronden waar het water snel infiltreert en waar oppervlakkige waterlopen schaars zijn. Grondwater speelt daardoor een belangrijke rol in het functioneren van het watersysteem. Voor het grondwatersysteem geldt dat in het hele gebied sprake is van infiltratie. Alleen ten westen van Zegge vindt enige kwel plaats.

Voor het oppervlaktewatersysteem geldt dat de beken en turfvaarten van hoog naar laag stromen. Dat is in ieder geval van zuid naar noord. En voor de oost-westrichting van het afstromend water vormt de dekzandrug van de Rucphense Bossen

een duidelijke waterscheiding. Grofweg stroomt het water ten oosten af richting de Aa of Weerijss en ten westen van de Rucphense Bossen stroomt het water richting het bekenstelsel dat uiteindelijk in de Roosendaalse Vliet uitkomt. De Schijfse Vaart en vervolgens de Vlette Vaart stromen om de dekzandrug van de Rucphense Bossen heen richting Roosendaal. Nagenoeg alle watergangen in het gebied bevatten stuwen. Hierdoor is de afvoer van oppervlaktewater goed te sturen. Op de kaart zijn wateroverlastgevoelige gebieden aangegeven. Dit zijn relatief gezien lager gelegen gebieden met een ondiepe grondwaterstand. Hier kan bij extreme weersomstandigheden water blijven staan.

Het landschap is in het verleden sterk beïnvloed door de ontwatering ten behoeve van de landbouw en bosbouw. Het watersysteem is daardoor grotendeels gericht op zo snel mogelijke afvoer van water, een erfenis van de ruilverkavelingen en de landbouwkundige optimalisatie in het verleden. Hierdoor zijn sommige gebieden verdroogd en is de natuurlijke dynamiek van natte systemen verminderd. Tegenwoordig ligt de nadruk op langer water vasthouden in het gebied, het infiltreren, het verhogen van grondwaterstanden waar mogelijk en het herstellen van natuurlijke beekdalen en laagtes. Dit draagt bij aan klimaatadaptatie, natuurkwaliteit en een robuuster landschap. Op de kaart zijn de zeer droogtegevoelige gebieden (donker rood) en de droogtegevoelige gebieden (rood) aangegeven.

LEGENDA

- Beken en turfvaarten
- A en B-watergangen
- Stuw
- Gemaal
- ⋯⋯⋯ Attentiezone waterhuishouding
- Waterwingebied
- Grondwaterbeschermingszone
- Wateroverlastgevoelige gebieden

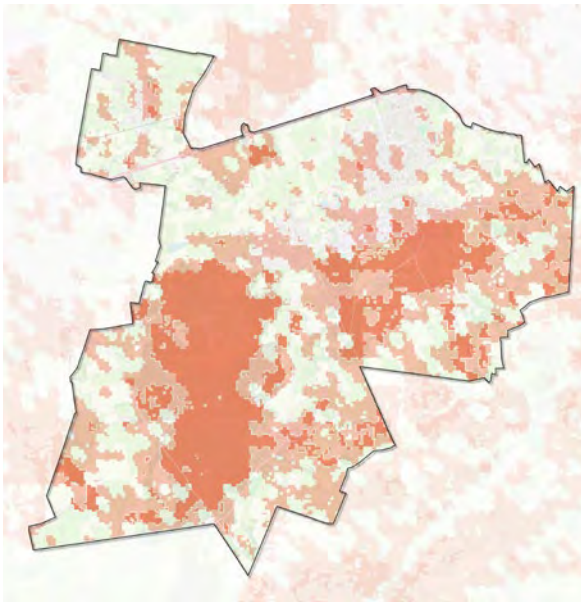
Afbeelding 10. Het watersysteem

In en nabij de gemeente Rucphen bevinden zich drie waterwingebieden waar grondwater wordt gewonnen voor de drinkwatervoorziening. Het waterwingebied is het gebied waar drinkwater daadwerkelijk uit de bodem wordt gepompt. Omdat dit water direct wordt gebruikt voor consumptie, gelden hier strenge regels om verontreiniging te voorkomen. Om elk waterwingebied ligt een grondwaterbeschermingszone en een boringsvrije zone. Een grondwaterbeschermingszone is de zone waar het grondwater na verloop van tijd naar de winputten stroomt. Activiteiten die risico's vormen voor de waterkwaliteit zijn hier ongewenst en er geldt dan ook beperkt of vergunningplichtig. De boringsvrije zone is bedoeld om diepe boringen

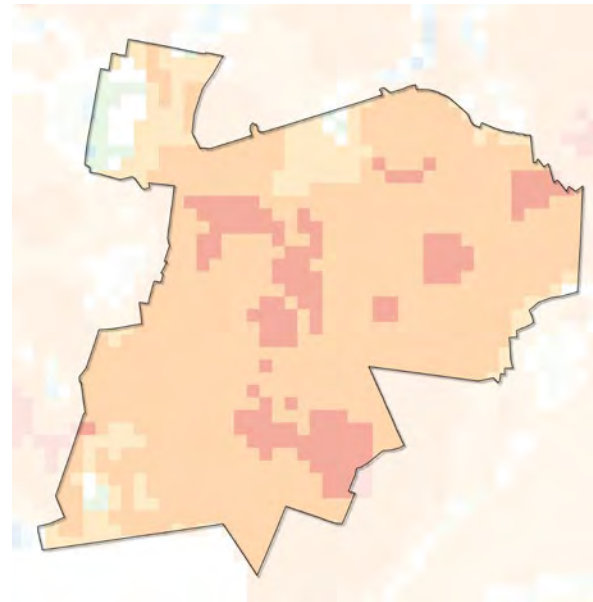
en ingrepen in de ondergrond te voorkomen, die beschermende bodemlagen kunnen aantasten en verontreinigen naar het grondwater kunnen laten doorstromen. Deze zones zijn van groot belang voor een duurzame en veilige drinkwatervoorziening en vragen om een zorgvuldige afweging bij ruimtelijke ontwikkelingen, landbouwkundig gebruik en natuurontwikkeling.

3.3. Natuur

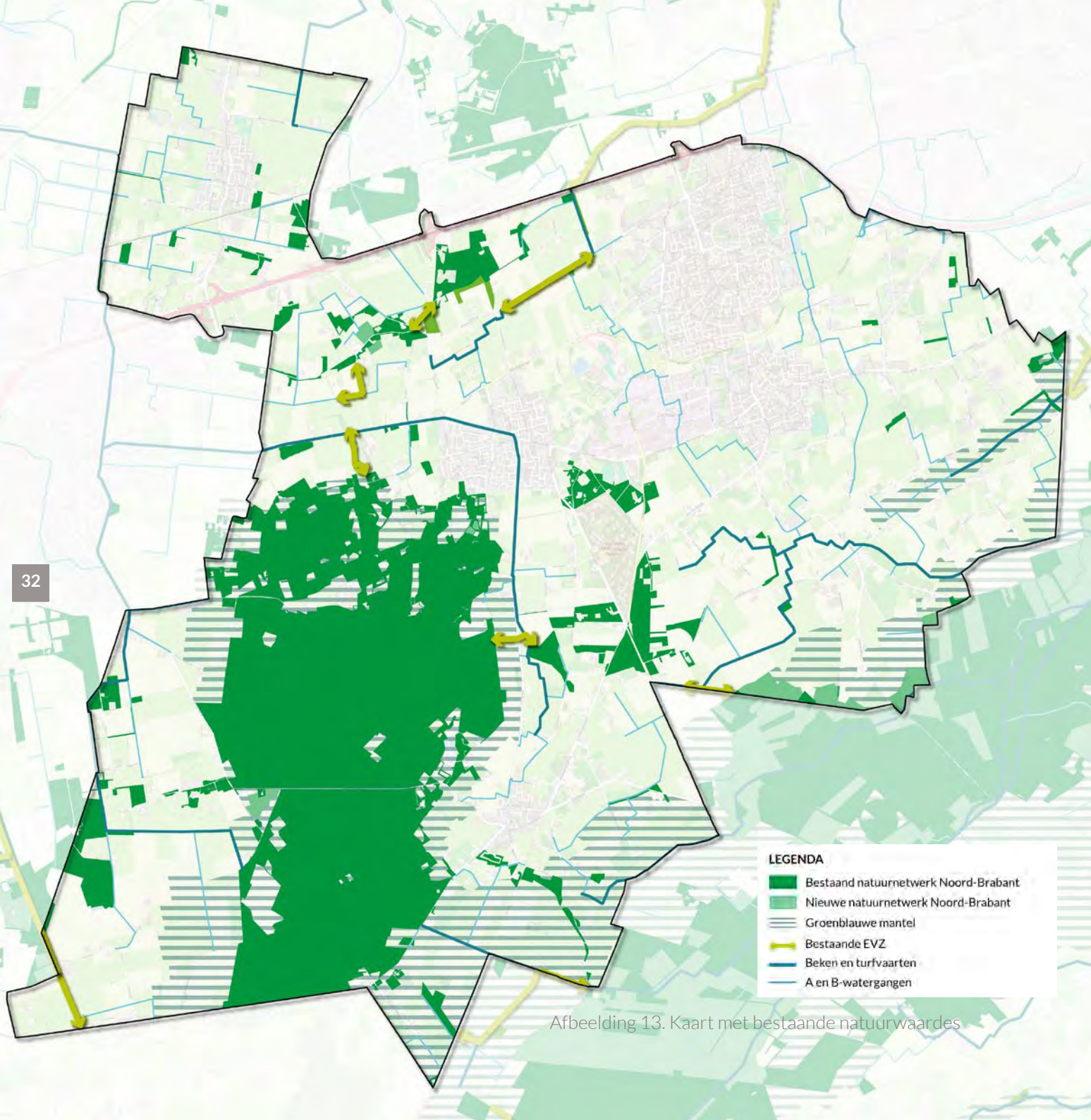
De twee grootste natuurgebieden in en grenzend aan de gemeente Rucphen zijn de Rucphense Bossen en de Pannenhoef / Lange Maten. Beide natuurgebieden maken onderdeel uit van het **Natuurnetwerk Brabant (NNB)**. Het doel van het

Afbeelding 11. De droogtegevoeligheid

Afbeelding 12. De kwelkaart

Afbeelding 13. Kaart met bestaande natuurwaarden

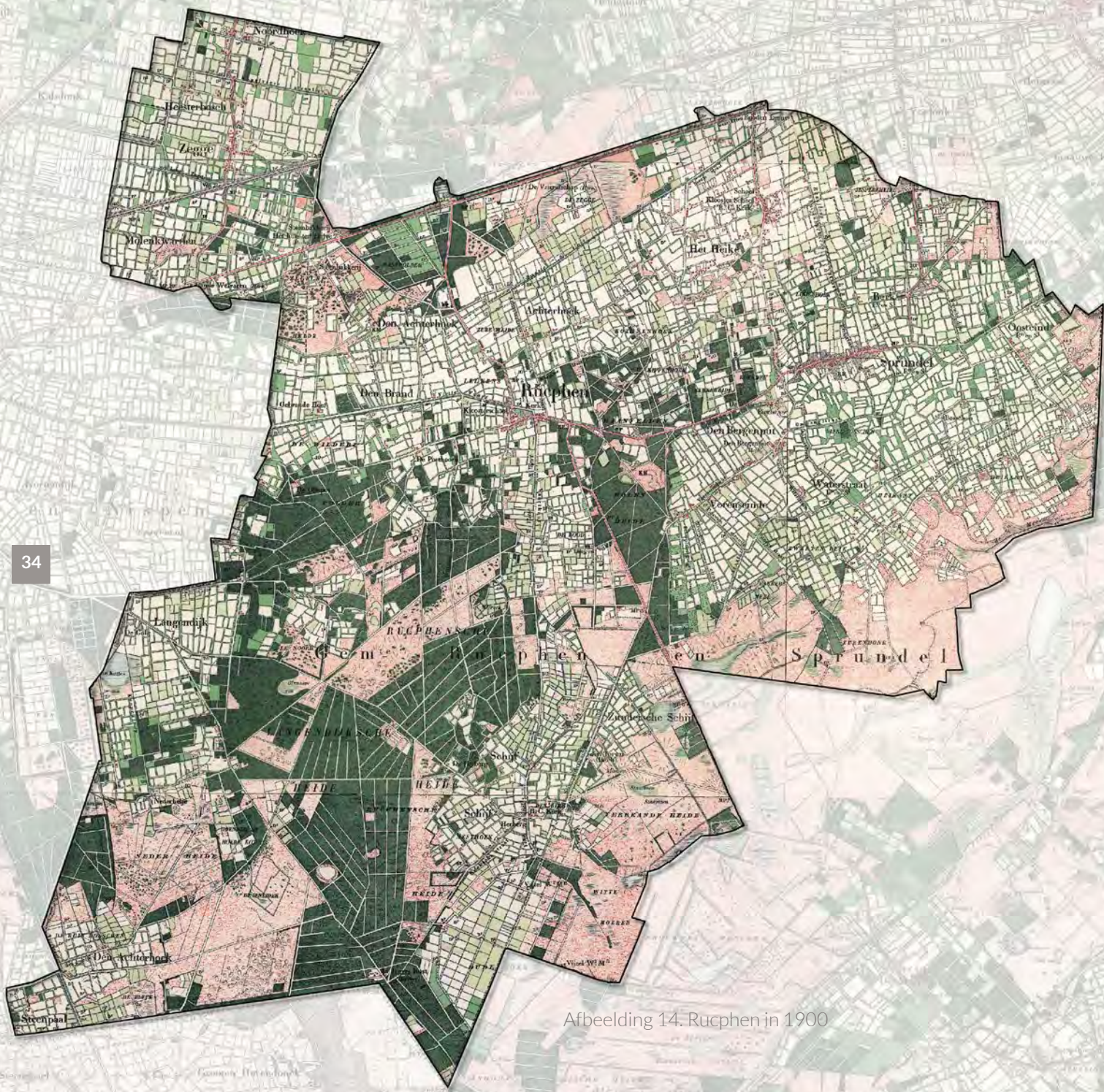
NNB-beleid is het veiligstellen van ecosystemen en het realiseren van leefgebieden met goede condities voor de biodiversiteit. In de Omgevingsverordening Noord-Brabant staat dat gronden in de NNB geheel dienen voor natuurontwikkeling. Landbouwgrond en ander niet-natuurgebruik moeten voor zover nodig gewijzigd worden naar natuurgebied. In de gemeente Rucphen komt vooral bestaande NNB voor. Op een enkel locatie zien we wat snippers nieuwe NNB, namelijk in het gebied Heimolen en aan de westzijde van de Rucphense Bossen nabij Nederheide.

Ecologische verbindingzones (EVZ) zijn verbindingen tussen het Natuurnetwerk Brabant en omliggende natuurgebieden om te zorgen dat dieren en planten niet geïsoleerd raken. EVZ's fungeren als trekroutes en als leef- en voortplantingsgebied voor planten en dieren. In de gemeente liggen meerdere EVZ's: natte en droge EVZ's. Natte EVZ's liggen langs de hoofdwaterlopen, zoals de Zwarte Sloot, de Zoeksche Loop en de Bijloop. Verder liggen er een aantal droge EVZ's, die de waterlopen en/of bossen met elkaar verbinden, zoals de Molenbaan en het Oud Kerkpad. Een aantal van deze verbindingen zijn nog niet volledig gerealiseerd, zoals bij Den Polder, Scherpenberg en de Eldersche Turfvaart. Er is nog sprake van een restopgave.

De **groenblauwe mantel** vormt de overgangszone tussen de grotere natuurgebieden en het agrarische cultuurlandschap. In de gemeente Rucphen bevindt de groenblauwe mantel zich rondom drie gebieden,

namelijk de Rucphense Bossen, de Oude Turfvaart en op de grens met de gemeente Zundert rondom natuurgebied de Pannenhoef, Lange Maten, Bijloop en Turfvaart. In deze overgangszone staat het combineren van functies centraal: landbouw blijft mogelijk, maar met aandacht voor bodem, water, landschap en natuur. In de groenblauwe mantel zijn landschapselementen, zoals poelen, houtwallen, bomenrijen en sloten, zeer gewenst. Zij dragen bij aan de biodiversiteit, waterberging en klimaatadaptatie. In deze gebieden zien we mogelijkheden voor recreatie, extensieve vormen van landbouw en multifunctioneel landgebruik. Daarentegen worden intensieve ontwikkelingen zoveel mogelijk vermeden. Tenzij wordt voldaan aan de voorwaarden uit de Omgevingsverordening Noord-Brabant, waaronder een aantoonbare bijdrage aan het versterken van de biodiversiteit (artikel 5.46). Voor Rucphen is de groenblauwe mantel een instrument om het landschap aantrekkelijker, robuuster en klimaatbestendig te maken, zonder het agrarisch gebruik uit het oog te verliezen.

De **beken en turfvaarten** vormen vanuit natuurperspectief een belangrijk groenblauw netwerk in het landschap. De beken zijn in principe natuurlijke waterlopen en de turfvaarten zijn relictten van het historische veen- en heideland. Ze spelen een essentiële rol als leefgebied en verbindingroute voor planten en dieren. Langs de beken en turfvaarten komen natte graslanden, oevervegetaties en ruigten voor, die geschikt zijn voor amfibieën, insecten,

34

Afbeelding 14. Rucphen in 1900

vogels en kleine zoogdieren. Door hun lineaire karakter functioneren ze als ecologische verbindingzone tussen natuurgebieden en het omliggende agrarische landschap. Het waterschap werkt aan een klimaatbestendig watersysteem, waarin water langer wordt vastgehouden, vertraagd wordt en grondwater beter benut wordt. De vele stuwen, die van oudsher in de beken en turfvaarten bevinden, zijn een flinke barrière voor vissen.

Naast de natuurgebieden heeft ook het agrarisch landschap natuurwaarde, onder meer als leefgebied voor soorten als patrijs en kievit. De patrijs gebaat bij een kleinschalig landschap met overgangen van struweel naar open akker, zoals van oudsher aanwezig in de oude zandontginningen met akkers, graslanden, houtwallen, zandwegen en bermen. Deze structuur biedt broed- en schuilplaatsen en voldoende voedsel, vooral insecten voor de kuikens. In delen van Rucphen staat dit onder druk door schaalvergroting, het verdwijnen van perceelranden en intensiever gebruik. Tegelijkertijd zijn er kansen om het landschap geschikter te maken, bijvoorbeeld door kruidenrijke akkerranden, behoud van zandwegen, houtige landschapselementen en extensiever beheer. Een ander deel van het agrarisch landschap in Rucphen is waardevol voor de kievit, die open, vochtige graslanden en akkers nodig heeft. Vooral de lagere delen van het landschap, zoals broek- en veenontginningen en percelen langs beken, zijn geschikt. Intensiever landgebruik, ontwatering en het verdwijnen van natte plekken bedreigen deze kwaliteit. Kansen liggen in water vasthouden, later maaien, plas-dras

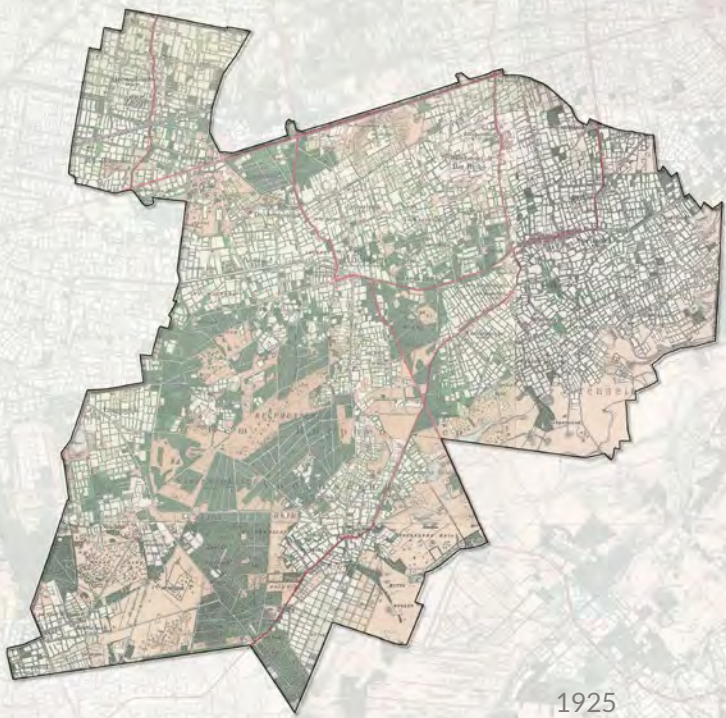
plekken creëren en extensief beheer van percelen en randen, waardoor het agrarisch landschap weer ruimte biedt aan kieviten en andere weidevogels.

3.4. Cultuurhistorie

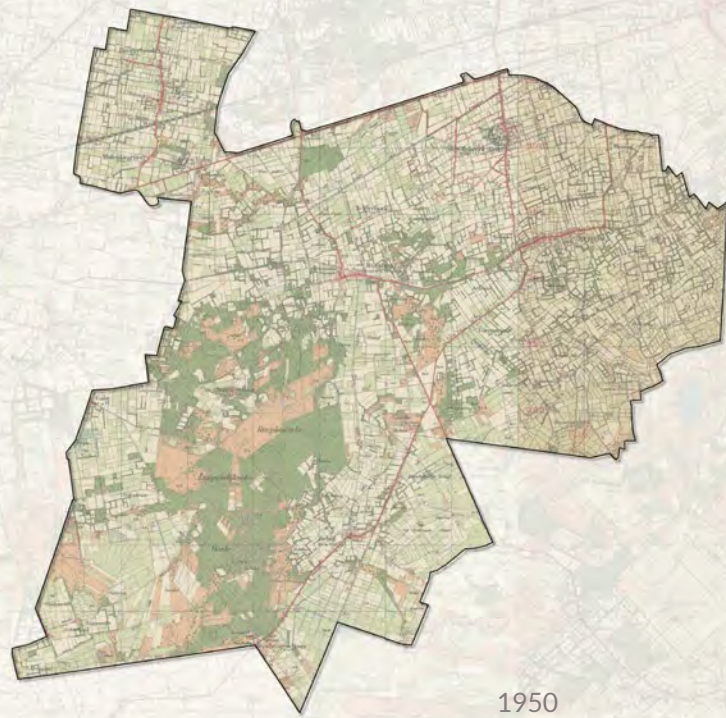
Ontstaan van het landschap

Het landschap van de gemeente Rucphen is het resultaat van een eeuwenlange wisselwerking tussen mens en natuur. In het cultuurlandschap van omstreeks 1900 zijn de verschillen in ondergrond, hoogteligging, waterhuishouding en ontginningsgeschiedenis vrijwel in één oogopslag zichtbaar. Grote delen van de gemeente waren toen al eeuwenlang in cultuur gebracht. Wat resteerde waren de armere gronden, die niet of nauwelijks rendabel waren, zoals rond St. Willebrord, en gronden die pas in gebruik werden genomen na de komst van kunstmest. Hierdoor kon met name aan de zuidzijde van de gemeente een schaa sprong in de landbouw plaatsvinden.

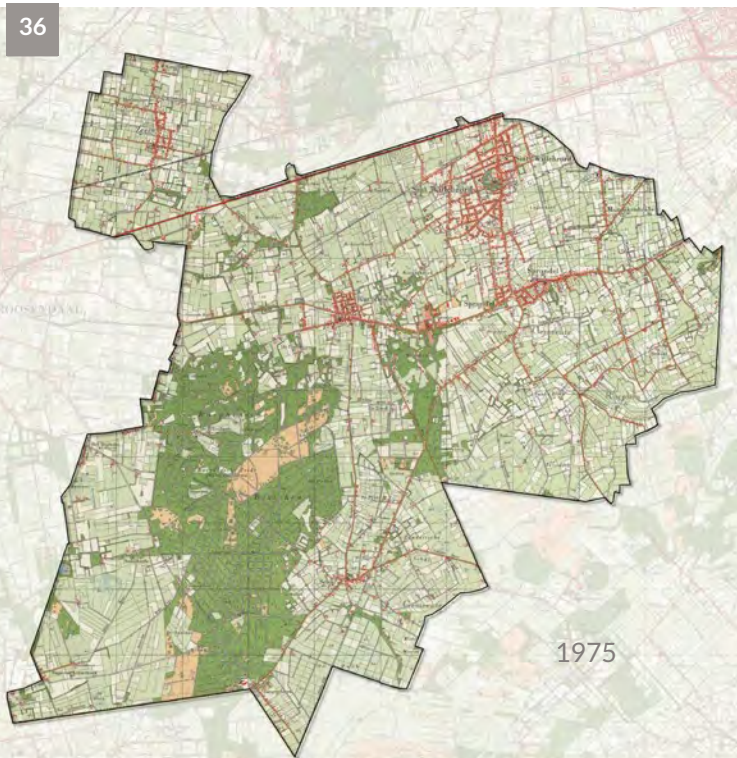
Het landschap vóór de ontginningen: Tot aan de Romeinse tijd bestond het Brabantse landschap grotendeels uit woeste gronden: uitgestrekte moerassen, heidevelden en bossen. Het drassige landschap was het domein van jagers en verzamelaars, die als nomaden door het gebied trokken. In 57 voor Christus kwamen de Romeinen in onze streek. Na een periode van wisselende bezetting trokken zij zich in de vierde eeuw definitief terug, waarna een lange periode van leegloop en armoede volgde. Pas in de periode van circa 600 tot 1000 kwamen de eerste ontginningen weer op gang.

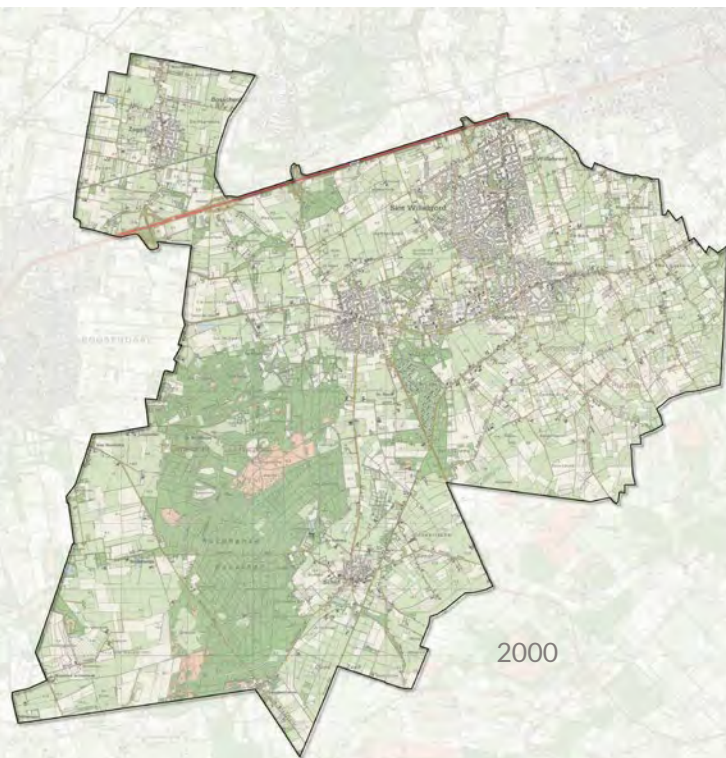
1925

1950

1975

2000

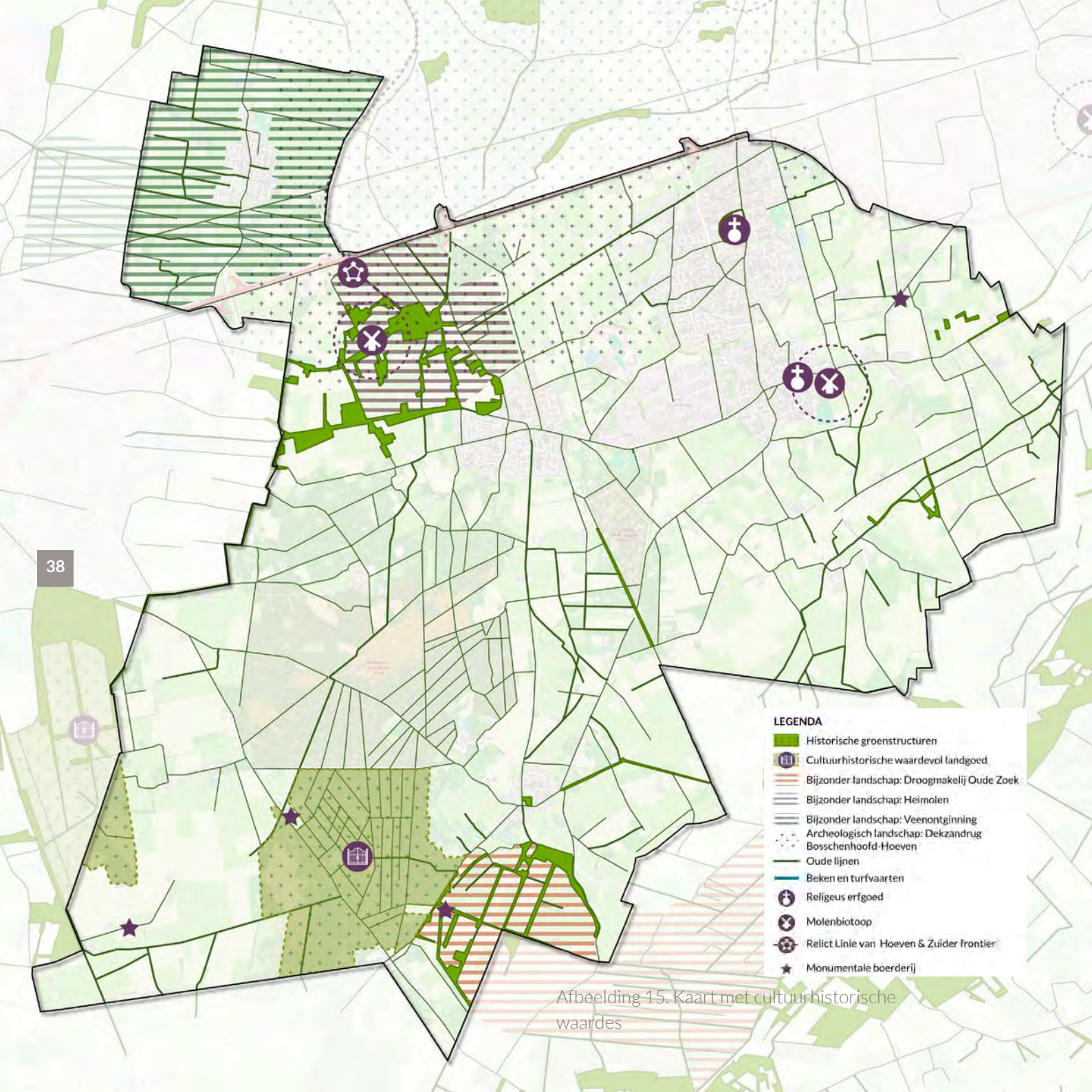
Vroege akkerbouw en beekdalontginningen: Als eerste ontstond het akkerlandschap, waarvoor grote stukken oerbos werden gekapt. Dit landschap bestond uit grote, gemeenschappelijke akkers die dienden als voedselvoorziening voor meerdere gezinnen. Er werden onder andere rogge, boekweit, vlas, hennep en haver verbouwd. Vanaf de 12e eeuw maakten verbeterde afwateringsmethoden het mogelijk om ook de drassige beekdalen te ontginnen. Deze werden aanvankelijk gemeenschappelijk gebruikt als hooi- en wisselland, maar raakten in de 14e en 15e eeuw verkaveld in smalle stroken. Met vergelijkbare technieken konden ook de eerste moerassen worden ontgonnen, wat leidde tot het broekontginningslandschap. Toen de meest geschikte zandgronden en beekdalen eenmaal waren benut, namen individuele agrariërs stukken wildernis in gebruik. Door uitbreiding en aaneengroeiing van deze kleinschalige ontginningen ontstond het kenmerkende fijnmazige kampenlandschap.

Veenontginningen en turfwinning: Een aparte en zeer bepalende fase in de landschapontwikkeling vormt de veenontginning in de late middeleeuwen. Uitgestrekte hoogveengebieden werden afgegraven ten behoeve van de turfwinning. Turf was een belangrijke brandstof voor de welvarende Vlaamse steden en de ontginningen gingen door tot in de 16e eeuw. Na afloop bleef een rationeel verkaveld, maar relatief arm zandlandschap achter. Tegelijkertijd waren veel bossen verdwenen of gedegradieerd tot heide. De sporen van deze veenontginningen zijn nog altijd zichtbaar in het landschap, onder meer in de noord-zuid lopende wegen bij Zegge, Schijf en ten noorden van Sprundel.

Historische routes en verkavelingspatronen: De verschillen in verkavelingsrichting en patronen in de gemeente zijn sterk verbonden met de ondergrond en ontginningsgeschiedenis. Opvallend is de natuurlijke oost-west oriëntatie van het landschap en de daarbij horende routes. Rucphen en Sprundel liggen aan een eeuwenoude verbinding tussen Breda en Bergen op Zoom. Daarnaast kruist een oude postverbinding van Rotterdam via Dordrecht naar Antwerpen diagonaal de gemeente, vanaf Seppe over de Heimolen en door de Rucphense Bossen richting Horendonk. De huidige Postbaan verwijst nog naar deze historische route.

Grootschalige ontginningen in de 19e eeuw: Rond 1800 leefden de ontginningsactiviteiten opnieuw op. De aanleg van wegen, die in de 18e eeuw was gestart, maakte het mogelijk om stadsmest aan te voeren, waardoor heidegronden eenvoudiger konden worden ontgonnen. De grootschalige ontginningen bereikten hun hoogtepunt na de landbouwcrisis van 1880. In minder dan honderd jaar tijd werden vrijwel alle Brabantse heidegebieden ontgonnen. Aanvankelijk gebeurde dit vooral door bosaanplant, waarvan veel huidige natuurgebieden het resultaat zijn, later ook door omzetting naar landbouwgrond. Zo ontstond het grootschalige ontginningslandschap dat vooral in het zuiden van de gemeente herkenbaar is.

Landschap en landbouw als samenhangend systeem: Onze streek kende tot halverwege de 19e eeuw een lange landbouwtraditie die vrijwel onveranderd bleef. Het gemengde agrarische bedrijf vormde de kern van de regionale economie en was

Afbeelding 15. Kaart met cultuurhistorische waarden

volledig afhankelijk van het landschap. Bebouwing en landschap waren dan ook innig met elkaar verweven, zowel economisch als ruimtelijk. Deze verweving heeft de dorpen en het buitengebied in belangrijke mate gevormd.

Ruilverkaveling en modernisering na de Tweede Wereldoorlog: In de tweede helft van de 20e eeuw veranderde dit beeld ingrijpend. Het kaartbeeld uit de jaren '50 laat zien dat grote delen van de resterende heidevelden werden omgezet in landbouwgrond, met rechte wegen en sloten. Het oude, kleinschalige landschap kon de groeiende bevolking niet langer voeden. Om de landbouw verder te ontwikkelen werden percelen samengevoegd en landschapselementen verwijderd. Onder het motto 'Nooit meer honger' gaf minister Mansholt na de Tweede Wereldoorlog het startschot voor grootschalige ruilverkavelingen. Paden werden verhard en rechtgetrokken, beken gekanaliseerd en houtwallen verwijderd. In enkele decennia, tussen de jaren '60 en '90, transformeerde een door eeuwen gevormd landschap tot een grootschalig en intensief gebruikt productielandschap, waarin veel cultuurhistorische elementen tot relictten zijn geworden.

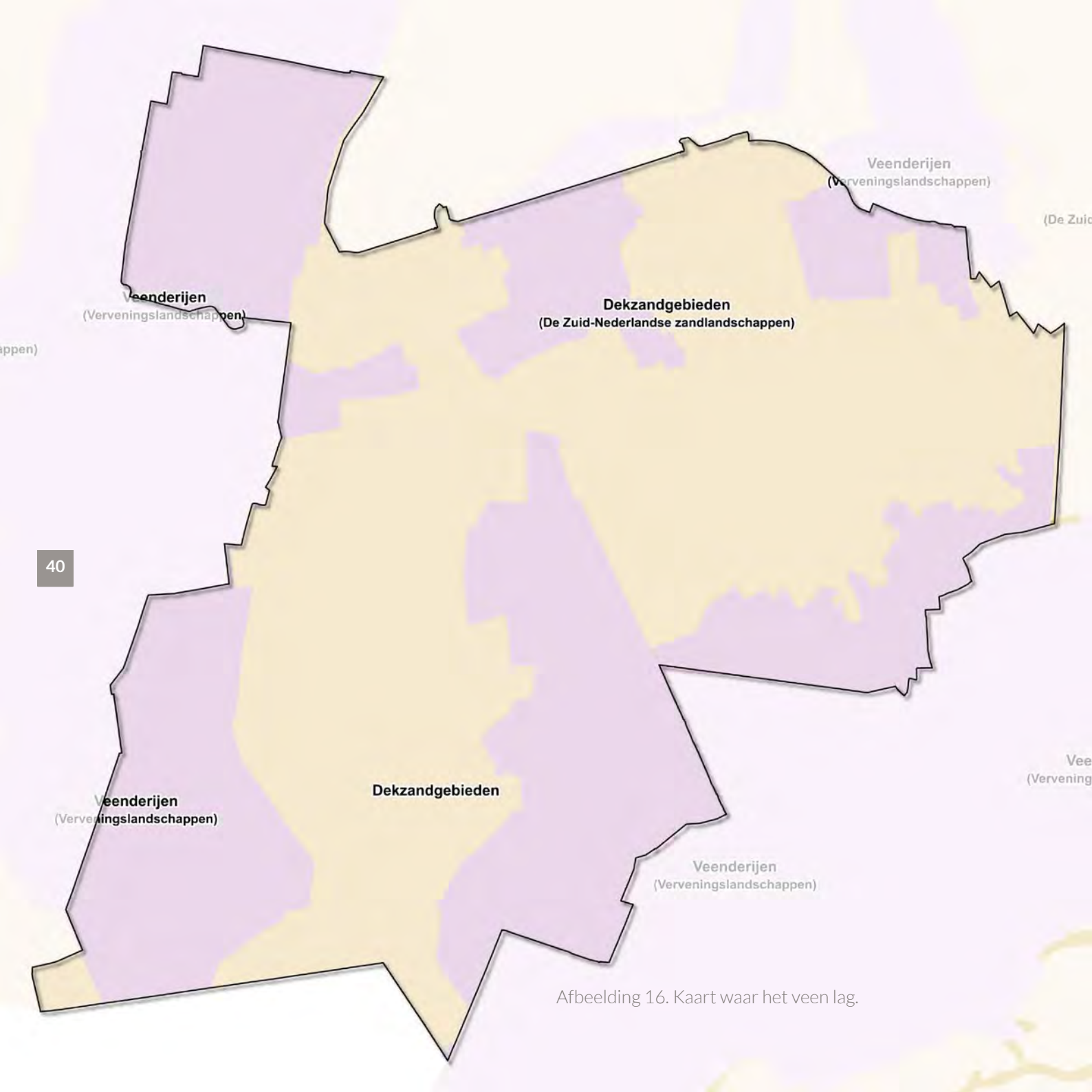
Recente ontwikkelingen en landschappelijke samenhang: In de laatste decennia is het landschap minder sterk veranderd. De belangrijkste ontwikkeling naast verdere schaalvergroting is de toevoeging van ecologische verbindingzones: groene en blauwe corridors die natuurgebieden

weer met elkaar verbinden. Daarmee blijft het landschap van Rucphen een gelaagd geheel, waarin de geschiedenis van ontginning, landbouw en modernisering nog steeds duidelijk afleesbaar is.

Veenontginnings- en turfgeschiedenis

Het veenontginningsgebied rondom Roosendaal, Etten-Leur en Rucphen behoort tot de West-Brabantse Venen. Het licht golvende dekzandlandschap had hier van nature geen beeklopen die zorgden voor een natuurlijke afwatering. Door de slechte ontwatering bleven dekzandkommen nat en ontstonden er meren en later vennen. Vanuit deze vennen heeft de veenvorming zich op grote schaal uitgebreid over de omgeving. Zo zijn de hoogveencomplexen in West-Brabant ontstaan. Van deze veenlaag is echter niets meer over. Deels is het weggeslagen door overstromingen en deels is het veen ontgonnen en afgegraven door de mensen. Daardoor is het tegenwoordig weer dekzandgebied. Omdat het veenontginningslandschap een verdwenen landschap is, is het niet meegenomen als apart landschapstype. Wel zijn een aantal oude veengebieden opgenomen als bijzonder landschap.

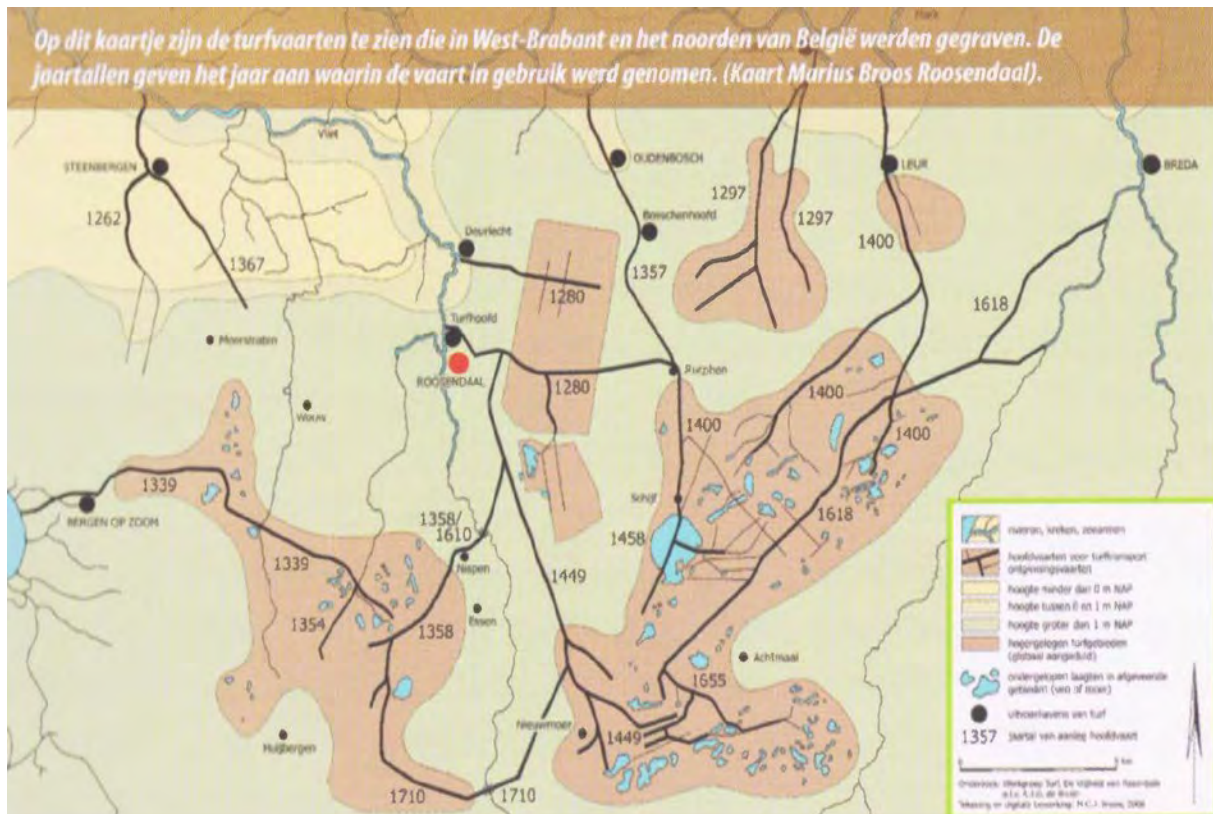
Op de kaart is heel goed te zien dat grote delen van de gemeente Rucphen bedekt zijn geweest met veen. In de volgende gebieden heeft het veen gelegen: rondom Zegge, Achterhoek, Jasperenheide (ten oosten van Sint Willebrord), rondom Nederheide (ten westen van de bossen), rondom Schijf (ten oosten van de bossen), de Oude Zoek en een groot gebied langs de Zundertse grens.

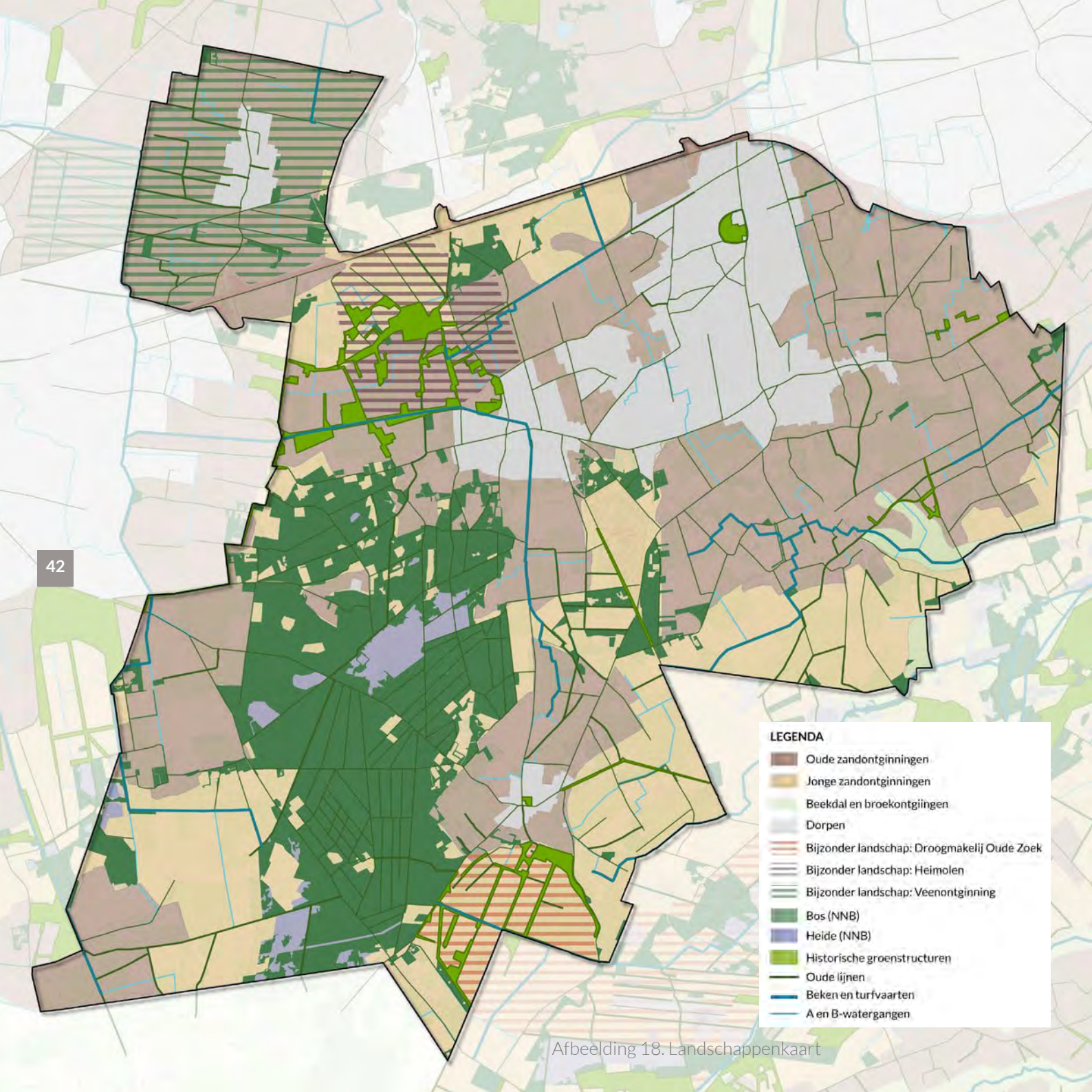
Afbeelding 16. Kaart waar het veen lag.

De rijke veen- en turfgeschiedenis is nog steeds zichtbaar in het landschap. Denk aan relicten, zoals De Oude Zoek, de Weipolder, de Vlaamse Moer en de Moerputten bij Zegge. Turfvaarten en ontwateringssloten, zoals de Oude Turfvaart, Vlettevaart en Schijfse Vaart, markeren het historische watersysteem dat nodig was voor de ontginning van natte gronden. Deze fijnmazige waterlopen hebben bijgedragen aan de

karakteristieke verkavelingen maken het landschap herkenbaar. Veel van de natte percelen hebben een hoge natuurwaarde en bieden leefgebied voor weidevogels, amfibieën en vochtminnende planten. Zo vormen de veenontginningen een belangrijke schakel in zowel de cultuurhistorie als het groenblauwe netwerk van Rucphen.

Afbeelding 17. Kaart met de veenontginningen en turfwinning.

Afbeelding 18. Landschappenkaart

3.5. Landschappen

3.5.1. Landschapstypen

Het Rucphense landschap laat zich onderscheiden in oude zandontginningen en jonge zandontginningen. Onder de oude zandontginningen valt het kleinschalige akker- en kampenlandschap. Onder de jonge zandontginningen vallen de heideontginningen, zowel de hoge als de lage. Op de historische kaart van omstreeks 1900 is goed te zien wat de oude zandontginningen zijn. Deze gronden zijn in die tijd al te zien als akkerlandschap met een kleinschalige verkaveling. Op de historische kaart van 1900 zijn de jonge ontginningen nog veelal heide en woeste grond. Daarnaast is er het boslandschap. Het boslandschap overstijgt het onderliggende landschap, maar kent door zijn unieke uitstraling wel een eigen verhaal en thematiek. Op de kaart is goed te zien waar de oude zandontginningen (donkerbruin), de jonge zandontginningen (beige) en de bossen (donkergroen) liggen. Daarnaast hebben we op basis van de bijzondere geschiedenis en het feit dat daar in het landschap nog relictten van te beleven zijn een drietal bijzondere landschappen benoemd. Het betreft:

- de historische veenontginning rondom Zegge;
- de oude droogmakerij De Oude Zoek;
- het gebied Weipolder – Heimolen.

Oude zandontginningen

Geschiedenis: De middeleeuwse akkers maken deel uit van de oudste nog aanwezige vorm van ontginning. Kleine groepen agrariërs beheerden collectief een of meerdere akkers, waar plantaardig

voedsel voor de hele gemeenschap werd verbouwd. De akkers zijn gelegen op zandruggen, die droog, maar niet erg voedselrijk waren. De akker werd dan ook jaarlijks bemest met uitwerpselen van koeien, varkens en schapen - die gehouden werden voor vlees, huiden, melk én mest - gemengd met zandhoudende heideplaggen. De akkers werden door deze jaarlijkse bemesting ieder jaar iets hoger.

Toen vrijwel alle geschikte grote zandruggen en vruchtbare laagtes ontgonnen waren, gingen individuele agrariërs over op het ontginnen van kleine stukken heide. De percelen zijn veel kleiner dan de collectieve akkers. Ze werden omringd met houtwallen en kleine bosjes, om ze te beschermen tegen vraat door wilde dieren en tegen verstuiving door de heide, iets wat regelmatig gebeurde. De kampen, in de middeleeuwen vaak de gronden van arme agrariërs, zijn nu vaak het symbool van het idyllische coulisselandschap.

Het hedendaagse landschap: Op diverse plaatsen in onze gemeente zijn de hoger liggende (bol) liggende akkers nog herkenbaar aanwezig, inclusief steilrandjes, bollingen en houtwallen. Op veel plaatsen is het historische landschap echter niet meer te herkennen. De uitvinding van prikkeldraad heeft de houtwallen overbodig gemaakt, door betere beregening en afwatering verloor de bolling haar functie met egalisatie tot gevolg, en door schaalvergroting en ruilverkaveling zijn veel akkers samengevoegd of juist gesplitst. De leesbaarheid van het landschap is hierdoor sterk afgenomen, maar de grotere productiviteit die

Afbeelding 19. Rucphensestraat (kleinschalig landschap)

Afbeelding 20. De Schoolstraat (grootschalig landschap)

Afbeelding 21. Heimolendreef (kleinschalig landschap)

Afbeelding 22. Zurendonksestraat (grootschalig landschap)

dit met zich meebracht heeft er wel voor gezorgd dat sommige akkerlandschappen nu redelijk vitale landbouwgebieden zijn.

De kampenlandschappen hebben, vanwege de kleine kavels en de vele begroeiing, in de loop der tijd veel van hun economische waarde verloren. Om de productiviteit hoog genoeg te houden zijn percelen samengevoegd, en veel houtwallen en bosjes gekapt. Veel kampen hebben echter een andere bestemming gevonden: het landschap is vanwege de uitstraling erg geliefd als woonlandschap. Veel akkers worden dan ook ingericht als tuinen of (paarden)weiden.

Jonge Zandontginningen

Geschiedenis: Toen aan het einde van de 19e eeuw, mede onder invloed van de heersende landbouwcrisis, industriële hulpmiddelen als kunstmest versneld hun intrede deden in de landbouw, betekende dit een omwenteling in de eeuwenoude traditie van het gemengde agrariërsbedrijf. De afhankelijkheid van organische meststoffen nam sterk af, waardoor gemakkelijker grote stukken landbouwgrond bewerkt konden worden en de heide overbodig werd voor de agrarische bedrijfsvoering. De grootschalige heideontginningen die hier het gevolg van waren, hebben het landschap drastisch veranderd. Binnen honderd jaar tijd was de overwegend natuurlijke heide vrijwel geheel veranderd in het meest productieve landschapstype van de regio.

Het hedendaagse ontginningslandschap: Ook nu nog nemen de agrariërs op de grootschalige heideontginningen het grootste deel van de landbouwproductie voor hun rekening. Door de oorsprong van het landschapstype is er hier sprake van een ander verdienmodel. Anders dan bij andere landschapstypes is er bij de heideontginningen geen duidelijke koppeling tussen landschap en bedrijfsvoering: door kunstmest, hulpmiddelen en watermanagement konden zowel akkerbouw als grasteelt vrijwel overal plaatsvinden. Vanwege de opkomst van prikkeldraad waren houtwallen overbodig geworden als omheining. De heideontginningen hebben dan ook een vrij open karakter.

Boslandschap

Geschiedenis: Zowel het akker-, als het kampenlandschap kenden kleinschalige bosjes. De grootste regionale bosgebieden echter, die nu vooral bekend zijn als de grote natuurgebieden, kennen een heel andere oorsprong: ze zijn uit economisch oogpunt aangeplant. Deze relatief grootschalige ontginningswerken kwamen in de 19e eeuw op gang, waarbij rijke industriëlen grote stukken heide opkochten, om deze te bebossen ten behoeve van de industrie, waarbij de Limburgse mijnbouw een belangrijke afnemer was. Toen de bosbouw economisch minder interessant werd, zijn veel bosgebieden gekapt om plaats te maken voor landbouwgrond, of hebben ze een beschermde status als natuurgebied gekregen.

Afbeelding 23. Jachthuis Schijf (boslandschap)

Afbeelding 25. Lage Zegstraat (historische veenontginning)

46

Afbeelding 24. Rucphense Bossen

Afbeelding 26. Nieuwenberg (historische veenontginning)

Het hedendaagse boslandschap: Van de oude bostypes is vrijwel niets terug te vinden. Dit in tegenstelling tot de ontginningsbossen, die het leeuwendeel van de regionale natuurgebieden beslaan. De bossen, die vaak nog de naam van de oorspronkelijke heide dragen (Rucphense Heide en Molenheide), zijn uitgestrekte gebieden van rationele, rechtlijnige bosverkavelingen. Ze zijn in een later tijdstip vaak voorzien van een aanvullend recreatief netwerk. De beplanting bestond aanvankelijk overwegend uit snelgroeiende naaldboomsoorten, maar is later afwisselender gemaakt door nieuw beleid dat meer gericht is op natuur en recreatie.

3.5.2. Bijzondere landschappen

We onderscheiden drie bijzondere landschappen:

- de historische veenontginning rondom Zegge;
- de oude droogmakerij De Oude Zoek;
- het gebied Weipolder – Heimolen.

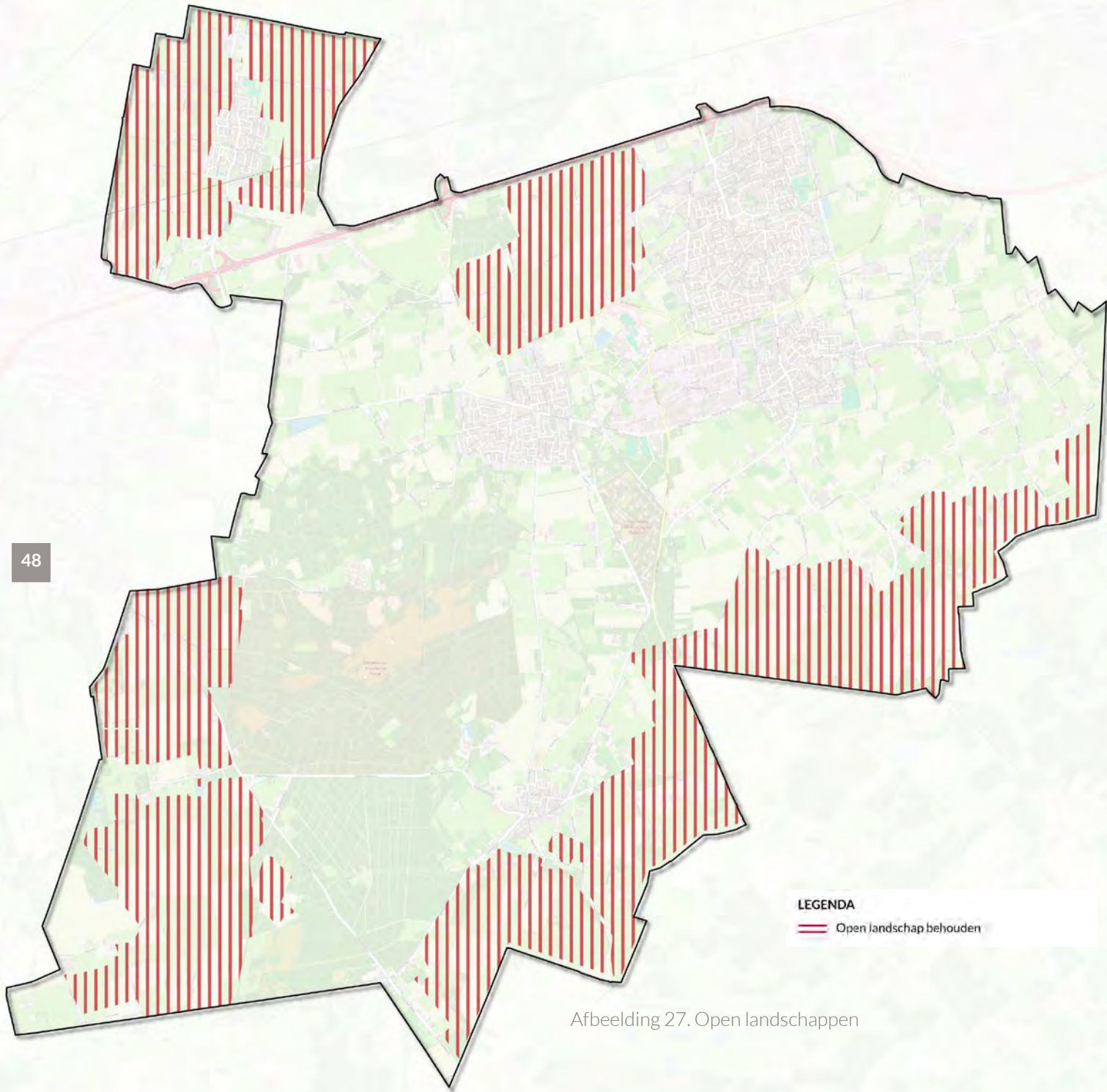
De historische veenontginning rondom Zegge
Zegge is ontstaan op een hoger gelegen dekzandrug, die werd omgeven door woeste, natte veengebieden. Delen van het landschap zijn al tussen 1280 en 1287 in cultuur gebracht. Na de vervening, waarbij turf werd uitgegraven voor brandstof, werd de grond geschikt gemaakt voor agrarisch gebruik. De oorspronkelijk structuur in de vorm van kavelgrenzen en watergangen is nog te herkennen in het landschap van nu. Het landschap is open en grootschalig en heeft een rationele

structuur. Landbouw is de belangrijkste drager van het landschap. Verspreid door het landschap zijn enige boskavels te vinden en een concentratie van opgaand groen is te vinden in het gebied ten zuidwesten bij Bosschenhoofd. De agrarische bebouwing, waaronder een behoorlijk aantal monumenten, ligt verspreid door het landschap en is haaks op de wegen georiënteerd. Ten westen en ten zuidoosten van de kern Zegge bevinden zich bedrijventerreinen.

De Oude Zoek

De Oude Zoek is een karakteristiek landschap in de gemeente Rucphen, ontstaan langs de oude waterloop de Zoek, die zorgde voor de ontwatering van het omliggende veen- en zandlandschap. Lange tijd werd het gebied gebruikt als hooiland, nat grasland en voor extensieve landbouw, gestuurd door de ligging in een laagte en de hoge grondwaterstand.

In 1865 werd De Oude Zoek ingericht als droogmakerij. Het gebied onderscheidt zich door de ronde vorm en rationele verkaveling, versterkt door opgaande laanbeplantingen langs lange lijnen die een coulisse-effect creëren. De natste delen, zoals het Moergat, zijn bij de ontginning overgeslagen en hebben hoge natuurwaarde. De ontginning volgde het drogere noordwestelijke kwadrant naar het natte zuidoostelijke, waardoor het historische patroon van sloten, greppels en percelen goed afleesbaar is gebleven.

LEGENDA
Open landschap behouden

Afbeelding 27. Open landschappen

Tegenwoordig is De Oude Zoek een agrarisch landschap met intensieve veehouderij, natte graslanden, sloten en houtopstanden langs perceelsgrenzen. De hoge grondwaterstanden en extensief beheerde delen bieden kansen voor weidevogels, amfibieën en vochtminnende planten. Zo vormt De Oude Zoek een waardevol cultuurhistorisch relict én een belangrijke schakel binnen het groenblauwe netwerk van Rucphen.

Weipolder – Heimolen

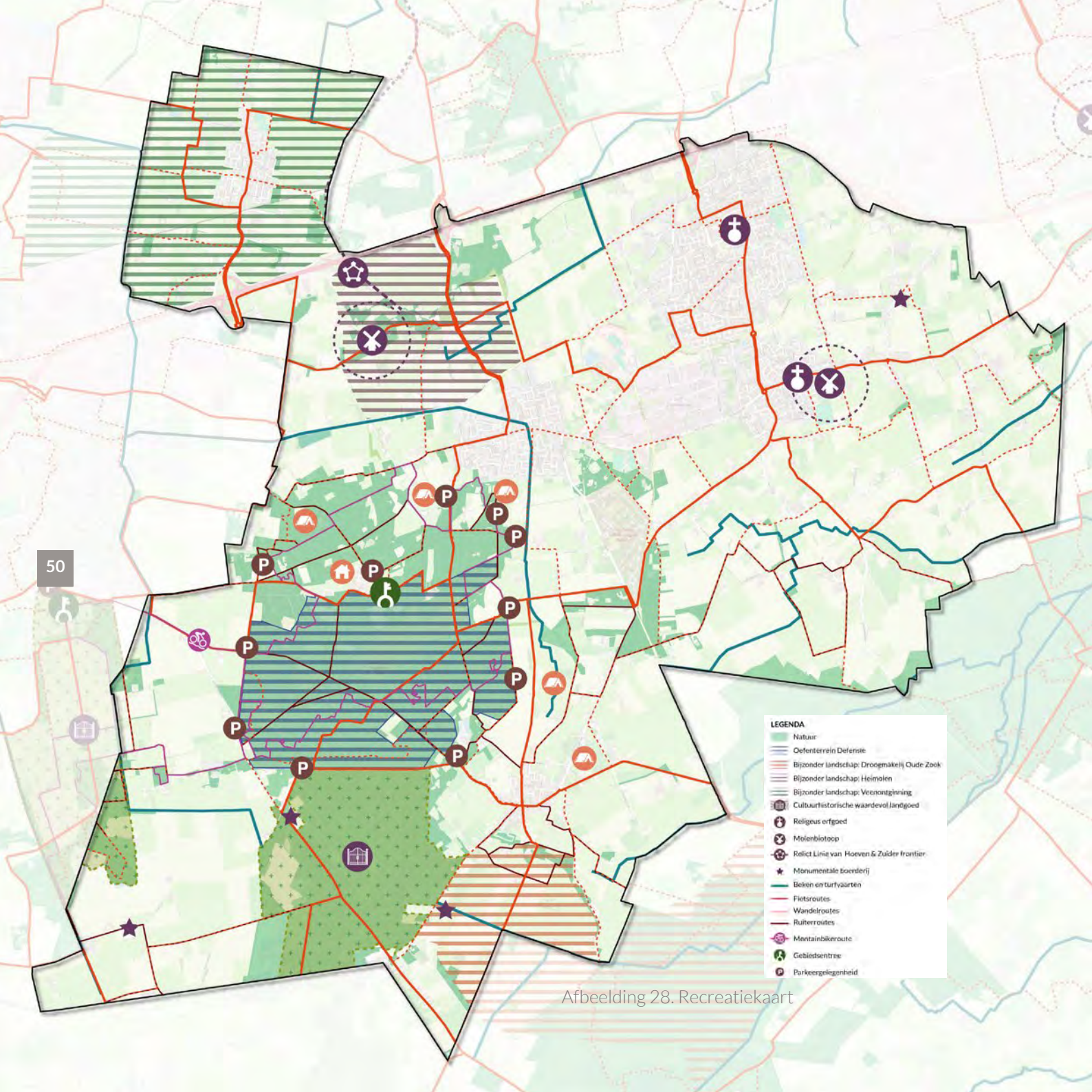
Het landschap rondom de Heimolen is een bijzonder en rijk geschakeerd gebied binnen de gemeente Rucphen. In een relatief klein gebied van circa 4 vierkante kilometer komen verschillende landschapstypen samen. Deze afwisseling is het resultaat van verschillen in bodem, hoogte en waterhuishouding en zorgt voor uitgesproken contrasten tussen hoog en laag, en tussen open en gesloten landschappen. Juist deze variatie maakt het gebied landschappelijk zeer herkenbaar en beleefbaar.

Binnen dit compacte gebied zijn bovendien unieke relicten uit de ontstaansgeschiedenis van het landschap bewaard gebleven. Naast de Heimolen zelf gaat het onder andere om een oude turfvaart, restanten van heideontginningen en archeologische sporen langs de Gastelsebaan van een Franse stelling uit de 18e eeuw. Het gebied is door de jaren heen grotendeels intact gebleven; grootschalige ingrepen zijn uitgebleven,

waardoor het karakteristieke landschap nauwelijks is aangetast. Hierdoor biedt de Weipolder een zeldzaam en samenhangend inklek in het Brabantse landschap, waarin cultuurhistorie, geomorfologie en landgebruik op korte afstand samenkomen.

Open landschappen

Metname de jonge ontginningslandschappen zijn zeer open landschappen. De kenmerkende uitgestrektheid is nog steeds aanwezig in het landschap. De open landschappen liggen verspreid in de gemeente Rucphen. Op de grens met de gemeente Zundert bevinden zich jonge heideontginningen, die een open karakter hebben. De Oude Zoek is een oude droogmakerij die eveneens een grote openheid kent. Ten westen van de Rucphense Bossen bevindt zich nog een jonge heideontginning (Nederheide). Tussen Landgoed Visdonk en De Rucphense Bossen ligt een oude zandontginningen, die door de schaalvergroting en ruilverkaveling ook een open karakter heeft. Tot slot bevinden zich nog open gebieden in het lager gelegen noorden van de gemeente, namelijk het gebied Achterhoek en het gebied rondom Zegge. Behoud van het open landschap is in principe de leidraad in de aangegeven open gebieden. Rondom Zegge geldt een uitzondering. Aan de westzijde van Zegge is het wenselijk het zicht op het bedrijventerrein in Roosendaal te maskeren. Aan de zuidzijde van Zegge is aansluiting wenselijk bij de aanwezige bosgebieden en landschapselementen, o.a. het meer besloten landschap rond Heimolen.

50

- LEGENDA**
- Natuur
 - Oefenterrein Defensie
 - Bijzonder landschap: Droogmakelijk Oude Ziek
 - Bijzonder landschap: Heimolon
 - Bijzonder landschap: Veenontginning
 - Cultuurhistorische waardevel landgoed
 - + Religieus erfgoed
 - X Molensbiotoop
 - + Relict Linie van Hoeven & Zuider frontier
 - ★ Monumentale boerderij
 - + Beiken en turfvaarten
 - + Fietsroutes
 - + Wandelroutes
 - + Ruiterroutes
 - + Mentainbakroute
 - + Gebiedsentree
 - P Parkeergelegenheid

Afbeelding 28. Recreatiekaart

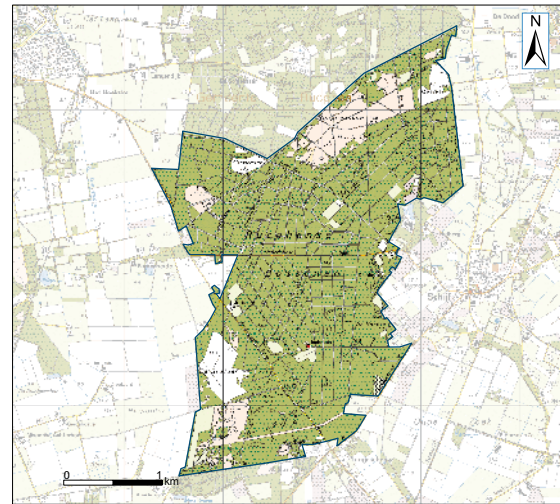
3.6. Recreatie

De natuurgebieden zijn de grote trekpleister voor recreanten in de gemeente Rucphen. Rondom de noordelijke helft van de Rucphense Bossen bevinden zich dan ook veel parkeerplaatsen en verblijfsrecreatiegebieden. Van daaruit gaan mensen de bossen in via wandel-, fiets-, mountainbike- en ruiterroutes. In de zuidelijke helft ligt het cultuurhistorisch waardevolle Landgoed Schijf. Een groot deel van de Rucphense Bossen zijn overigens stiltegebied. In een stiltegebied mag gewoon rustig gerecreëerd worden. Wandelen, fietsen, mountainbiken en paardrijden vallen daar onder. De natuurlijke geluiden mogen niet verstoord worden, dus geen radio's, sirenes, vuurwerk, etc. Ongeveer een derde van de Rucphense Bossen is tevens militair oefenterrein. Een deel valt ook in het stiltegebied, maar de schietbaan ligt erbuiten. De terreinbeheerders geven aan dat de recreatiedruk op de Rucphense Bossen hoog is. Het agrarische landschap trekt alleen recreanten die er via fiets- of wandelroutes doorheen komen. Toch liggen er gebieden in het landelijk gebied in het algemeen en specifiek in de bijzondere landschappen, die nog niet echt ontdekt zijn door recreanten.

Stiltegebied Rucphense Bosschen

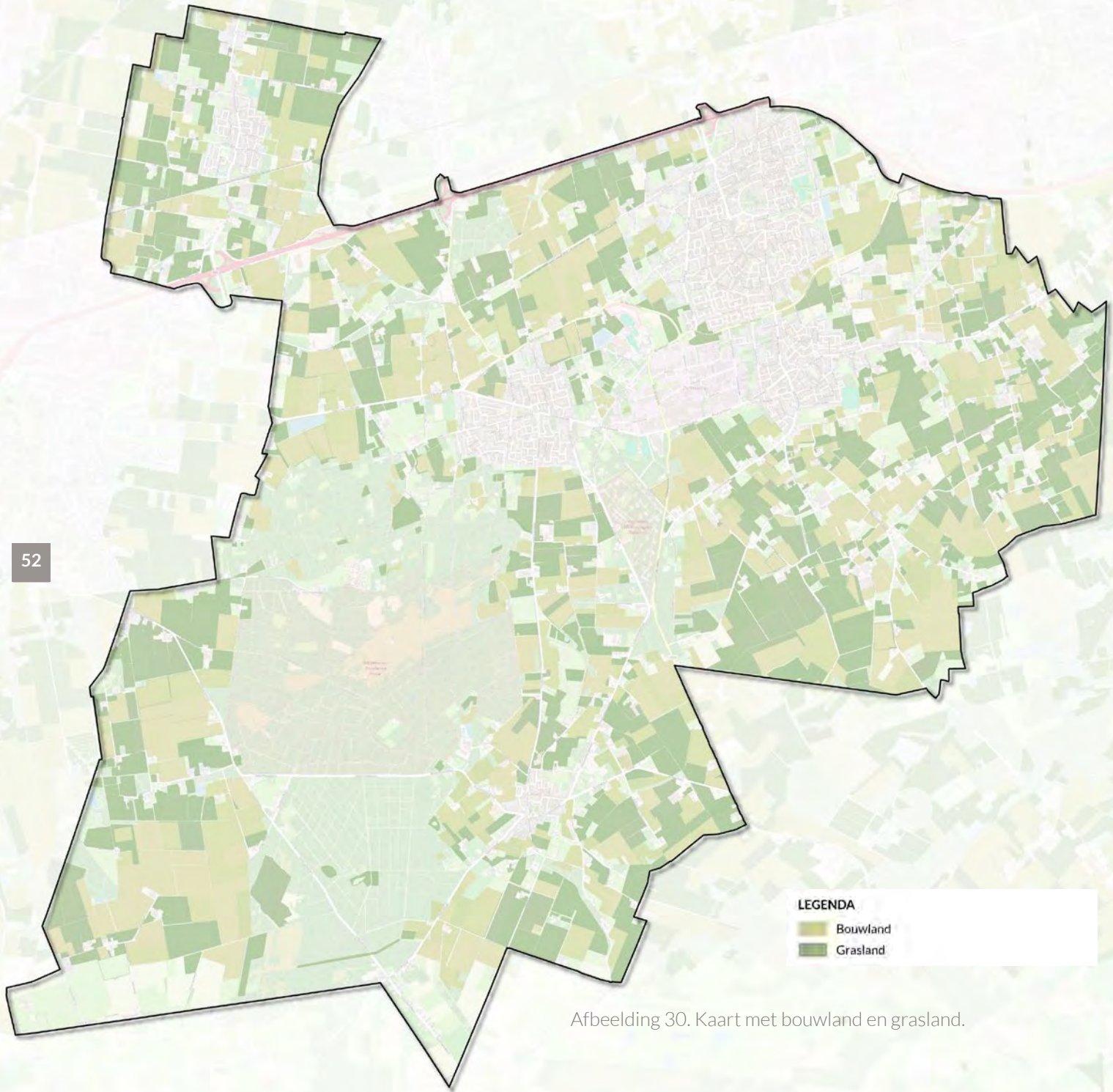
Oppervlakte 740 hectare

Provincie Noord-Brabant

Ordningsdienst Copyright © 2004 Dienst voor het kadaster en de openbare registers, Apeldoorn

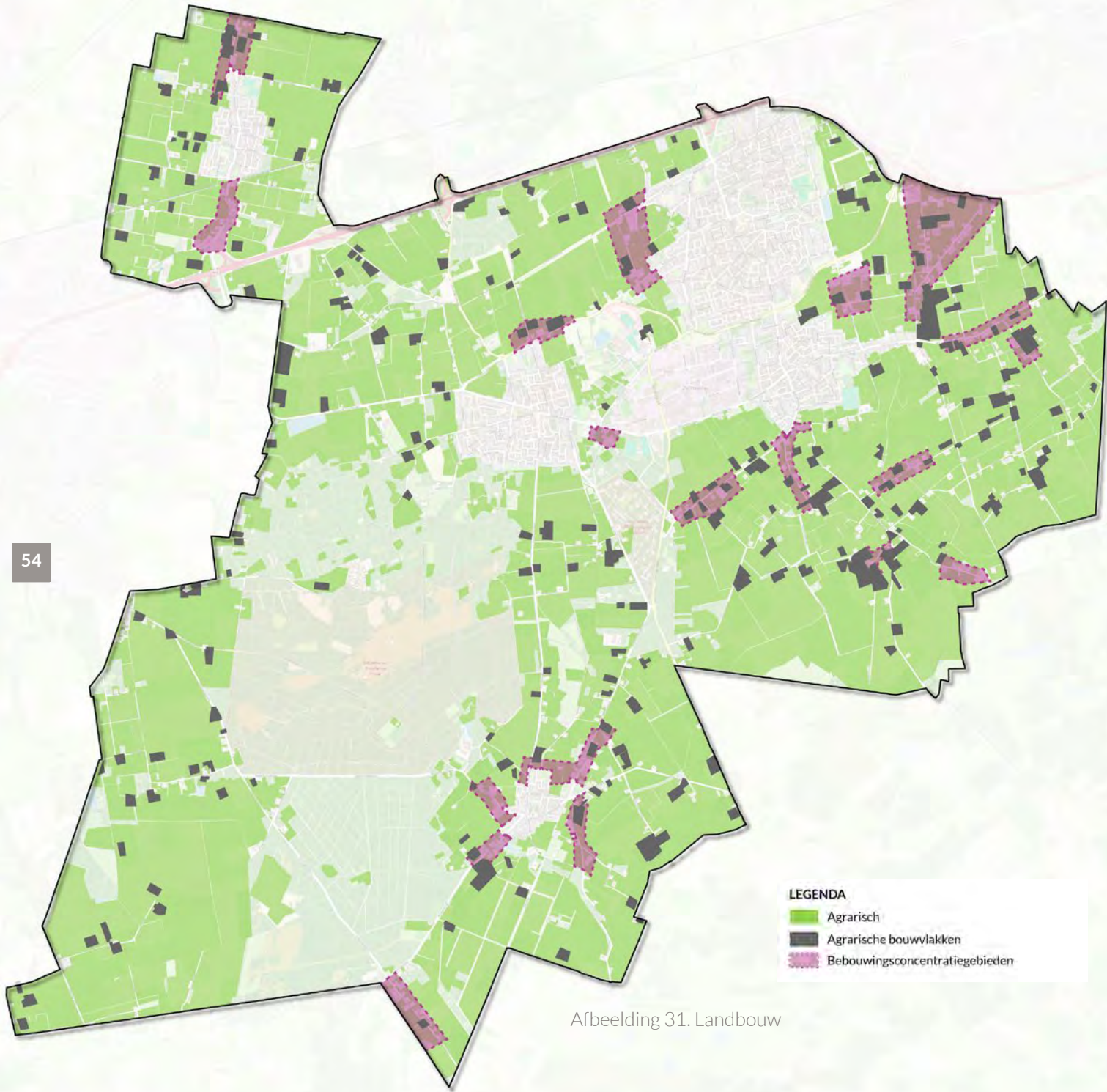
Afbeelding 29. Kaart stiltegebied

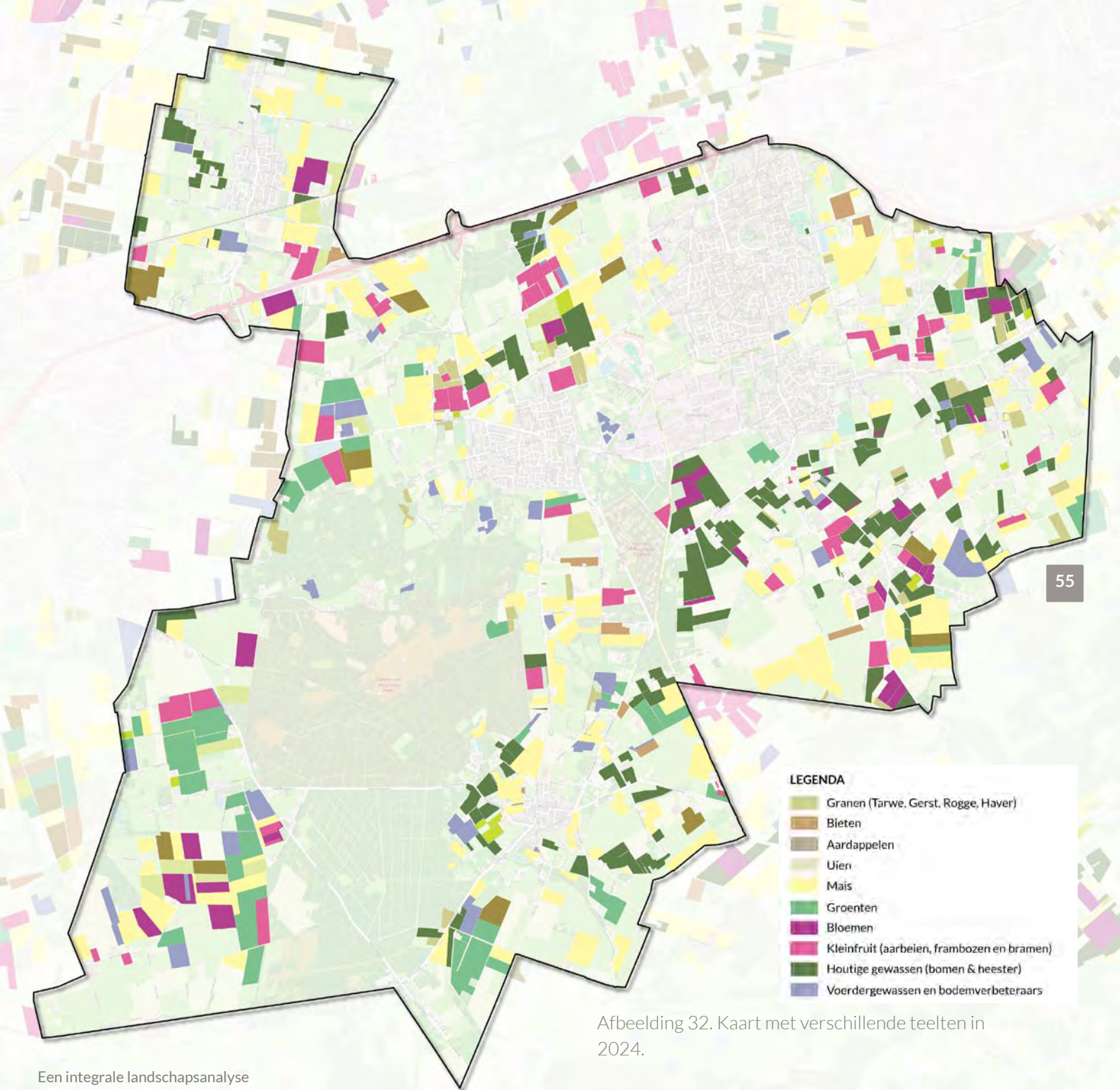
Afbeelding 30. Kaart met bouwland en grasland.

3.7. Land- en tuinbouw

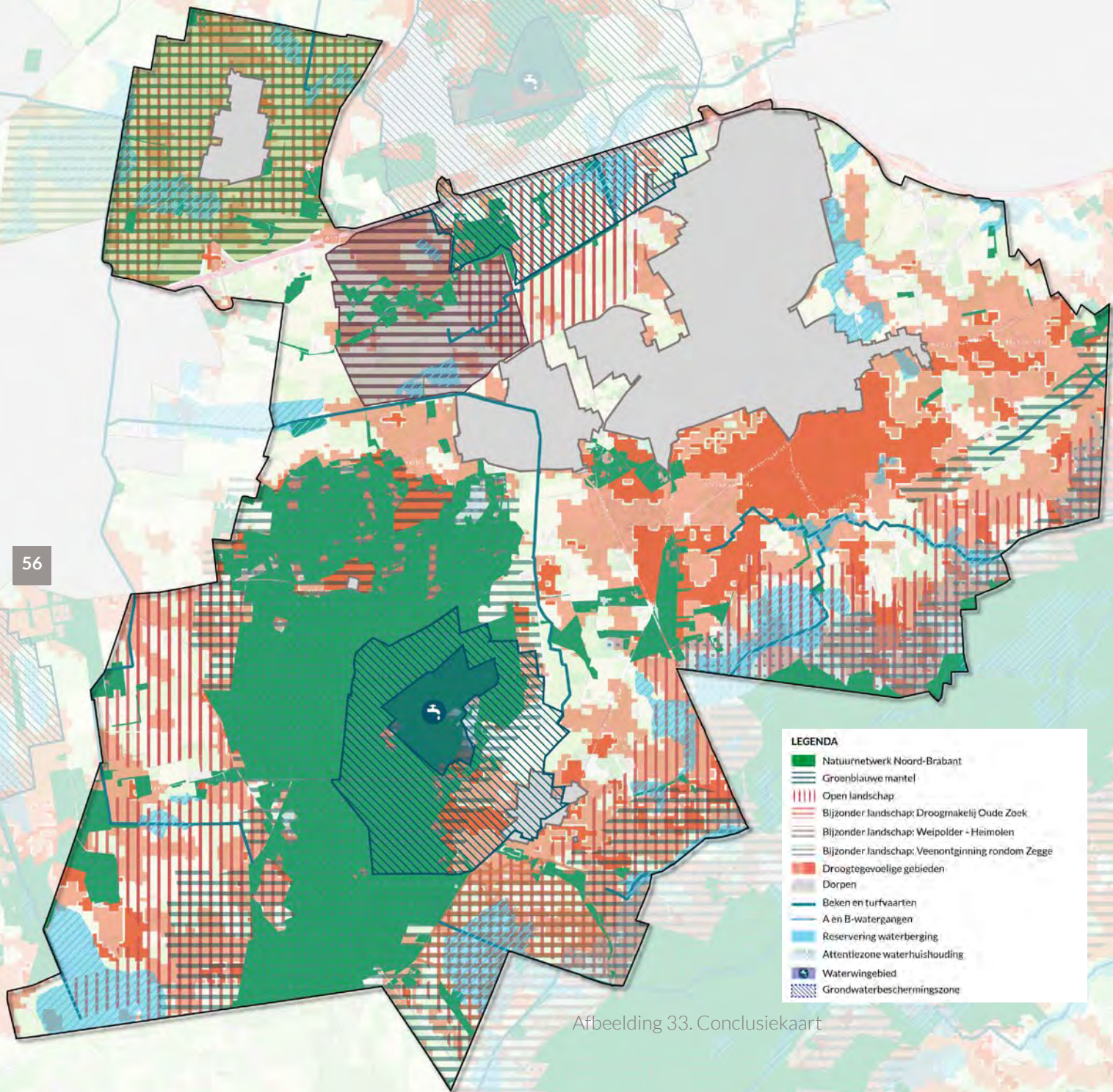
Land- en tuinbouw zijn een belangrijke drager van het landschap. De functie voedselvoorziening heeft het landschap mede gevormd. Vroeger ging men wonen waar ze ook goed voor hun voedsel konden zorgen. Ook nu is de voedselvoorziening een essentieel onderdeel van een leefbaar en toekomstbestendig buitengebied. Zoals op de kaarten te zien is, is een groot deel van het buitengebied van de gemeente Rucphen agrarisch gebied. Dit agrarische gebied bestaat uit zowel bouwland als grasland. De indeling van vroeger met de graslanden in de lage natte gebieden en de bouwlanden op de overgang van de hoge, droge gebieden naar de lage natte gebieden is niet meer terug te zien op kaart. De verdeling bouwland-grasland is ook niet meer afhankelijk van de ondergrond. Mest en een stuurbaar watersysteem maken dat de verschillende gewassen en teelten (bijna) overal binnen de gemeente verbouwd kunnen worden. Er lijken nog wel meer boom- en sierteelt op de leemrijke zandgronden ten zuiden van de Sprundel te liggen.

Afbeelding 31. Landbouw

Afbeelding 32. Kaart met verschillende teelten in 2024.

LEGENDA	
	Natuurnetwerk Noord-Brabant
	Groenblauwe mantel
	Open landschap
	Bijzonder landschap: Droogmakelijk Oude Zoek
	Bijzonder landschap: Weipolder - Heimolen
	Bijzonder landschap: Veenontginning rondom Zegge
	Droogtegevoelige gebieden
	Dorpen
	Beken en turfvaarten
	A en B-watergangen
	Reservering waterberging
	Attentiezone waterhuishouding
	Waterwingebied
	Grondwaterbeschermingszone

Afbeelding 33. Conclusiekaart

3.8. Waarden in relatie tot TOV

Vanuit de waarden van het bodem- en watersysteem, natuurwaarden, cultuurhistorische en landschappelijke waarden gelden aandachtspunten voor teeltondersteunende voorzieningen (TOV). Op de kaart hiernaast zijn de relevante waarden gecombineerd.

Bodem- en watersysteem:

- Beken en turfvaarten
- Wateroverlast gevoelige gebieden (reservering waterberging)
- Attentiezone waterhuishouding
- Waterwingebied
- Grondwaterbeschermingsgebied

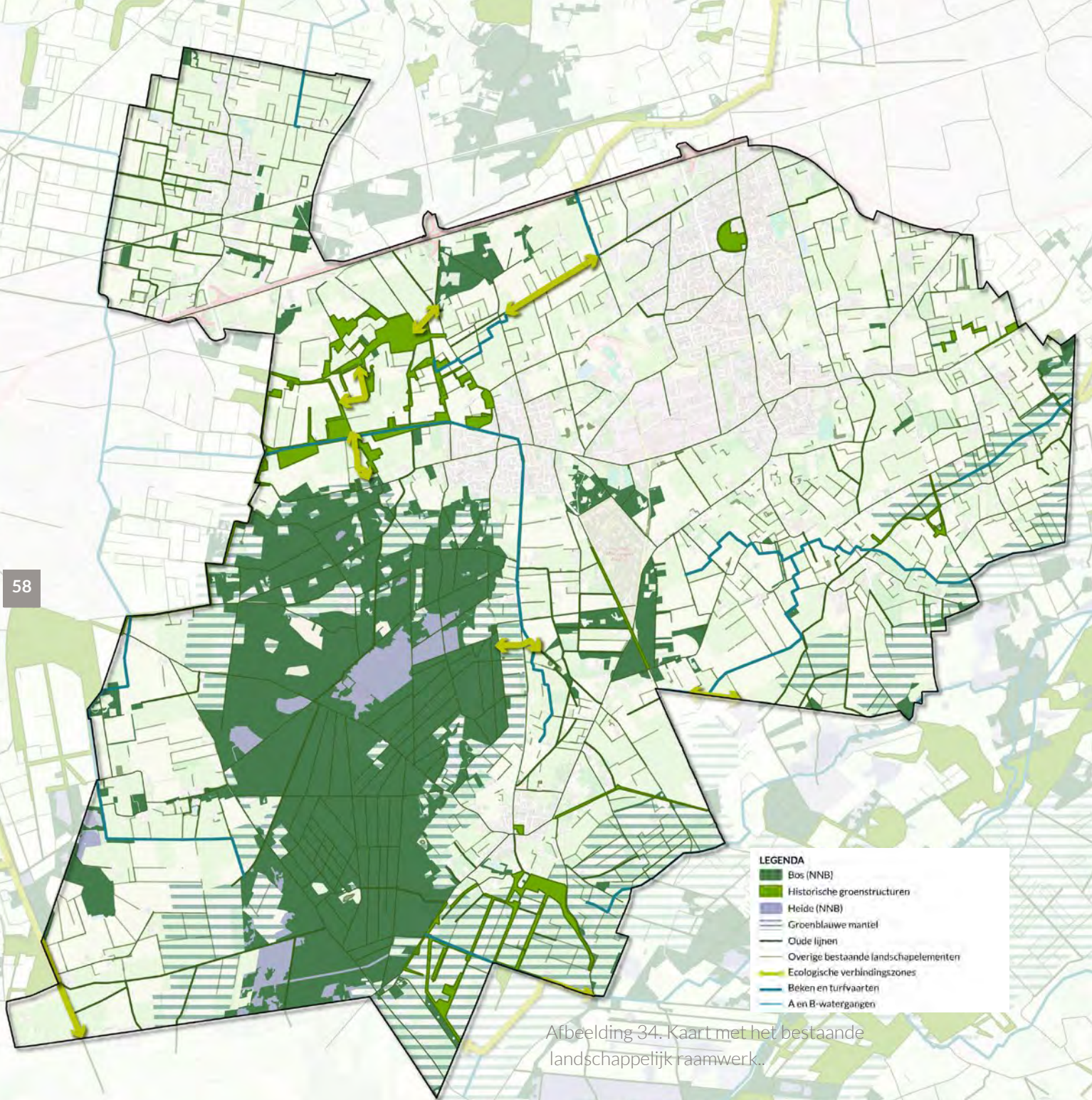
Natuurwaarden:

- Natuurnetwerk Brabant (NNB)
- Groenblauwe mantel

Cultuurhistorische en landschappelijke waarden:

- Bijzonder landschap: Droogmakerij Oude Zoek
- Bijzonder landschap: Weipolder - Heimolen
- Bijzonder landschap: Historische veenontginning rondom Zegge
- Open landschappen

In het TOV-beleid gaat de gemeente in op of en onder welke voorwaarden permanente TOV buiten het bouwvlak aanvaardbaar zijn in relatie tot de in het LOP beschreven waarden.

Afbeelding 34. Kaart met het bestaande landschappelijk raamwerk.

4. Een perspectief voor het landschap

In dit hoofdstuk geeft de gemeente een perspectief voor het landschap. Dit is een beschrijving in woord en beeld hoe het landschap zich op de lange(re) termijn mag en kan ontwikkelen. Het gaat niet alleen om behoud, maar vooral om richting te geven aan verandering. Het landschapsperspectief:

- schetst het gewenste toekomstbeeld per landschapstype en/of deelgebied;
- maakt duidelijk wat behouden, versterkt of getransformeerd mag worden;
- geeft houvast bij afwegingen tussen functies;
- biedt handelingsperspectief voor initiatiefnemers, grondeigenaren en de gemeente zelf;
- vertaalt ambities uit de omgevingsvisie en werkt deze uit.

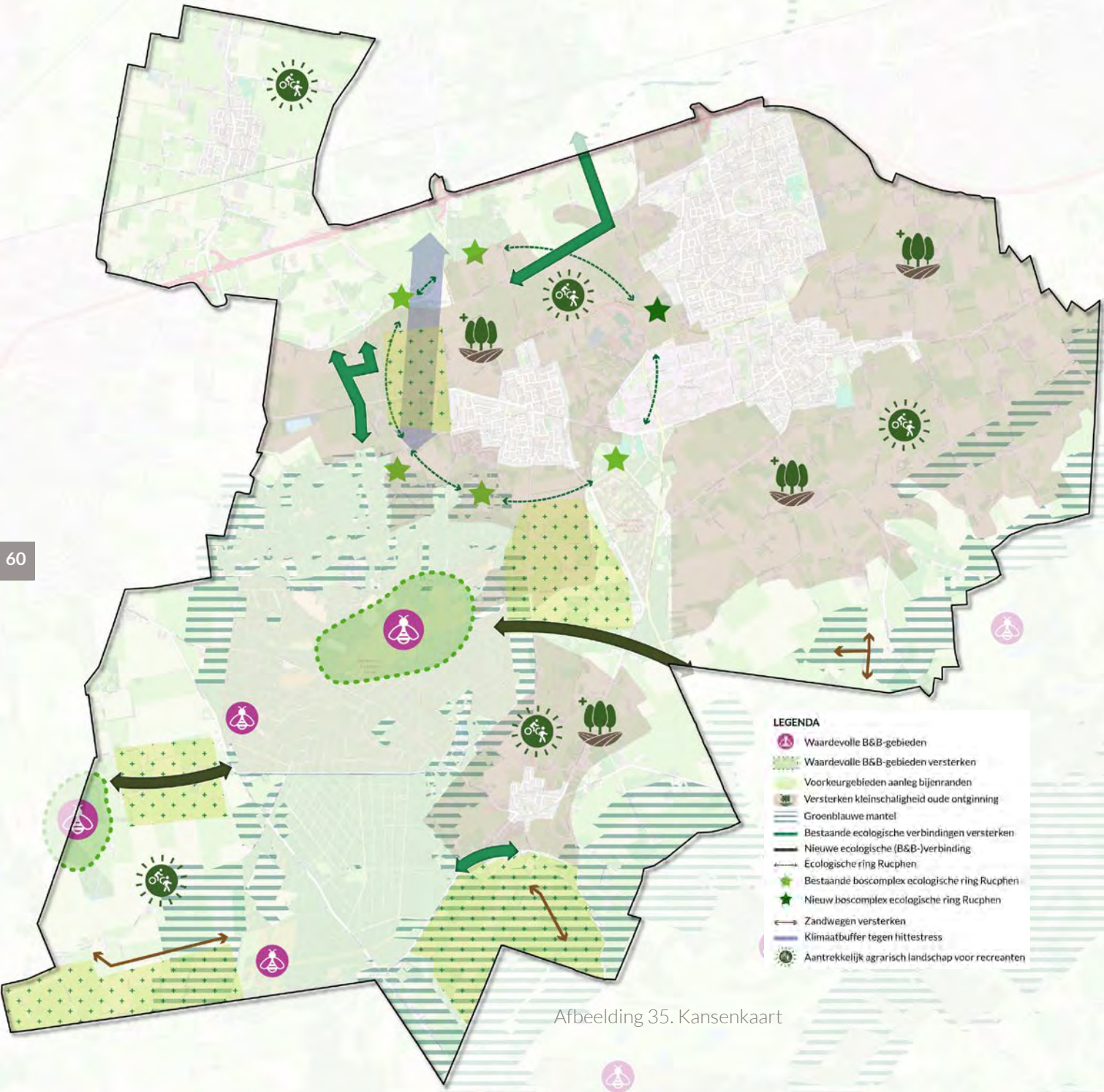
Het perspectief is dus ontwikkelingsgericht: het benoemt kansen en randvoorwaarden, zonder alles dicht te regelen.

In dit hoofdstuk behandelen we achtereenvolgens: de cascobenadering, het landschappelijke raamwerk, toekomstbeeld per landschapstype, lijnen in het landschap, leidraden voor landschaps-ontwikkeling en landschappelijke inpassing.

4.1. Cascobenadering

Als gemeente hebben we de laatste jaren de waardering voor ons landschap herijkt. We zetten in op de herbeleving van het typische streekeigen Brabantse landschap, maar vertaald naar het huidige gebruik en de toekomstige opgaven. Het landschap fungeert als een 'gesamtkunstwerk'; we zetten in op een multifunctioneel landschap. Waarin ambitie en traditie, werken en recreëren, cultuur en natuur met elkaar samengaan.

Om dit te bereiken maken we gebruik van de cascobenadering (Klaas Kerkstra, WUR). Dit is een manier van kijken naar het landschap en de ruimte, waarbij uitgegaan wordt van een duurzaam en robuust basisraamwerk (het casco), waarbinnen veranderingen en ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Uitgegaan wordt van laag- en hoogdynamische functies. Laagdynamische functies zijn bijvoorbeeld natuurontwikkeling en waterzuivering en -berging. Deze functies hebben een lange ontwikkelingstijd en zijn gebaat bij continuïteit en stabiliteit. Het zijn functies die sterk verbonden zijn met de abiotische ondergrond: geologie, bodem, grond- en oppervlaktewater. Hoogdynamische functies zijn

- LEGENDA**
- Waardevolle B&B-gebieden
 - Waardevolle B&B-gebieden versterken
 - Voorkeurgebieden aanleg bijenranden
 - Versterken kleinschaligheid oude ontginning
 - Groenblauwe mantel
 - Bestaande ecologische verbindingen versterken
 - Nieuwe ecologische (B&B-)verbinding
 - Ecologische ring Rucphen
 - Bestaande boscomplex ecologische ring Rucphen
 - Nieuw boscomplex ecologische ring Rucphen
 - Zandwegen versterken
 - Klimaatbuffer tegen hittestress
 - Aantrekkelijk agrarisch landschap voor recreanten

Afbeelding 35. Kansenkaart

bijvoorbeeld landbouw, industrie en wonen. Deze functies kennen een grote economische dynamiek en de ruimtelijke impact kan in de tijd snel veranderen. Hierin zijn wel gradaties te onderscheiden. De landbouw is immers ook sterk afhankelijk van de ondergrond. Het casco, ook wel landschappelijk raamwerk genoemd, bestaat dus uit relatief stabiele landschappelijk structuren met een lage ontwikkelingsnelheid. Binnen en rondom dit casco is ruimte voor dynamische functies.

Wat betekent dit in de praktijk?

Het casco / landschappelijk raamwerk wordt beschermd en versterkt, omdat het de identiteit, biodiversiteit en klimaatrobuustheid van het landschap draagt. Ontwikkelingen zijn mogelijk als deze aansluiten op het landschap, het casco niet aantasten en bijdragen aan kwaliteitsverbetering. Functies worden niet strikt gescheiden, maar slim gecombineerd, zodat ze elkaar versterken. Deze menging van functies is ook verankerd in het groenbeleidsplan Groen R. Natuurlijke processen mogen hierbij niet verstoord worden. Water- en bodemsturend is geheel in lijn met deze benadering.

Samengevat: de cascobenadering beschermt wat traag verandert en stuurt wat snel verandert, zodat ontwikkeling mogelijk blijft zonder het landschap haar kwaliteit en samenhang te laten verliezen.

4.2. Landschappelijk Raamwerk

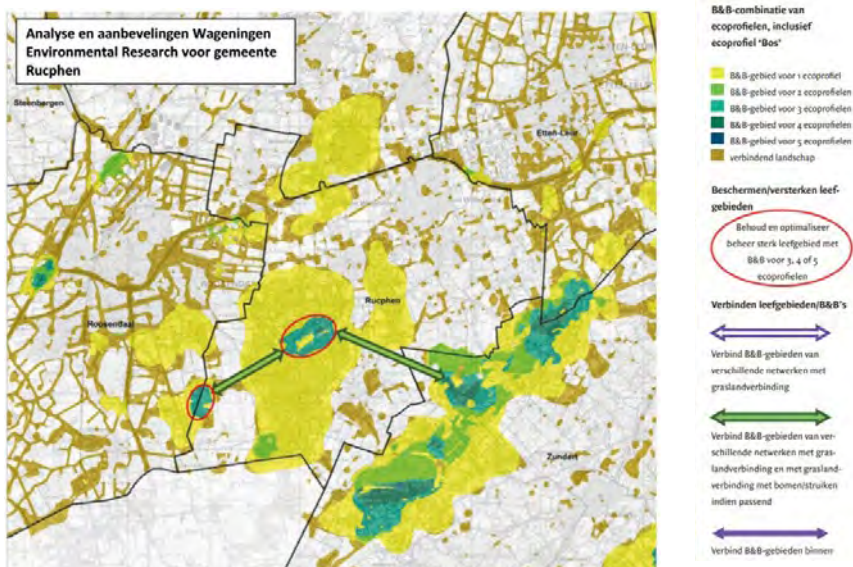
Een robuust groen casco (landschappelijk raamwerk) versterkt de kenmerken van het landschap en is toegesneden op de wensen van de gebruikers van het landschap. Het landschappelijke raamwerk kunnen we versterken door de inzet van verschillende soorten landschapselementen en structuren. We zien de volgende kansrijke mogelijkheden in het landschap:

- De aanleg van ecologische verbindingen;
- Het realiseren van een bijenlandschap;
- De aanleg van een klimaatbuffer;
- Groenblauwe mantel versterken
- Het ontwikkelen en versterken van de ecologische ring Rucphen;
- Toevoegen en versterken van zandpaden;
- Het creëren van een aantrekkelijk agrarisch landschap voor mens en dier.

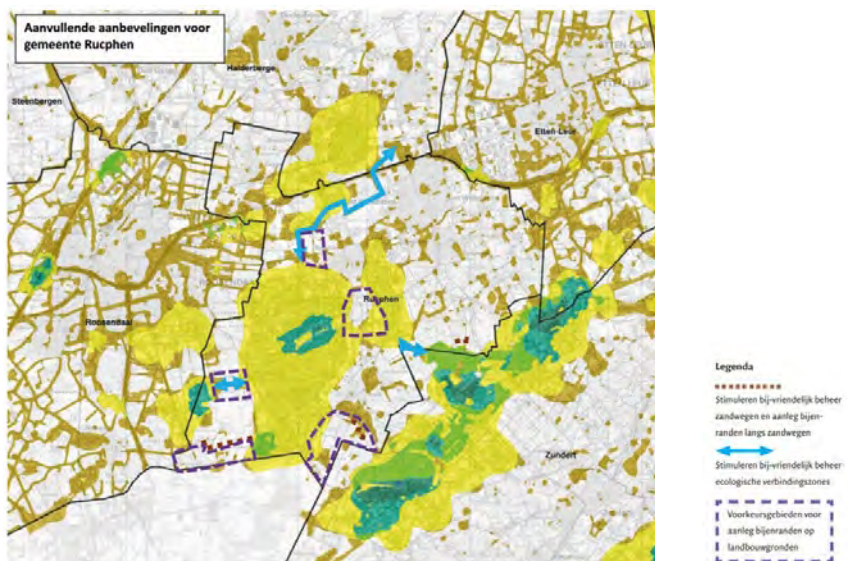
Hieronder gaan we nader in op deze landschapselementen en structuren die op de kansenkaart staan.

Ecologische verbindingzones

Zoals in het vorige hoofdstuk bij Natuur aangegeven is er voor de ecologische verbindingzones een restopgave. In het landschappelijk raamwerk maken we alle aangewezen EVZ's af (eventueel met een alternatieve ligging). Daarnaast stellen we ook twee nieuwe EVZ's voor, namelijk 1. de verbinding tussen Landgoed Visdonk en de Rucphense Bossen via Nederheide en 2. De verbinding tus-

Afbeelding 36. Kaart met analyse voor het bijenlandschap in Rucphen (bron: WUR)

Afbeelding 37. Kaart met aanvullende aanbevelingen voor het bijenlandschap in Rucphen (bron: WUR)

sen de Rucphense Bossen en Pannenhoef / De Lange Maten via Scherpenberg. Wel kunnen een aantal nog nu geïsoleerde, kleinere EVZ's onderdeel uit gaan maken van deze nieuwe grote EVZ's. Dit geldt voor de verbindingen bij het Rozenven, Scherpenberg en Oud Kerkpad. Overigens staan de nieuwe EVZ's al wel als te versterken groenverbindingen op de kaart gemeentelijke groenstructuur in het groenbeleidsplan Groen R. De nieuwe EVZ's zijn tegelijkertijd ook belangrijke robuuste verbindingen in het bijenlandschap.

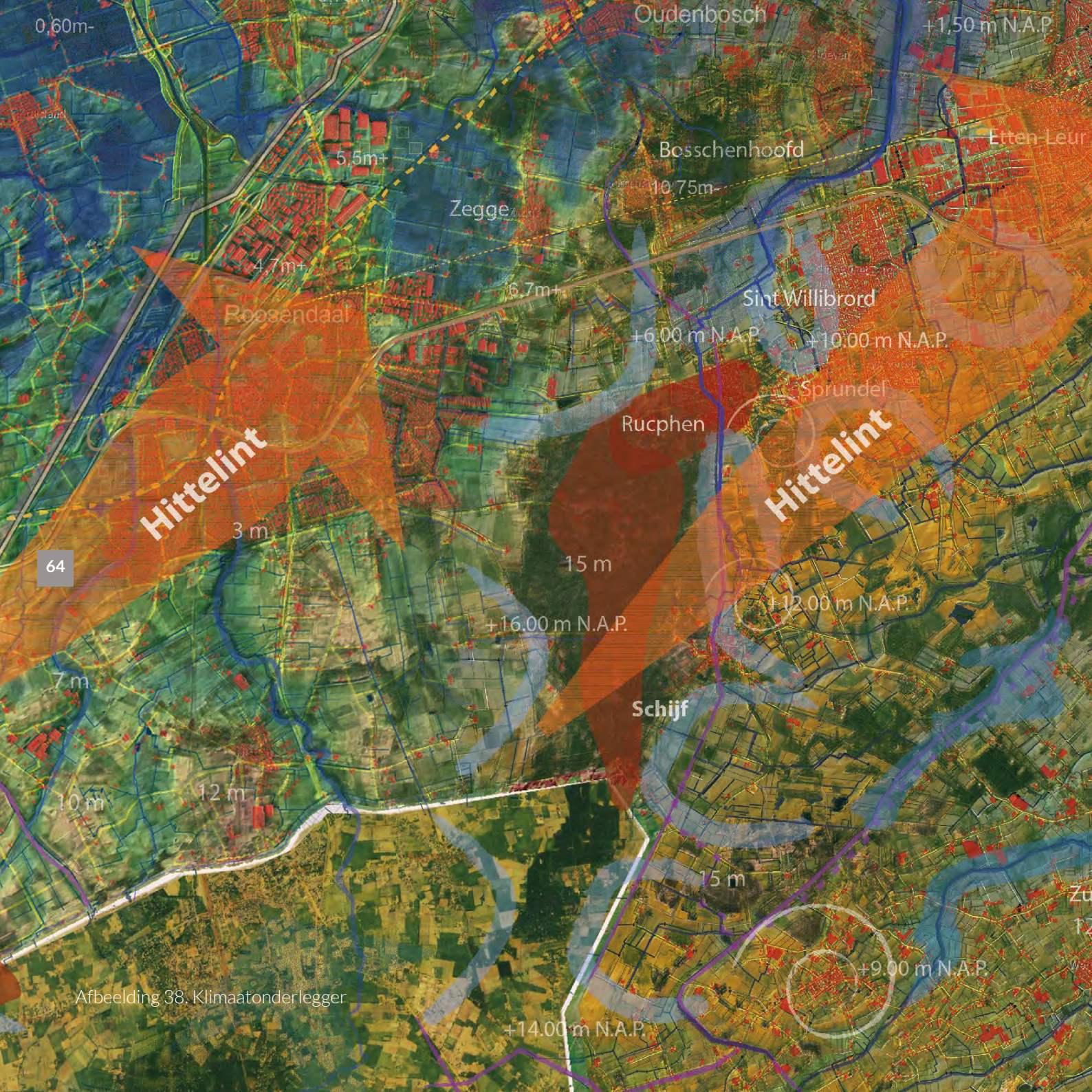
Bijenlandschap

Bijen en andere bestuivers zijn essentieel voor het ecosysteem en het voedselsysteem. De gemeente wil, als onderdeel van het bijenlandschap West-Brabant, bijdragen aan het herstel van deze sterk afnemende populaties. Dit doen we door het ontwikkelen van een bijenlandschap. Dit is een samenhangend netwerk van leefgebieden, dat jaarrond duurzaam voldoende voedsel en nestgelegenheid (B&B-gebieden) biedt. Bijen en andere bestuivers zijn gebaat bij een kleinschalig, gevarieerd en extensief beheerd landschap. Gebaseerd op de aanbevelingen van Wageningen Environmental Research maken we een bijenlandschap met behulp van drie bouwstenen:

- Bed & Breakfast-gebieden (B&B-gebieden);
- Verbindend landschap;
- Bij-tankstations.

De waardevolle B&B-gebieden bevinden zich in de natuurgebieden de Rucphense Bossen, Landgoed Visdonk en het gebied Pannenhoef, Lange Maten, Turfvaart en Bijloop. Binnen de gemeente Rucphen versterken we twee B&B-gebieden, namelijk de Rucphense Heide en het (heide)gebied bij het Rozenven. Om te zorgen dat het een gesloten netwerk is voor de bijen, maken we verbindend landschap tussen de B&B-gebieden. Het verbindend landschap bestaat uit een netwerk van kleinere landschapselementen en stapstenen. Een stapsteen is een kleiner gebied (minimaal 0,5 ha.) waar bestuivers ook voldoende voedsel en nestgelegenheid kunnen vinden. Tussen de stapstenen mag maximaal een kilometer afstand zitten. Tussen deze stapstenen zijn bestuiver-vriendelijke landschapselementen nodig. Wilde bestuivers hebben namelijk maar een beperkte actieradius t.o.v. hun nest. Onderbrekingen tussen de verschillende landschapselementen mogen niet meer dan 100 meter zijn. Afhankelijk van de soort is dit de maximale afstand die ze af kunnen leggen voor het verzamelen van voedsel (100 tot 500 m.) en het verzamelen van nestmateriaal (100-200 m.). De derde bouwsteen zijn bij-tankstations. Dit zijn kleine bij-vriendelijke plekken, zoals tuinen, balkons en kleine parkjes.

Vanuit het Coördinatiepunt Landschapsbeheer Brabants Landschap en Bijenlandschap West-Brabant zijn nog drie waardevolle, gebiedsspecifieke aanvullingen gegeven op het beschreven bijenlandschap, namelijk:

Afbeelding 38. Klimaatonderlegger

- Stimuleren bij-vriendelijk beheer zandwegen en aanleg bijenranden langs zandwegen;
- Stimuleren bij-vriendelijk beheer ecologische verbindingzones;
- Voorkeursgebieden voor de aanleg van bijenranden op landbouwgronden.

Uiteraard zijn deze aanbevelingen onderdeel van het bijenlandschap Rucphen.

Zandpaden

Zandpaden hebben een hoge natuurwaarde, vooral voor insecten die afhankelijk zijn van open, schrale en warme plekken. De onverharde paden bieden nestgelegenheid voor wilde bijen (en andere insecten), die hun nest in de grond maken. De bermen langs deze zandpaden leveren voedsel en schuilplaatsen voor insecten, kleine zoogdieren en vogels. Daarnaast versterken zandpaden de ecologische verbindingen tussen natuurgebieden, agrarische percelen en eren. Behoudenzorgvuldig beheer is belangrijk voor de biodiversiteit én voor het herkenbare landschap(stype).

Klimaatbuffer

Op de klimaatonderlegger van de Provincie Noord-Brabant staat een hittelint globaal tussen Roosendaal en de dorpen Rucphen, Sint Willebrord en Sprundel getekend. Een hittelint is een zone waarbij de warmte als gevolg van uitstraling door het aardoppervlak in de overheersende windrichting wordt opgebouwd. Dit gebeurt vooral boven hoge droge zandgronden en warmte

uitstralende grote oppervlakten als wegen, bedrijventerreinen en sterk versteende dorpen en steden. Om de hittestress in de dorpen Rucphen, Sint Willebrord en Sprundel te verminderen, creëren we een klimaatbuffer tussen de Rucphense Bossen en opgaande groenstructuren van het bijzondere landschap Heimolen. Door ook hier robuuste, opgaande beplanting te ontwikkelen, wordt het hittelint onderbroken en zo de opbouw van warmte richting de dorpen gestopt.

Groenblauwe Mantel

In de groenblauwe mantelgebieden maken we het landschap aantrekkelijker, robuuster en klimaatbestendig. Dit doen we door landschapselementen, zoals houtwallen, bomenrijen, poelen, sloten en kruidenrijke randen, toe te voegen. Ook kijken we kritisch naar functies en ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij zien we mogelijkheden voor recreatie, extensieve vormen van landbouw en multifunctioneel landgebruik. Alle functies worden hier gecombineerd met een verbetering op het gebied van biodiversiteit, landschap, bodem- en watersysteem. Intensieve ontwikkelingen, die een negatieve invloed hebben op natuur, landschap, bodem en/of water, zijn hier niet passend.

Ecologische ring rondom Rucphen

De ecologische ring rondom Rucphen is deels aanwezig en wordt deels aangevuld met nieuwe onderdelen. Rondom Rucphen liggen vier

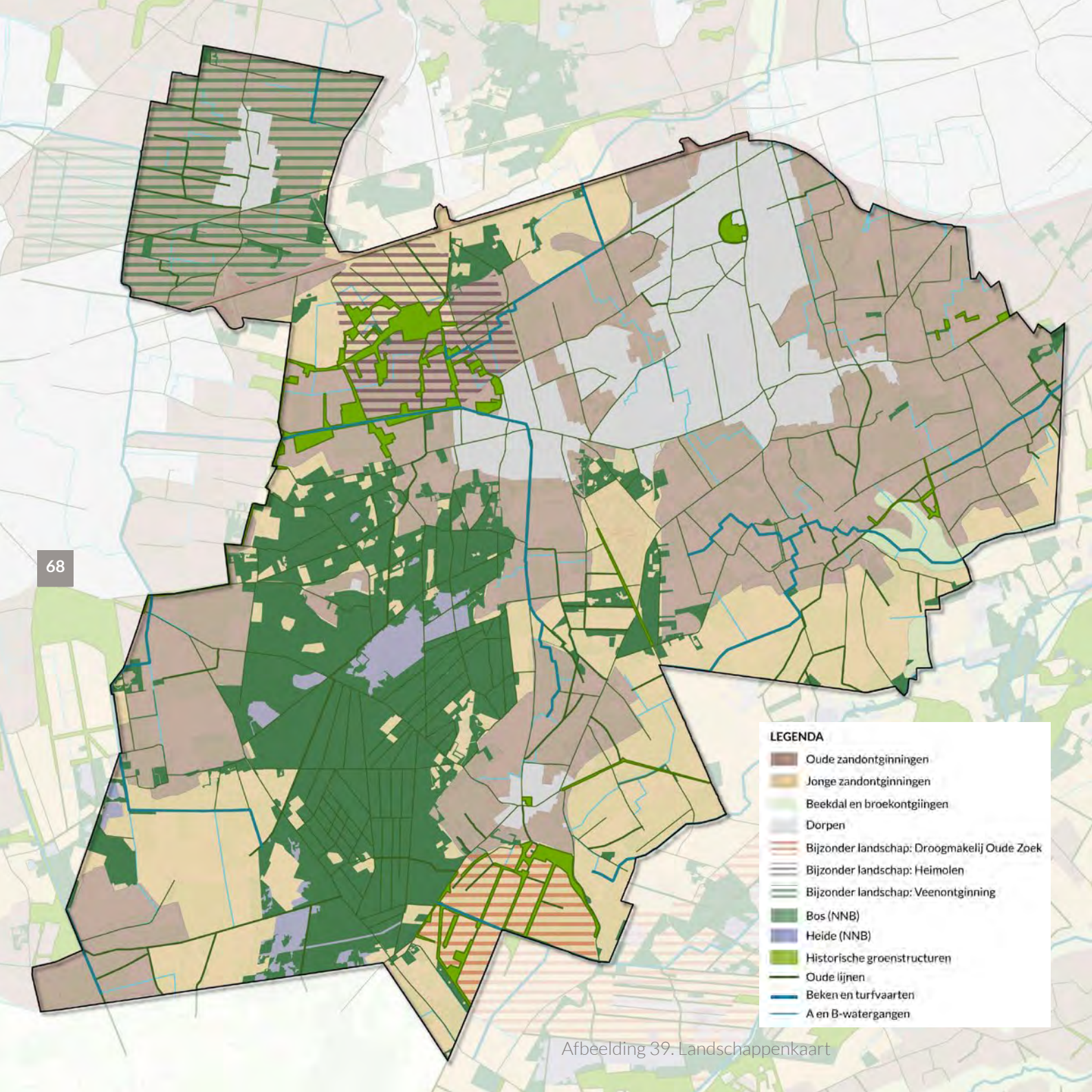

verschillende kleinere boscomplexen, namelijk Molenberg, De Posthoorn, Landgoed St. Elektoor en De Heimolen. Ook de noordelijke kop van de Rucphense Bossen maakt onderdeel uit de ecologische ring rondom Rucphen. Een nieuw onderdeel is het gedenkbos nabij de Binnentuin. In het overgangsgebied tussen Rucphen en Sprundel komen in de aanwezige kleine bosjes veel eekhoorns voor. Deze bosjes met hoofdzakelijk sparren zijn aangetast door de letterzetter en verdwijnen hierdoor. De ontwikkeling van het gedenkbos met als doelsoort eekhoorn zorgt op den duur voor het in stand houden van het leefgebied voor o.a. deze dieren.

Vanuit de Rucphense Bossen is door middel van de droge EVZ De Posthoorn en de natte EVZ De Zwarte Sloot een verbinding met de boscomplexen rondom Bosschenhoofd. Het landschap van de Binnentuin verbindt het toekomstige gedenkbos met de boscomplexen van de Molenberg en verder naar de Rucphense Bossen. In de Binnentuin nabij het toekomstige gedenkbos zijn enkele poelen/retentiegebieden ontwikkeld. Hier liggen kansen om een bredere basis voor doelsoorten zoals de bruine kikker en de Alpenwatersalamander te leggen. Wellicht dat hier de watergang parallel aan de Canadastraat voor gebruikt kan worden.

Aantrekkelijk agrarisch landschap voor mens en dier

We zorgen voor een aantrekkelijk agrarisch landschap voor mens en dier. We versterken de contrasten tussen de open, grootschalige landschappen en de besloten, kleinschalige landschappen. Dit doen we door in de oude zandontginningen de landschapselementen te behouden, te versterken en vooral ook aanzienlijk uit te breiden. We zorgen voor een aantrekkelijk leefgebied voor de patrijs met kruidenrijke akkerranden, behoud van zandwegen, houtige landschapselementen en extensiever beheer. We versterken dus de kleinschaligheid van de oude ontginningen. De openheid van de jonge ontginningen behouden we. Hier zijn o.a. de kievit en andere weidevogels bij gebaat. Tevens wordt het landschap daardoor beter leesbaar, wat bijdraagt aan het gevoel van verbondenheid bij de inwoners. We faciliteren de recreanten in het agrarisch landschap met mooie routes en leuke plekken om te ontdekken, bijvoorbeeld bij de boer. Ook is een aantrekkelijk agrarisch landschap interessant voor recreanten. Nu zijn de natuurgebieden de trekpleister voor recreanten. Door het agrarisch landschap recreatief aantrekkelijk te maken, verlichten we de recreatieve druk op de (kwetsbare) natuurgebieden.

Afbeelding 39. Landschappenkaart

4.3. Gewenst toekomstbeeld per landschap(stype)

Het landschap wordt weer leesbaar en herkenbaar door de verschillende landschapstypen en bijzondere landschappen te versterken. Dit doen we door de typische landschapskarakteristieken te behouden en te versterken. In de oude zandontginningen zetten we in op het kleinschalige landschap en in de jonge zandontginningen op de openheid. De bossen hebben hun eigen unieke besloten karakter en hier zijn ook de overgangen naar het agrarisch landschap belangrijk.

Oude zandontginningen

De visueel-ruimtelijke kwaliteiten van de oude ontginningen in het akker-/ kampenlandschap zijn voor een belangrijk deel gelegen in de verwevenheid van de diverse ruimtelijke elementen zoals bosjes, bossingels en struweelhagen. Samen met het reliëfverschil en de open ruimtes ontstaat hierdoor een gevarieerd landschapsbeeld van een besloten tot halfopen landschap.

Het landschap vormt een duidelijk contrast naar de open landschappen van de heide- en broekontginningen, maar kent een zachte overgang naar het boslandschap. Duidelijke laanbeplantingen zorgen voor verbinding en leesbaarheid.

Landschappelijke karakteristiek

- Een landschap verdicht door landschapselementen, waarbij een afwisseling van verdichte en open ruimtes; verrassende doorkijkjes;
- Wegen zijn beplant. Daar waar kan tweezijdig. De beplanting is aangepast naar de aard van de weg en zijn betekenis;
- Reliëf in het landschap wordt versterkt;
- Beeldbepalende landschapselementen: klein bosje, hakhoutsingel, bossingel, struweelhaag, bomenrijen (in natte situaties vnl. knotwilgen), solitaire bomen.

Jonge zandontginningen

In dit landschap bepaald de openheid met zijn rechte wegen en het ontbreken van beplanting het karakter. Het gebied is in de 19e en 20e eeuw ontgonnen wat heeft geresulteerd in een uitgesproken ontginningslandschap. De openheid wordt gekoesterd, maar er is ruimte om accenten aan te geven om het contrast met de meer besloten landschappen te versterken.

Landschappelijke karakteristiek

- Een open landschap waarin weg- en erfbeplantingen de belangrijkste ruimtevormende elementen zijn;
- Watergangen, zoals de relictten van de turfvaarten, worden benadrukt;
- Beeldbepalende landschapselementen sluiten aan op de situatie (nat/ droog): struweelhagen, bomenrijen (in natte situaties vnl. knotwilgen), solitaire bomen;

Houtwal en - singel

Elzensingel

Bossingel

Hakhoutbosje

Bomenrij

Knotbomenrij

Struweelhaag

Struweelrand

Wintervoedselrand

- Voor de erven zijn de beeldbepalende landschapselementen: bossingel, struweelhaag, bomenrijen (geen knotwilgen), solitaire bomen.

Boslandschap

Zowel de Rucphense Bossen als de Molenheide zijn herkenbaar door hun massa. Hier spelen de dennen die veelvuldig zijn aangeplant een belangrijke rol. Om de bossen klimaatrobuuster te maken worden de bossen omgevormd naar een meer afwisselend bos waarin meer loofhout te vinden is. Waar de bossen een zachte overgang hebben naar het akker-/kampenlandschap zo kennen ze een harde overgang naar ontginningslandschap.

Landschappelijke karakteristiek

- Een besloten landschap waarin wegen en ontwikkelingen ondergeschikt zijn aan het bos;

- De overgang naar het zand-/kampenlandschap is zacht en wordt vormgegeven door landschapselementen en kleine bosjes. De overgang naar het ontginningslandschap kent een harde grens;
- Beeldbepalende landschapselementen: klein bosje, hakhoutsingel, bossingel, struweelhaag, bomenrijen (geen knotwilgen), solitaire bomen.

Bijzondere landschappen

In het Rucphense landschap zijn drie gebieden aan te duiden met een bijzonder karakter. Dit zijn: de historische veenontginning rondom Zegge, de oude droogmakerij De Oude Zoek en het gebied Weipolder – Heimolen. Alle drie hebben ze unieke historische eigenschappen.

	Landschapstype		Boslandschap	Bijzonder landschap	Oude zoek	Weipolder-Heimolen
	Oude zandontginning	Jonge zandontginning		Historische veenontginning rondom Zegge		
Houtwal en houtsingel	x	x	x	x	x	x
Elzensingel				x		
Bossingel en bosje	x	x	x	x	x	x
Hakhoutbosje	x	x	x	x	x	x
Bomenrij en solitaire boom	x	x	x	x	x	x
Knotboom				x	x	
Struweelhaag	x	x	x	x	x	x
Struweelrand	x	x				x
Poel en klein historisch water	x	x	x	x	x	x
Natuurvriendelijke oever	x	x	x	x	x	x
Infiltratiegreppel	x	x	x	x	x	x
Waterbergingsvoorziening				x		
Botanisch weiderand	x	x		x	x	x
Botanische hooilandrand	x	x		x	x	x
Wintervoedselrand	x	x		x	x	x
Wilde hienrand bouwland	x	x		x	x	x

Afbeelding 40. Tabel met geschikte landschapselementen per landschapstype of per bijzonder landschap.

Poel en klein historisch water

Natuurvriendelijke oever

Infiltratiegreppel

Waterbergingsvoorziening

Botanische weiderand

Botanische hooilandrand

Wilde bijenrand bouwland

Patrijzenrand

Bloemblok voor akkervogels

Historische veenontginning rondom Zegge

Het landschap rondom Zegge wordt bepaald door een duidelijk landschappelijk raamwerk van bomenlanen en bossingels in een open landschap. De rationele structuur laat zich hierdoor duidelijk lezen en hierdoor is het verhaal van de ‘verdwenen venen’ goed te vertellen. Het raamwerk vormt een groene barrière tussen het dorp Zegge en het bedrijventerrein Borchwerf/ Majoppeveld in de gemeente Roosendaal en Halderberge.

Landschappelijke karakteristiek

- Een open tot halfopen landschap waarin wegbepantelingen en lijnvormige landschapselementen de belangrijkste ruimtevormende elementen zijn;
- Watergangen, zoals de relicten van de turfvaarten, worden benadrukt;
- Beeldbepalende landschapselementen: bossingel, struweelhaag, bomenrijen, solitaire bomen.

De Oude Zoek

Brabants enige droogmakerij heeft een uniek karakter in de vorm van een orthogonaal stelsel dat met bomenlanen aangeduid is. Ondanks het intensieve gebruik van de landbouwgrond is het cultuurhistorisch waardevolle karakter behouden. Behoud, versterking en uitbreiding van dit lanenstelsel is dan ook de opgave voor de Oude Zoek. Ontwikkelingen in het gebied moeten zich voegen naar de kenmerkende cultuurhistorische uitstraling.

Landschappelijk karakteristiek

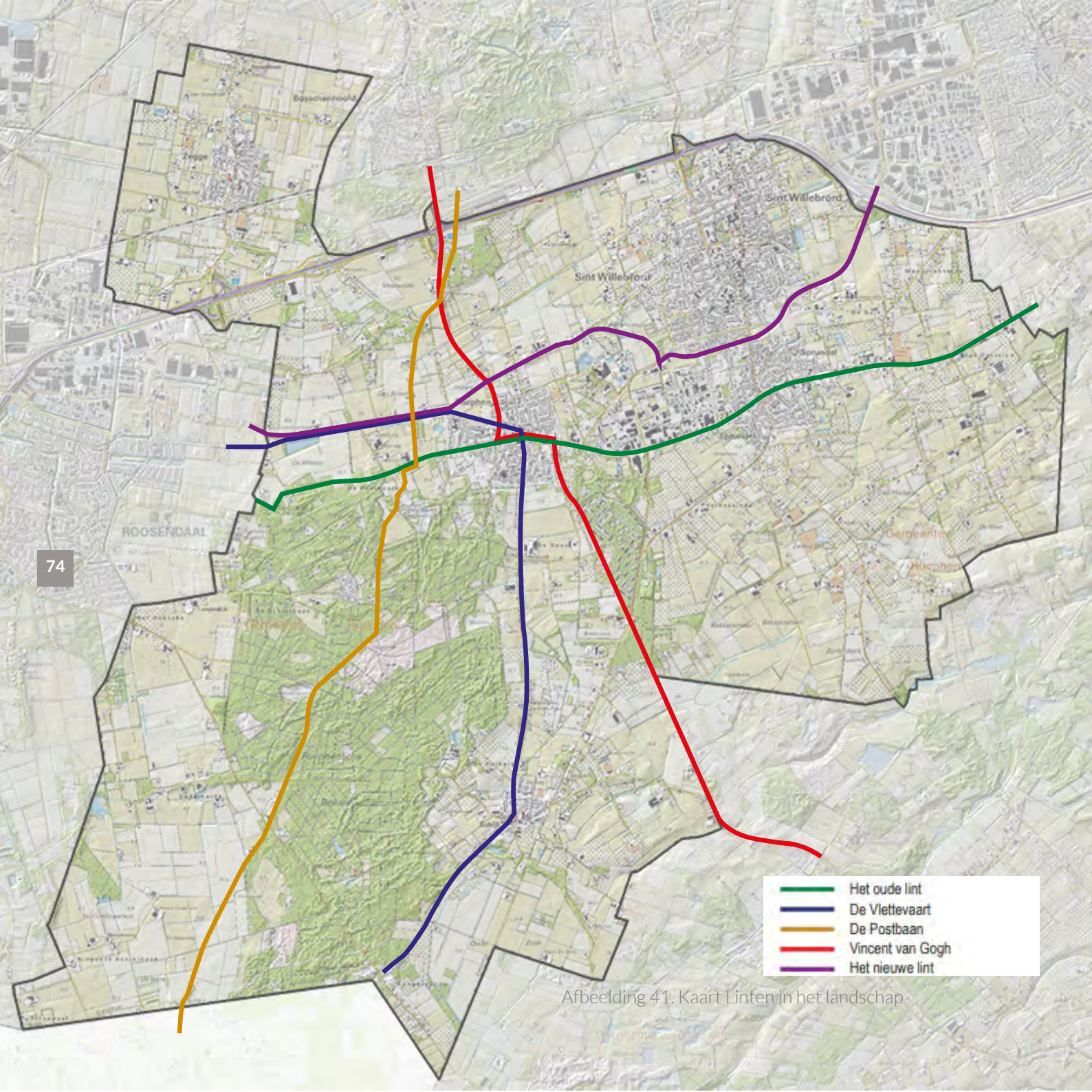
- Ronde vorm
- Orthogonaal stelsel met bomenlanen
- Historische groenstructuren

Weipolder – Heimolen

Dit gebied van slechts vier vierkante kilometer is bijzonder vanwege de variëteit in landschappen, de unieke relicten uit de landschapsgeschiedenis en de behoorlijk gaafheid (onaangetast) van het landschap. Vanwege de unieke uitstraling van het landschap gaan we terughouden om met ontwikkelingen in het gebied. Ontwikkelingen dienen zich te voegen naar de omgeving en kennen een goede inpassing. Doordat één van de belangrijkste invalswegen naar onze gemeente vanaf de snelweg het gebied doorkruist, worden bezoekers meegenomen in het verhaal van het typische Rucphense Brabantse landschap.

Landschappelijke karakteristiek

- Grote variëteit in landschappen
- Unieke contrasten tussen hoog en laag en open en gesloten.
- Historische groenstructuren
- Unieke relicten uit de geschiedenis van het landschap
- Gaafheid (onaangetast) van het landschap

74

- Het oude lint
- De Vlettevaart
- De Postbaan
- Vincent van Gogh
- Het nieuwe lint

Afbeelding 41. Kaart Linten in het landschap

4.4. Linten in het landschap

In de geschiedenis van het Rucphense landschap vertelt elke periode zijn eigen verhaal. Met dit LOP werken we actief aan het landschap en maken we de landschapsgeschiedenis beleefbaar. Naast de bestaande recreatieve mogelijkheden doen we dit via vijf thematische linten in het landschap. Deze linten volgen bestaande wegen en sluiten aan op bestaande fiets- en wandelroutes. Het zijn vijf routes met elk een eigen verhaal:

Het oude lint ontstond op een oost-west zandrug waar de eerste bewoning lag en waaruit Sprundel en Rucphen zijn ontstaan. Deze route verbond eeuwenlang de dorpen en maakte deel uit van de weg tussen Breda en Bergen op Zoom.

De Vlettevaart laat zien hoe in de late middeleeuwen turf via smalle vaarten werd vervoerd naar steden in Vlaanderen en Holland. De vaart markeert de overgang van lokaal naar grootschalig gebruik van het landschap, waarvan de sporen nog zichtbaar.

De Postbaan was een middeleeuwse route waarlangs mensen en berichten tussen Antwerpen en Dordrecht reisden. De Postbaan laat zien hoe het landschap zich ontwikkelde van woeste grond tot een aaneengesloten landbouwgebied.

Het Vincent van Gogh lint vertelt het verhaal van Vincent van Gogh, die hier in 1877 te voet door het landschap trok en de heide, bossen en moerassen beschreef. Langs dezde route is te zien hoe het

landschap veranderde van woeste gronden naar het landschap van nu.

Het nieuwe lint is de omleidingsweg tussen Rucphen, Sprundel en Sint Willebrord, aangelegd om de dorpen beter te verbinden. Tegelijk maken we het landschap aantrekkelijk bijen en andere wilde bestuivers.

Hieronder gaan we dieper op de verschillende linten in het landschap in.

Het oude lint

Vroege bewoning vond plaats op hogere gronden. Door middel van kleine ontginningen ontstonden clusters van boerderijen, waaruit Sprundel en Rucphen ontstaan. Beide kernen liggen op een oost-west lopende zandrug die de overgang vormde tussen de woeste gronden in het zuiden (bossen en veenmoerassen) en het noordwaarts aflopende landschap. Op deze rug ontstond een verbinding tussen de dorpen als onderdeel van de doorgaande route tussen Breda en Bergen op Zoom. De weg is op de kaart goed herkenbaar en bestaat, van oost naar west, uit de Bredasebaan, St. Janstraat, Rucphensebaan, Sprundelseweg, Raadhuisstraat, Kade en Posthoorn.

Wat speelt er

Ook in fysieke zin buiten is dit lint nog als doorgaande lijn te herkennen, maar door de verschillende wegfuncties is er geen uniformiteit in de uitstra-

ling van dit lint. De lintstructuur is aan de oostzijde nog het beste te herkennen. De Bredasebaan en St. Janstraat kennen een duidelijke laanstructuur bestaande uit eiken en sierperen en vormen hiermee één verhaal. In Rucphen zorgt de bebouwing voor een doorlopende lijn van de Raadhuisstraat en Kade. De pleinvormige ruimtes rondom het oude raadhuis zorgen er voor dat hier tijdelijk een duidelijke structuur ontbreekt. In het centrum van Rucphen zorgen honingbomen voor een losse begeleiding. De Kade is nagenoeg boomloos waar de structuur van de bebouwing komt. De tussen de dorpen gelegen Rucphensebaan en Sprundelseweg kennen weliswaar een duidelijk begrenzing aan de zuidzijde door een bossingel, maar de wegen hebben voornamelijk de uitstraling van een weg op een bedrijventerrein door de dominante aanwezigheid van de bedrijven aan de noordzijde. Het lint wordt hiermee een naamloze verbindingsweg. Aan de zijde van de Posthoorn loopt het lint weg in het landschap van de Rucphense Bossen.

Ambitie

Het lint als duidelijke en herkenbare structuur terug brengen in het landschap en de dorpen. Hiermee kan het verhaal verteld worden van de eerste bewoning en de verbondenheid van de dorpen met het landschap en elkaar. Daarnaast draagt de laanstructuur bij aan klimaat- en biodiversiteitsopgave.

Hoe bereiken we dat

- We realiseren een doorgaande laanstructuur vanaf de Bredasebaan (bestaande eikenlaan) tot aan de Rucphense Bossen. Hierbij worden de bestaande boomstructuren van de Bredasebaan, St. Janstraat en Raadhuisstraat versterkt. Aan de Rucphensebaan, Sprundelseweg en Kade worden bomen aangeplant.
- De structuur en te kiezen boomsoorten sluiten aan bij de uitgangspunten zoals opgenomen in Groen R. Daar waar al bomen staan wordt aangesloten bij de aanwezige soorten.
- Er wordt rekening gehouden met de ondergrondse infrastructuur. Deze zal aangepast worden voor de realisatie van de laanstructuur. Door aan te sluiten bij de herinrichting van de straten wordt werk met werk gemaakt;
- Op bijzondere locaties langs het lint wordt het verhaal verteld van dit lint en de eerste geschiedenis van de gemeente Rucphen. Voor de locaties valt te denken aan De Trapkes, kruising van de St. Janstraat met de Noorderstraat/Vorensendseweg, Markt Rucphen en de kruising van de Kade met de Posthoorn. Er wordt hiervoor samenwerking gezocht met Dorpswerk Sprundel en Stichting Rucphen Toen en Nu.

De Vlettevaart

In de late middeleeuwen is in West-Brabant het hoogveen afgegraven om als brandstof (turf) te dienen voor de Vlaamse steden. Deze ontginningen hebben het landschap herschikt. Verkavelingsstructuren van deze ontginningsperiode zijn nog duidelijk herkenbaar in het landschap, bijvoorbeeld rondom Zegge. Op veel locaties verwijzen benamingen of de vaarten aan de ontginningsgeschiedenis.

De vaarten werden gebruikt enerzijds voor de ontwatering van het hoogveen maar ook voor het transport van de turf naar de havens van Roosendaal en Oudenbosch. Vandaar werd het verder gebracht naar de Vlaamse en, later ook, Hollandse steden. Dat gebeurde per turfplet, een schip van 15 meter lang en 2,5 meter breed, getrokken door vier personen. De turfvaarten waren niet veel breder dan de vletten. De vaart is dan ook eerder een brede sloot dan een brede watergang. De naam Vlettevaart verwijst dan ook naar zowel de gebruikte boten als de watergang.

De periode van de veenontginning vormt een kantelpunt in de geschiedenis van het landschap. Relatief kleine ontginningen gericht op eigen of lokaal gebruik maakt plaats voor ontginningen op grote schaal voor gebruikers buiten de eigen kern. Het recreatief programma 'verdwenen venen' sluit hier goed op aan.

Wat speelt er

Door de topografische aanduidingen zijn de vaarten op kaart goed te herkennen. Door de geringe breedte van de vaarten zijn deze in het landschap nauwelijks te herkennen. Ze ogen eerder een brede sloot dan een watergang met een roemruchte geschiedenis. De vaarten krijgen hierdoor niet de waardering die zij verdienen.

Ambitie

We maken de Vlettevaart weer zichtbaar in het landschap en vertellen het verhaal van de 'verdwenen venen' in het landschap.

Hoe bereiken we dat

- We maken de Vlettevaart zichtbaar door het waar mogelijk te verbreden en/ of terug te brengen in het landschap. Daar waar dit niet mogelijk is markeren we de aanwezigheid van de vaart. Een voorbeeld is hiervan te zien op de Markt in Rucphen waar een cortenstalen band de ligging van de Vlettevaart aanduidt;
- Op bijzondere locaties langs het lint wordt het verhaal verteld van de Vlettevaart en de ontginningsgeschiedenis. Voor de locaties valt te denken aan het Oud Kerkpad, de Markt in Rucphen en de Langendijksestraat. Er wordt hiervoor samenwerking gezocht met Stichting RucphenToen en Nu.

De postbaan

In vroeger tijden vond het personen- en berichtenverkeer plaats via een netwerk van water- en wegverbindingen. In Brabant bestond dit uit een netwerk van zogenaamde postbanen. In de gemeente Rucphen liep vroeger de postbaan van Antwerpen naar Dordrecht (en verder naar Rotterdam). Deze postbaan, ontstaan in de middeleeuwen, was de oudste landverbinding en bleef bestaan tot het midden van de 18e eeuw. De baan liep vanaf Horendonk door de Rucphense Bossen (vroeger over de heide) via de Heimolen naar Bosschenhoofd.

In de late middeleeuwen en vroegmoderne tijd worden de veenontginningen opnieuw voor landbouw in gebruik genomen. De aangrenzende woeste gronden (vaak hoger gelegen) worden op kleine schaal ontgonnen. Er ontstaat hiermee een doorlopend landschap dat een agrarisch gebruik kent in plaats van verschillende agrarische enclaves in een gebied van woeste gronden. Eén van de locaties in onze gemeente is het gebied rondom de Heimolen waar de postbaan doorheen loopt.

Wat speelt er

De aanwezigheid van de postbaan is enkel in topografische naamgeving te herleiden. Maar is in het buitengebied niet al dusdanig te herkennen. In Rucphen staat op de kruising van de Raadhuisstraat en Kerkstraat het kunstwerk 'De Posthoorn'. Dit kunstwerk heeft daarvoor bij het voormalige raadhuis gestaan. De postbaan zelf heeft echter nooit

door Rucphen gelopen. In de Rucphense Bossen is de postbaan verdwenen en niet geheel bereikbaar vanwege de aanwezigheid van het oefenterrein van defensie.

Ambitie

We brengen de postbaan terug in het landschap en vertellen hiermee het verhaal van de verbindingen in het landschap tussen de grote steden in de gouden eeuw van de Nederlanden. Daarnaast vertellen we ook het verhaal van de ontwikkeling van het buitengebied van landbouwenclaves naar een meer aaneengesloten agrarisch landschap.

Hoe bereiken we dat

We ontsluiten de postbaan als fiets- en wandelroute in het landschap en sluiten deze aan op het bestaande fiets- en wandelroutenetwerk (knooppunten). Daar waar de route verdwenen is, brengen we deze terug:

- Door samenwerking met andere gemeenten langs deze route brengen we de oude postbaan terug in het landschap als recreatieve route. Hierbij wordt in eerste instantie samenwerking gezocht met de buurgemeenten Halderberge en Essen;
- Op het terrein van defensie in de Rucphense Bossen en het buitengebied in de Heipolder, brengen we de route terug met een onverhard wandelpad.

- We verplaatsen het kunstwerk 'De Posthoorn' naar een locatie langs de oude postbaan. Hiermee wordt het kunstwerk aan de route gekoppeld;
- Op bijzondere locaties langs de postbaan wordt het verhaal verteld en de bijhorende geschiedenis van de gemeente Rucphen. Voor de locaties valt te denken aan de
- Rucphenseweg, kruising Kade – Postbaan en de kruising Achtmaalsebaan - Antwerpsebaan. Er wordt hiervoor samenwerking gezocht met het Stichting Rucphen Toen en Nu.

Vincent van Gogh

Vincent maakte op 7 april 1877 een wandeling van Station Oudenbosch naar Zundert. Hij schrijft vanuit Etten (-Leur) op 8 april 1877 aan Theo:

'Zaterdagavond vertrok ik met den laatsten trein uit Dordrecht naar den Oudenbosch en wandelde van daar naar Zundert. Daar in de hei was het zoo mooi, al was het donker kon men toch onderscheiden hoe die heivlakte en mastboschen en moerassen zich heinde en ver uitstrekten...'

Baserend op zijn omschrijving van de reis heeft hij een groot deel van onze huidige gemeente doorkruist. Gebruikmakend van de gebaande pa-

den aan het einde van de 19e eeuw is hij via de Rucphenseweg van Oudenbosch naar Rucphen gelopen en vanuit daar over de Zundertseweg richting De Moeren en verder door naar Zundert.

In de periode (eind 19e en in de loop van de 20e eeuw) dat de uitgestrekte heivlakten met moerassen op grote schaal worden ontgonnen. De landschappen van toen zijn nu te herkennen als groot-schalige 'lege' landschappen met een rationele verkaveling. In de brief van Van Gogh zijn de eerste tekenen van ontginning van de zogenoemde 'woeste gronden' al te ontdekken. De 'mastboschen' (denenbossen) worden aangeplant voor de houtopbrengst of als steunhout te dienen in de mijnen. De boomsoort is nog veel aanwezig in een bosgebied als de Rucphense Bossen of Molenheide of als verwijzing qua naam in de Mastpolder.

Sinds 2019 is de gemeente Rucphen onderdeel van het Van Gogh Nationaal Park (VGNP) en werkt het nauw samen met verschillende stakeholders aan het realiseren van de doelstellingen van het VGNP zoals het versterken van natuur, recreatie en erfgoed.

Wat speelt er

Gelegen tussen Etten-Leur en Zundert is ons buitengebied bezocht door Vincent van Gogh en heeft hij hier geschetst. Naast de genoemde wandeling is bekend dat hij in

St. Willebrord ('t Heike) tekeningen gemaakt heeft. Toch is de aanwezigheid van Van Gogh in de gemeente niet bij het grote publiek bekend.

Ambitie

Aan de hand van de wandelroute die Vincent van Gogh gemaakt heeft vertellen we zijn verhaal in relatie tot onze gemeente. We gebruiken de route om het landschap te versterken en het contrast tussen het relatief kleinschalige kampenlandschap en de grootschalige ontginningen te versterken.

Hoe bereiken we dat

- We markeren de route die Vincent van Gogh heeft afgelegd door onze gemeente door op diverse locaties enkele informatiepanelen te plaatsen. Hiermee vertellen we zijn levensverhaal en de relatie tot onze gemeente in het bijzonder. Locaties waar hierbij aan gedacht kan worden zijn de kruising Rucphenseweg – Gastelsebaan, centrum Rucphen en de kruising Zundertseweg – Moervenstraatje;
- We sluiten aan op het bestaande fiets- en wandelrouten netwerk (knooppunten) en de aanwezige Van Gogh fiets- en wandelroutes;
- We vernieuwen de in het verleden vanuit Oudenbosch georganiseerde nachtwandeling. De wandeling volgt de route die Vincent heeft afgelegd. Hiervoor werken we samen met het VGNP, onze buurgemeenten Halderberge en Zundert en andere stakeholders.

Het nieuwe lint

Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn de dorpen explosief gegroeid en is het landschap door middel van ruilverkaveling geoptimaliseerd. Oude verbindingen voldeden niet meer en er moest een nieuwe ontsluitingsstructuur worden gerealiseerd. In 2022 is deze in de vorm van de 'Omleidingsweg Rucphen – Sprundel – St. Willebrord' gereedgekomen. Dit nieuwe lint ligt parallel aan het oude lint dat de verbinding tussen Sprundel en Rucphen vormde.

Het nieuwe lint mag een eigen gezicht krijgen. Bestuivers, zoals wilde bijen, zijn het boegbeeld geworden in de trend om anders om te gaan met het landschap. De gemeente Rucphen is aangesloten bij het Bijenlandschap West-Brabant en was daarnaast in 2018 was Rucphen de eerste bijvriendelijke gemeente van West-Brabant. Door gerichte soort- en beheerkeuzes te maken richten we onze openbare ruimte en het landschap bijvriendelijk in.

Wat speelt er

Bij de realisatie van de omleidingsweg is er zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande wegenstructuur. Toch zijn er ook een groot aantal nieuwe wegen gerealiseerd zoals de Vosdonkseweg, Bernhardstraat (tussen de Gebrande Hoefstraat en Rucphenseweg en tussen de Vosdonkseweg en Hazelaarstraat) en Commandoweg. Op de Commandoweg na lag de focus voornamelijk op het civieltechnisch karakter. Hierdoor zijn ze landschappelijk niet goed ingebed.

Ambitie

We realiseren een doorgaand bijenlint van west naar oost door onze gemeente. Naast het creëren van deze snelweg voor bestuivers verfraaien we hiermee het nieuwe landschap en vertellen we het verhaal van het natuurinclusief werken.

Hoe bereiken we dat

- We passen de gerealiseerde wegen, Vosdonkseweg (tussen de Luienhoeksestraat en de Bernhardstraat/Helakkerstraat) en de Bernhardstraat (tussen de Gebrande Hoefstraat en Rucphenseweg en tussen de Vosdonkseweg en Hazelaarstraat) landschapelijk in;
- De bermen worden ingezaaid met een bijvriendelijk mengsel en kennen een bijvriendelijk maaibeheer;
- Op enkele locaties wordt uitleg gegeven over de meerwaarde van bestuivers. Deze locaties zijn de kruising Gebrande Hoefstraat, Gastelseweg, de ovonde en de kruising Vosdonkseweg-Noorderstraat.

4.5. Leidraden

Naast het bouwen aan het landschap richt DaaRBuiten zich op vier inhoudelijke leidraden, namelijk:

- Toekomstperspectief voor de agrariërs
- Ontwikkelen aantrekkelijk en verbindend landschap
- Recreatie en toerisme als kans
- Perspectief voor (voormalige) erven

Deze leidraden geven samen richting aan de ontwikkeling van het buitengebied. Bij de uitwerking is nadrukkelijk gekeken naar samenhang en onderlinge versterking.

Leidraad: Toekomstperspectief voor de agrariërs

Uitgangspunten

De agrarische sector is en blijft de belangrijkste drager van het buitengebied. Als gemeente zetten we ons in om die agrarische functie te behouden en toekomstbestendig te maken. Het buitengebied kent echter ook natuurgebieden en uiteenlopende bodem- en watercondities, die invloed hebben op de agrarische mogelijkheden. Op hoger gelegen gronden is de kans op verdroging groot en lager gelegen gronden kunnen te maken krijgen met te natte omstandigheden. Binnen deze beperkingen zijn wel mogelijkheden voor agrarisch gebruik, maar niet elke vorm van landbouw is overal mogelijk. We zoeken samen met de grondgebruikers naar een balans tussen agrarisch gebruik en natuurwaarden.

Het belonen van het beheer van het landschap en bijdragen aan groenblauwe waarden staat hierbij centraal. Hierin werken we nauw samen met alle betrokkenen.

De uitgangspunten hiervoor zijn:

- Agrarische percelen worden niet kleiner dan strikt noodzakelijk. Opgaven op het gebied van klimaat, duurzaamheid en biodiversiteit op basis van wettelijke kaders of zoals o.a. genoemd in de Omgevingsvisie kunnen zorgen voor een ander gebruik van de gronden. De opgaven vragen om maatwerk en om in overleg keuzes te maken;
- We zetten in op adaptieve landbouw. Teelten passen bij het bodem- en watersysteem zonder dat hiervoor grote aanpassingen nodig zijn om land te vernatten of droog te maken (op basis van het principe bodem en water sturend). Hierbij ontwikkelt deze zich naar meer grondgebondenlandbouw met een meer gesloten kringloop;
- Bestaande agrariërs ondersteunen we door onder andere ruimte te bieden voor Teeltondersteunende Voorzieningen (TOV's, hier zijn wel voorwaarden aan verbonden).
- Waar het passend is in het landschap bieden we ruimte aan innovatieve ontwikkelingen;
- Verbreding van de activiteiten op een erf is wenselijk en hoeft niet ondergeschikt te zijn aan het agrarisch bedrijf, zolang het agrarisch aanverwant is of hiermee is te combineren en past in de omgeving;

- Het gesprek met elkaar en de samenwerking met de ondernemers en inwoners in het buitengebied, gebruik makende van hun expertise, vormt de basis voor het uitwerken van initiatieven.

Wat speelt er

Veel agrariërs zijn best tevreden over hun huidige bedrijfsvoering, maar staan tegelijkertijd voor grote opgaven. Klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en maatschappelijke verwachtingen vragen om aanpassingen, zoals extensivering, aanleg van landschapselementen, emissiereductie en het sluiten van kringlopen. De vermindering van de emissie van stikstof is ook een belangrijke opgave. Het waterschap wil het watersysteem aanpassen om het klimaatrobuuster te maken, hiervoor wordt samengewerkt binnen een Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Deze ontwikkelingen zijn zo groot, dat veel agrariërs het als bedreigend ervaren. De gevraagde ingrepen en maatregelen zijn kostbaar voor de grondgebruikers. Als daar weinig of geen compensatie tegenover staat, komt het inkomen op het spel te staan. Aanvulling van inkomsten door verbreding van de bedrijfsactiviteiten kan helpen, maar is niet voor iedere ondernemer interessant.

Ambities

De hoofdambitie is het behouden van een vitaal agrarisch gebied met een goed toekomstperspectief voor de agrarische ondernemers. We streven naar een duurzaam agrarisch systeem dat economisch levensvatbaar is en tegelijkertijd bijdraagt

aan landschap en natuur. Bodem en water zijn zoveel mogelijk leidend voor het agrarisch gebruik en de gewaskeuze. In natte laagtes passen bijvoorbeeld grasland en/of natte teelten, terwijl op de drogere gronden droogtebestendige gewassen passend zijn. Ondernemers krijgen de tijd om hierop te anticiperen. Om de drogere gronden geschikt te houden voor agrarisch gebruik ondersteunen we oplossingen die aansluiten bij het principe water en bodem sturend en tegelijkertijd het landbouwkundig gebruik mogelijk houden/maken.

Richting

We willen adaptieve landbouw bevorderen. Dit is landbouw die meebeweegt met de natuurlijke omstandigheden in plaats van hier tegenin te werken. Dit betekent een ontwikkeling richting grondgebonden landbouw met meer gesloten kringlopen. Verbreding van activiteiten op erven is mogelijk, zolang deze verenigbaar zijn met de landbouw en passen bij het landschap. Initiatieven die hieraan bijdragen, ondersteunen we waar mogelijk via pilots.

Hoe bereiken we dat

Via gebiedsgerichte processen, zoals de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA), geven we uitvoering aan natuur- en waterdoelen. We werken hierbij nauw samen met de verschillende stakeholders, zoals grondeigenaren, ondernemers en inwoners. We streven naar behoud van agrarische percelen (grootte en vorm), zodat het land zo optimaal moge-

lijk in gebruik blijft voor landbouw. Binnen ecologische verbindingszones zoeken we naar oplossingen die agrarisch gebruik mogelijk houden, bijvoorbeeld via het cascolandschap. Wanneer agrarisch gebruik echt niet meer mogelijk is, worden verplaatsing of ruil bespreekbaar gemaakt. Daarbij speelt wel het provinciaal beleid: nieuwvestiging is verboden (ook voor verplaatsing) en bij een eventuele functieverandering moet het bouwvlak verkleind worden en overtollige bebouwing gesloopt. Activiteitenverbreding op erven, zoals kleinschalige recreatie of educatieve projecten, blijft mogelijk als aanvulling op de landbouw en indien de activiteiten ook op de lange termijn passend zijn binnen het karakter van het gebied.

Leidraad: Ontwikkelen aantrekkelijk en verbindend landschap

De verschillende landschapstypen zijn moeilijk herkenbaar en kennen hierdoor een scherp contrast met de omliggende natuurgebieden. Door het grotendeels ontbreken van karakteristieke landschapselementen zijn de biodiversiteit en belevingswaarde vrij laag. Veel erven zijn ook niet of nauwelijks omgeven door landschapselementen, waardoor de schuren erg opvallen en het landschap ontsieren.

Door te werken aan de verzachting van de overgang van de Rucphense Bossen naar het omliggende landschap en een doorweven groen agrarisch landschap (cascolandschap) verfraaien we het landschap en laten we dit een verbinding zijn tussen de

Wilde Gagel (Vlooieloot / Luiskruid)

Grondstof voor bier (Gageleer) en jenever (Po

Mannetje

Vrouwkje

Vroeger kwam deze 'toverplant' veel voor. Ze werd toegepast tegen kiespijn en huidziekten, maar ook gebruikt bij het leerlooie verfstof. Door de sterke lucht werd het onder de bedden gelegd om verjagen. Door het droger worden van ons land verdwijnt de gagel haar beschermde status, steeds meer.

www.natuurwerkgroep-rucphen.nl

omliggende natuurgebieden. Met het doorweven van het landschap doelen we op het aanleggen van landschapselementen (groenblauwe dooradering). Dat zorgt niet alleen voor een fraaiër landschap, het is ook goed voor de biodiversiteit. De uitgangspunten hiervoor zijn:

- Respecteren van de ontginningskarakteristiek van het landschapstype door behoud van de structuur van het landschap;
 - Nieuwe ontwikkelingen moeten passen binnen de kenmerkende landschapsstructuur en karakteristiek;
 - Bodem en water zijn sturend voor keuzes voor de inrichting en het gebruik van het landschap;
 - Het realiseren van meer landschapselementen en agrarische natuur. Hierbij wordt rekening gehouden met aanwezige doelsoorten zoals bijvoorbeeld weidevogels.
 - Bestaande erven en nieuwe ontwikkelingen inpassen met erfbeplanting, om de schuren buiten het zicht te brengen en daarmee de ruimtelijke kwaliteit te versterken. Hiermee wordt het zicht verzacht. Inpassen betekent dan ook niet inpakken;
 - Natuurlijke laagtes klimaatrobuust inrichten, zodat ze water kunnen opvangen en ruimte bieden voor natuurontwikkeling;
 - Realiseren van ecologische verbindingszones zodat de verschillende omliggende natuurgebieden met elkaar verbonden worden.
- Als er sprake is van grootschalige energieopwekking, zoals bijvoorbeeld zonneparken, dan kennen deze een goede inpassing. We zijn terughoudend als het gaat over het plaatsen van windmolens.

Wat speelt er

Het overgrote deel van het buitengebied kent een open en wijds landschap. Vaak liggen de erven kaal in het landschap en ontsieren ze het landschap omdat ze vrijwel niet ingepast zijn door landschapselementen. De verschillende landschapstypen zijn kenmerkend voor onze streek. De cultuurhistorische waarde hiervan wordt steeds vaker gewaardeerd. Het zegt wat over de periode van landgebruik en dus is zichtbaarheid van deze fase van landgebruik vanuit cultuurhistorisch oogpunt wel een punt van aandacht.

Door de grootschalige openheid en ontbreken van landschapselementen is de biodiversiteit er beperkt. In het landschap zijn nog relictten van het oude landschap over gebleven, dit zijn veelal landschapselementen. Deze liggen meestal los van elkaar in het verder kale landschap, waardoor ze niet verbonden zijn met elkaar en de natuur eromheen.

Agrarische percelen

In het gebied zijn twee verschillende soorten percelen te vinden; de hoger gelegen percelen op de zandgronden en voormalige heidegronden en de

lagergelegen percelen in de broek- en veenontginningen. De hoger gelegen percelen kenmerken zich door een vrij arme bodem en hebben lage grondwaterstanden. Hierdoor is de bodem relatief minder vruchtbaar voor het telen van gewassen. Agrariërs maken daarom gebruik van beregening en (kunst-) mest voor een goede opbrengst. De lagergelegen gronden hebben ook een arme grond, maar kennen een relatief hoge grondwaterstand. In natte periodes stijgt hier het grondwater flink en kan dit zorgen voor langdurige natheid.

Een robuust waterbeheer

Het huidige watersysteem is gericht op het zo snel mogelijk afvoeren van het water. Dit is gegeven komt voort uit de ruilverkaveling toen het waterhuishoudkundige systeem geoptimaliseerd werd. Een kentering is gaande. Onder aanvoering van het waterschap wordt er met verschillende betrokkenen gewerkt aan een robuust en veerkrachtig watersysteem dat beter om kan gaan met de (weers-) extremen zoals hevige regenval en langdurige droogte.

Ontbrekende verbinding tussen de natuurgebieden

Door de huidige inrichting van het buitengebied met zijn grootschalige openheid, lage biodiversiteit en een gebrek aan (verbindende) landschapselementen rond erven en akkers kunnen dieren zich moeilijk van het ene naar het andere (natuur-) gebied verplaatsen. Op enkele plaatsen zijn ecolo-

gische verbindingzones gerealiseerd. Op provinciaal niveau worden doelen gesteld voor het versterken van de biodiversiteit en landschap in het buitengebied. Het streven hierbij is het verbeteren en vergroten van het leefgebied van diverse diersoorten en de natuurgebieden beter met elkaar te verbinden.

Het in het groenbeleidsplan Groen R genoemde cascolandschap geeft invulling aan het beter onderling verbinden van de verschillende natuurgebieden. Door middel van het realiseren van een fijnmazig netwerk van landschapselementen ontstaat er een robuust systeem wat voor verbinding zorgt. Daarnaast zorgt de realisatie van nieuwe natuur, bijvoorbeeld door aanplant van bos, rondom de bestaande natuurkernen zoals de Rucphense Bossen voor een betere inbedding van deze.

Slecht ingepaste erven

De (overwegend agrarische) erven in het gebied zijn vaak niet voorzien van een goede landschappelijke inpassing van (inheemse) bomen en struiken. Hierdoor zijn de schuren en andere opstallen bepalend en staat de ruimtelijke kwaliteit onder druk. Door het ontbreken van beplanting rondom de erven kunnen dieren hier geen voedsel, schuil- en nestgelegenheid vinden, wat bijdraagt aan de lage biodiversiteit in het gebied.

Ambities

- We behouden en versterken de unieke landschappen. Dit doen we door het herkenbaar maken van de kenmerken van de verschillende landschapstypen. Nieuwe landschapselementen moeten hierbij passen;
- We behouden en versterken de cultuurhistorisch waardevolle (landschaps)elementen;
- We streven naar de realisatie van 10% groenblauwe dooradering van het landschap. Dit betekent dat in de toekomst 10% van het areal van het landelijk gebied groenblauw dooraderd is. (Nu is dit landelijk 2 a 3%.);
- We streven naar een klimaatrobuust ingericht landschap dat naast agrarisch gebruik ruimte biedt aan waterberging, natuurwaarden en recreatieve paden;
- We streven naar het aanbrengen van landschapselementen en naar de aanleg van agrarische natuur op de perceelsgrenzen. Deze voegen zich naar de rationele agrarische percelen en zit het landbouwkundig gebruik niet in de weg. De ambitie is om met nieuwe beplanting de veerkracht van de agrarisch percelen te verhogen door het verbeteren van de bodemkwaliteit (hoger humusgehalte en beter vochtvasthoudend vermogen), waterbeschikbaarheid en tegengaan van verdroging door wind;

- We werken samen met de provincie om het huidige voorstel voor de aanleg van natuurnetwerk te veranderen in een nieuw voorstel, met als doel het behouden van vruchtbare landbouwgrond en het optimaal met elkaar verbinden van de omliggende natuurgebieden.

Welke richting slaan we in

Behouden van vruchtbare landbouwgrond

We vinden het belangrijk dat vruchtbare landbouwgrond duurzaam ingezet kan blijven voor de landbouw en dat het landschap een agrarisch karakter houdt. Het aanleggen van kleinere landschapselementen tussen de percelen verbetert de biodiversiteit en zorgt ook voor het verbeteren van het bodemleven/kwaliteit, gaat verdroging door wind tegen, draagt bij aan plaagdierbestrijding en biedt schaduw voor vee. Hierdoor levert de aanleg een positieve bijdrage op de (bodem)kwaliteit van de agrarische percelen. De landschapselementen hebben dan ook een permanent karakter.

Herschikking gronden ten behoeve van aan te leggen EVZ's

In het buitengebied zijn nog enkel ecologische verbindingszones die ingericht moeten worden. Deze zijn aangeduid als 'NNB – nog in te richten'. Deze aanduiding ligt op percelen die aantrekkelijk zijn voor agrarisch gebruik en/ of over bebouwingsclusters liggen. Hierdoor is het niet wenselijk of mogelijk om deze te transformeren naar natuur. Gekeken wordt om in de nabijheid van de gewenste ecologi-

sche verbindingzone alternatieve verbindingen te realiseren (waarbij het areaal NNB hetzelfde blijft) en/ of te werken aan het cascolandschap.

Door het realiseren van een cascolandschap draagt de massa van landschapselementen bij aan het realiseren van een verbinding tussen de natuurgebieden. De landschapselementen hoeven niet op elkaar aan te sluiten, maar werken als, in de nabijheid van elkaar liggende, stepping stones.

Aanleg van landschapselementen die de omliggende natuurgebieden en bestaande bosjes verbinden

Naast de (nog te realiseren) ecologische verbindingzones (EVZ's) versterken we het landschap door nieuwe landschapselementen aan te leggen, die passend zijn in het bijhorende landschapstype. Bijvoorbeeld houtwallen, bomenrijen en bossingels. Deze landschapselementen verbinden de omliggende natuurgebieden en bestaande bosjes in het gebied met elkaar, zodat een netwerk ontstaat voor planten en dieren.

Door middel van een toolbox worden per landschapstype de toe te passen landschapselementen en de bijhorende soorten in beeld gebracht. Hiermee bouwen we gericht aan het landschap en ondersteunt initiatiefnemers om hun landschapselementen, vaak vanuit de verplichting om een inpassing en/ of kwaliteitsverbetering toe te passen, te vereenvoudigen.

Een klimaatrobuust landschap

We willen samen met het waterschap en de provincie het landschap veerkrachtiger maken. We denken hierbij aan het realiseren van het vergoten van het bergend vermogen van de bodem en het realiseren van bergingsruimte voor natte periodes. We vinden het belangrijk dat de uitwerking hiervan opgepakt wordt in gebiedsprocessen, samen met grondeigenaren, inwoners en lokale belanghebbenden. Het beleid van waterschap is hierin leidend, maar het maken van keuzes gebeurt in samenspraak met het gebied.

Inpassen erven met erfbeplanting

We willen de ruimtelijke kwaliteit van het agrarische landschap versterken door het inzetten op een goede landschappelijke inpassing van de (agrarische) erven in het gebied. Hierdoor wordt het rommelige beeld van schuren, stallen, opslag en andere elementen verzacht. Daarnaast biedt erfbeplanting veel kansen voor het vergroten van de biodiversiteit en voedsel, nest- en schuilgelegenheid voor dieren. Om de biodiversiteit te stimuleren dient alle erfbeplanting te bestaan uit inheemse (streek-eigen) soorten. Dit kan als inpassingen bij initiatieven, maar ook met het programma ErvenPlus van het Brabants Landschap.

Leidraad: Recreatie en toerisme als kans

Er is veel rust en ruimte in het agrarisch buitengebied en het ligt gunstig ten opzichte van de steden in de regio en Randstad. Dit biedt kansen voor recreatie en toerisme.

Naast de bestaande vormen van toerisme en recreatie zijn er mogelijkheden voor ondernemers die willen verbreden of omschakelen. De uitgangspunten hiervoor zijn:

- Recreatief-toeristische ontwikkeling moet passen bij het karakter van het buitengebied en heeft bij voorkeur een koppeling met het agrarisch bedrijf of het landschap;
- Focus op kleinschalige functies, geen groot-schalige recreatieve ontwikkelingen;
- De nieuwe ontwikkeling kan zowel als bedrijfs-verbreding en als nieuwe erfinvulling worden ingezet;
- Recreatieve ontwikkelingen zijn natuurinclusief en alleen mogelijk als de natuurwaarden van het gebied niet onder druk komen te staan;
- Recreatieve ontwikkelingen houden rekening met de huidige agrarische bedrijfsvoering;
- Bestaande fiets- en wandelroutes verbeteren en uitbreiden om de recreatieve verbindingen met de omliggende (natuur-)gebieden te versterken.

Wat speelt er

De gemeente Rucphen heeft veel mogelijkheden voor recreatie dankzij het afwisselende landschap. De ligging in de Brabantse stedenrij en de relatieve nabijheid van de Randstad versterken dit. In de omgevingsvisie wordt dit benadrukt. De transitie van het buitengebied kan bijdragen aan het mooier maken van de omgeving en hiermee

faciliteiten bieden voor kleinschalig toerisme. Bijkomend voordeel is dat de recreatiedruk in natuurgebieden, zoals de Rucphense Bossen, hierdoor wat afneemt.

Ambities

- We zien naast het huidige agrarisch gebruik recreatie en toerisme als de belangrijkste ontwikkelrichting voor het gebied. Een nieuwe recreatieve activiteit mag geen negatieve invloed hebben op de bestaande agrarische bedrijfsvoering;
- We willen de focus leggen op kleinschalige recreatie, die past bij het agrarische landschap. Voorbeelden zijn o.a. een minicamping, boerderijbeleving, speelboerderij, theetuin, landwinkel of daghoreca;
- We willen toeristische en recreatieve activiteiten mogelijk maken op en rondom de bestaande erven. Deze activiteiten hoeven niet ongeschikt te zijn aan een eventueel aanwezig agrarisch bedrijf op hetzelfde erf;
- We willen het gebied beter toegankelijk maken voor recreanten en inwoners, dat zij ommetjes kunnen maken in het gebied en het omliggende gebied en het beter verbonden is met de omliggende gebieden.

Welke richting slaan we in

- Stimuleren (neven-)activiteiten op erven;
- Verbeteren recreatieve ontsluiting gebied;
- Verbeteren landschappelijke kwaliteit.

Stimuleren (neven-)activiteiten op erven

We willen kleinschalige recreatieve of toeristische initiatieven op de boerderij stimuleren. Dit kan als extra activiteit bij bestaande (agrarische) bedrijven of als nieuwe activiteit na het beëindigen van het agrarisch bedrijf. Hierbij ligt de focus op het bestaande erf, waarbij het omliggende landschap eventueel onderdeel kan zijn indien dit noodzakelijk is voor de bedrijfsvoering en een brede meerwaarde biedt voor de ontwikkeling van het visiegebied als geheel.

Verbeteren recreatieve ontsluiting gebied

Om de recreatieve ontsluiting van het gebied te verbeteren willen we enerzijds een fijnmazig netwerk met wandel- en fietspaden ontwikkelen binnen het gebied en anderzijds dit netwerk verbinden met de omliggende (natuur-)gebieden.

Verbeteren landschappelijke kwaliteit

Een succesvol recreatief gebied vraagt om een fraaie landschappelijke setting om in te recreëren. Daarom willen we de landschappelijke kwaliteit verbeteren. Bij de ontwikkeling van een recreatief of toeristisch bedrijf in het gebied vragen we een bijdrage aan de verbetering van de omgeving, bijvoorbeeld door het aanleggen van landschapselementen of recreatieve routes.

Hoe bereiken we dat

Wenselijke verbindingen binnen het gebied (ommetjes) In het buitengebied speelt de wens voor het realiseren van ommetjes. Om dit te realiseren willen we een fijnmazig netwerk van struipaden

ontwikkelen binnen het gebied. Deze paden kunnen enerzijds onderdeel zijn van natuurontwikkeling, zoals door deze bijvoorbeeld te koppelen aan landschapselementen. Anderzijds kunnen de paden aangelegd worden op private percelen als onderdeel van het creëren van maatschappelijke meerwaarde en landschapsontwikkeling bij ontwikkeling op de erven.

Leidraad: perspectief agrarische erven

In het buitengebied zijn vele agrarische erven aanwezig, die echter steeds minder in agrarisch gebruik zijn doordat bedrijven stoppen, verplaatsen, willen verbreden of geen opvolging hebben. We willen meewerken aan nieuwe of verbrede bestemmingen voor deze erven die een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en dynamiek van het buitengebied. De uitgangspunten hiervoor zijn:

- Andere functies zijn afweegbaar, mits ze bijdragen aan de gebiedsdoelen, passen in de omgeving en het karakter van het gebied niet aantasten;
- Geen bedrijvigheid die het karakter van het gebied aantast. We willen voornamelijk ruimte geven aan agrarisch aanverwante bedrijven, recreatie, toerisme en maatschappelijke functies;
- Ook als het agrarisch bedrijf nog bestaat willen we ruimte geven voor de ontwikkeling van nieuwe functies die als verbreding maar ook als (toekomstige) hoofdbestemming ingezet kunnen worden.

Wat speelt er

In het buitengebied bevinden zich talrijke agrarische erven, waarvan er steeds meer hun oorspronkelijke agrarische functie (deels) verliezen. Veel agrarische bedrijven stoppen of hebben geen opvolging, waardoor deze erven vrijkomen. Op andere erven zoeken agrariërs met toekomstperspectief naar bedrijfsverbreding. Dit creëert een uitdaging, maar biedt ook kansen om nieuwe bestemmingen te vinden die bijdragen aan de leefbaarheid en dynamiek van het buitengebied.

Ambities

- De ambitie is om (vrijkomende) erven een nieuw perspectief te bieden door ruimte te creëren voor transformatie naar andere invullingen;
- Deze nieuwe functies moeten niet alleen passen in de omgeving, maar ook bijdragen aan de doelen van het gebied, zonder het karakter en de waarden van het landschap aan te tasten;
- We willen vooral ruimte geven aan agrarisch aanverwante bedrijven, recreatie, toerisme, en sociaal-maatschappelijke functies, die het buitengebied vitaal en levendig houden.

Welke richting slaan we in

Multifunctionele erven

We willen de mogelijkheid bieden om de (agrariërs) erven multifunctioneel te maken, waarbij nieuwe functies naast of in plaats van de traditionele agrarische activiteiten kunnen ontstaan.

Dit biedt agrariërs de kans om een divers verdienmodel op te bouwen, minder afhankelijk te zijn van één inkomstenbron en geleidelijk te kunnen overschakelen naar een nieuwe functie. We willen deze ontwikkeling ondersteunen door op een flexibele manier naar agrarische erven te kijken, waarbij een strikte scheiding tussen hoofd- en nevenactiviteiten niet meer vanzelfsprekend is.

Wonen

We willen ruimte geven aan sociaal maatschappelijke woonvormen, zoals een mantelzorgwoning en/ of zorgboerderij, en perspectief bieden aan agrariërs die hun bedrijfsactiviteiten beëindigen. Te denken valt aan agrariërs die door deelname aan de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderijlocaties verplicht zijn de bestemming op locatie te wijzigen. Niet al deze locaties zullen overschakelen op een ander type bedrijfsvoering. Dit biedt mogelijkheden om, zonder afbreuk te doen aan het landelijke karakter, beperkt woonruimte toe te voegen.

Binnen de bestaande beleidskaders bestaan reeds de volgende mogelijkheden om beperkt woonruimte toe te voegen;

- Het omzetten van een agrarische bedrijfswoning naar een burgerwoning;
- Het onder voorwaarden splitsen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen;
- Het realiseren van een mantelzorgwoning.

Aandacht voor een goed woon- en leefklimaat voor toekomstige burgerwoningen en aandacht voor bedrijven die wel actief blijven is hierbij in alle gevallen vereist. We willen nadrukkelijk geen grote aantallen nieuwe woningen toevoegen in dit gebied.

Hoe bereiken we dat

Basiskader bij transformatie of uitbreiding

Bij transformatie of uitbreiding van bestaande bedrijfsbestemmingen gelden de gemeentelijke algemene uitgangspunten. Hiernaast willen we medewerking verlenen aan maatwerk, mits het bedrijf aantoonbaar bijdraagt aan de gebiedsdoelen, de leefbaarheid en omgevingskwaliteit. De gemeente staat daarbij open voor maatwerk bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat plannen die bijdragen aan het verbeteren of versterken van de kwaliteit van de leefomgeving onder voorwaarden kunnen rekenen op een positief uitgangspunt. Hiervoor dient echter wel inzichtelijk te worden gemaakt wat die kwalitatieve bijdrage dan precies is en hoe zich dat verhoudt tot de gebiedsvisie. Dit betekent dat de initiatiefnemer moet onderbouwen wat de bijdrage van het plan is op landschappelijke, natuurlijke en sociaal/economische kwaliteiten. Dit vraagt om maatwerk per casus.

Landschappelijke inpassing en kwaliteitsverbetering

Erftransformaties of uitbreidingen dienen gepaard te gaan met landschappelijke inpassing van het erf

en kwaliteitsverbetering van het landschap door realisatie van delen van het landschappelijk raamwerk of financiële bijdrage volgens de landschapsinvesteringsregeling in de reserve landschapsfonds.

De vrijkomende ruimte biedt kansen om nog ontbrekende EVZ's in te richten of te werken aan de groenblauwe dooradering van het landschap.

4.6. Landschappelijke inpassing

Initiatieven zijn belangrijk voor de ontwikkeling van het buitengebied. Voor zover deze ontwikkelingen in het buitengebied mogelijk zijn, kan dat ten koste gaan van de kwaliteit van het landschap. Omdat de provincie Noord-Brabant versterking van het landschap nastreeft, kent de provincie het principe van 'kwaliteitsverbetering van het landschap' geïntroduceerd. Ten behoeve van deze kwaliteitsverbetering zijn werkafspraken met de gemeenten vastgelegd. De kwaliteitsverbetering kent een tweedeling van een inspannings-verplichting gebaseerd op drie categorieën van ruimtelijke ontwikkelingen, te weten:

Categorie 1:

Ruimtelijke ontwikkelingen waarvoor geen (extra) kwaliteitsverbetering van het landschap is vereist. Deze initiatieven hebben geen impact op de omgeving, of leiden op zichzelf al tot een zekere versterking van het landschap. Hiervoor dient een goede landschappelijke inpassing op basis van een goedgekeurd landschapsplan en borging van uitvoering en beheer te staan;

Categorie 2:

Ruimtelijke ontwikkelingen waarop de regels inzake kwaliteitsverbetering van toepassing zijn, maar waarbij het gaat om ontwikkelingen die een (zeer) beperkte invloed op de omgeving hebben. Hiervoor dient een goede landschappelijke inpassing op basis van een goedgekeurd landschapsplan en borging van uitvoering en beheer te staan;

Categorie 3:

Ruimtelijke ontwikkelingen waarop de regels inzake kwaliteitsverbetering van toepassing zijn en waarbij sprake is van een (substantiële) invloed op de omgeving. Deze initiatieven zijn van relatief grote omvang en hebben een grote impact op de omgeving en het landschap. Hierbij is zowel landschappelijke inpassing als ruimtelijke kwaliteitsverbetering vereist. Beide onderdelen dienen in één landschapsplan verbeeld te worden.

Binnen de categorie 3 is de kwaliteitsverbetering van het landschap gebaseerd op het investeren van 20% van de waardevermeerdering van de bestemming. Op basis hiervan wordt een (gedeelte van het) landschapsplan opgesteld. Om een objectief kader te stellen voor de landschappelijke inpassing wordt gewerkt met een puntensysteem. We verlangen een bijdrage aan het behoud en de versterking van het landschap. Om duidelijk te maken hoe dat wordt bereikt, vragen we van de initiatiefnemers om een landschapsplan (landschappelijke inpassing en/ of kwaliteitsverbetering landschap) te maken. Hierin

is opgenomen welke landschappelijke (groene) kwaliteit het bestemmingsvlak in het verleden had en het in huidige situatie heeft. Vanuit deze analyse wordt de nieuwe ontwikkeling ingepast, waarbij de landschappelijke kwaliteit behouden en versterkt wordt. Het landschappelijk inpassingsplan maakt onderdeel uit van de planologische procedure en zal als voorwaardelijke verplichting daarin worden opgenomen. Dit betekent dat de initiatiefnemer bij realisatie van het plan gehouden is om uitvoering te geven aan het landschappelijke inpassingsplan en om de nieuwe landschapselementen in stand te houden. Hieronder is beschreven waar het landschappelijke inpassingsplan aan dient te voldoen.

Om te zorgen dat er sprake is van een goede landschappelijke inpassing zijn er een aantal uitgangspunten die in acht genomen dienen te worden. Deze uitgangspunten zorgen ervoor dat er bij initiatiefnemers duidelijkheid is en de vele verschillende ruimtelijke ontwikkelingen op eenzelfde manier ruimtelijk worden ingepast en getoetst.

Hoe dient een landschappelijk inpassingsplan te zijn opgebouwd

De initiatiefnemer zorgt ervoor dat een goed landschappelijk inpassingsplan wordt gemaakt. Dit plan omvat de volgende onderdelen waarop de nieuwe situatie ruimtelijk is onderbouwd:

Historische landschapsanalyse

Een beschrijving met analyse van de landschapsontwikkeling van de locatie en directe omgeving. De beschrijving is beeldend gemaakt, middels historische kaarten, bijvoorbeeld via www.topotijdreis.nl. In ieder geval worden de jaren 1900, 1950, 1990 en het heden beschreven.

Huidig landschapsbeeld

Een beschrijving van de locatie van het ruimtelijk initiatief in relatie tot de huidige landschappelijke waarden. Dit is beeldend gemaakt, middels luchtfoto's en een situatieschets met de momenteel aanwezige landschapselementen; verschillende bomen en plantensoorten. Van de aanwezige landschapselementen wordt een beschrijving gegeven met in ieder geval: naam, oppervlakte/stuks en de soortnamen van de beplanting in zowel het Nederlands als Latijn.

Landschapstype

Vanuit het huidige landschapsbeeld wordt de relatie gelegd naar het bijhorende landschapstype zoals die verwoord en verbeeld zijn in paragraaf 3.5 en 4.3 van dit perspectief. Het landschapstype waarbinnen de locatie valt is beschreven net als de bijbehorende karakteristieke landschapselementen.

Voorgenomen ontwikkeling

De voorgenomen ontwikkeling is omschreven en er is een duidelijke relatie gelegd met het voorstel voor de landschappelijke inpassing. Uitgangspunt is

dat het voorstel van de landschappelijke inpassing voldoet aan de gestelde voorwaarden. Bij het voorstel voor de nieuwe landschapselementen is aangegeven hoe tot de keus is gekomen en hoe dit aansluit bij het landschapstype. Het onderscheid tussen bestaande en nieuwe elementen is in woord en beeld inzichtelijk gemaakt. Deze kaarten zijn op schaal en de oppervlakten zijn kloppend en waarheidsgetrouw. Van de nieuwe landschapselementen wordt beschreven: de naam, omschrijving en samenstelling landschapselement, oppervlakte/stuks, maatvoering plantmateriaal, soortnaam in Nederlands en Latijn van de beplantingen.

Beoordelingssysteem

Ten behoeve van de landschappelijke inpassing zal een beoordelingssysteem uitgewerkt worden. Hierin zal staan hoe bepaald wordt hoeveel punten benodigd zijn voor de landschappelijke inpassing van een initiatief. Ook zal er in staan hoeveel punten de verschillende manieren van landschappelijke inpassing waard zijn. Daarbij kan gedacht worden aan een puntentoekenning per landschapselement en/of landschapspakket. De StiLa regeling is een goede basis voor de landschapselementen.

In samenspraak met de agrarische natuurvereniging (ANV) tussen Baronie en Markiezaat wil de gemeente Rucphen agrariërs ook de mogelijkheid bieden om de beheerpakketten als landschappelijke inpassing en/of landschappelijke compensatie toe te passen. De ANV werkt met pakketten zoals wintervoedselakker, patrijzenrand, botanisch grasland, uitgesteld maaien en luzerne (te vinden op www.boerennatuur.nl). Deze pakketten lijken op de Stila-pakketten, maar richten zich meer op agrarisch natuurbeheer, dan op landschapselementen. Er zijn beheerpakketten voor akkers, grasland, landschap en weidevogels.

5. Eerste aanzet tot een uitvoeringsprogramma

We beschreven in het vorige hoofdstuk het perspectief voor het landschap. Dit is een enigszins abstracte lange termijnvisie voor het landschap, waarin het streefbeeld voor het landschap staat. De werkelijke fysieke totstandkoming hiervan vraagt om een nadere uitwerking in een uitvoeringsprogramma. Bij dit LOP zal later een apart uitvoeringsprogramma worden uitgewerkt, dat te zijner tijd ter besluitvorming wordt voorgelegd.

In het uitvoeringsprogramma wordt de lange termijnvisie vertaald naar concrete projecten en maken we per project zo concreet mogelijk wat we gaan doen, waar, met wie en wanneer. Voor nu is een eerste aanzet naar het uitvoeringsprogramma gemaakt middels een lijst met de uit te voeren projecten.

Met name het landschappelijk raamwerk en de linten in het landschap leiden tot concrete projecten. Het gewenste toekomstbeeld per (bijzonder) landschap en de leidraden vormen meer een leidraad die gevolgd moet worden om bij ontwikkelingen het juiste spoor te volgen. Ook hier kunnen gaandeweg nog projecten uit voortvloeien.

We zien de lijst van projecten dan ook niet als een gelimiteerde lijst, maar als een eerste aanzet.

De uitvoering van de projecten zal nadrukkelijk in het teken van samenwerking staan. Veel maatregelen vragen om gebiedsgerichte processen en betrokkenheid van agrariërs, grondeigenaren, terreinbeheerders, overheden en inwoners. De gemeente is bereid een regisserende en faciliterende rol te vervullen, waarbij nadrukkelijk ruimte is voor maatwerk, pilots en initiatieven uit het gebied zelf. Een LOP zet een stip aan de horizon, maar om daar te komen hebben we elkaar nodig. Zo werken we SAMEN toe naar een (be)werkbaar en (be) leefbaar landschap.

Projecten

We zien de volgende projecten:

Landschappelijk raamwerk:

- de aanleg van ecologische verbindingen;
- het realiseren van een bijenlandschap;
- de aanleg van een klimaatbuffer;
- groenblauwe mantel versterken
- het ontwikkelen en versterken van de ecologische ring Rucphen;
- toevoegen en versterken van zandpaden.

Het creëren van een aantrekkelijk agrarisch landschap voor mens en dier:

- Versterken laanbeplantingen groenstructuurplan;
- Aanleg kleine landschapselementen;
- Meedoen met ErvenPlus;
- Realisatie ommetjes rond de dorpen.

Linten in het landschap:

- realisatie 'Het oude lint';
- realisatie 'De Vlettevaart'
- realisatie 'De Postbaan';
- realisatie 'Vincent van Gogh'
- realisatie 'Het nieuwe lint'.

6. Bijlage: Landelijke, provinciale en gemeentelijke (beleids)kaders

Voor alle ruimtelijke ontwikkelingen gelden de overkoepelende randvoorwaarden en eisen van Rijk, provincie en gemeente (zie 2.1, 6.1 en 6.2).

6.1. Landelijke en provinciale (beleids)kaders

Burgerlijk Wetboek

Het Burgerlijk Wetboek (BW) bevat juridische kaders die de inrichting en het gebruik van het landschap (mede) bepalen. Dit betreft voornamelijk via Boek 5, dat over zakenrecht gaat. Dit boek regelt eigendomsrechten, beperkte rechten (zoals erfdiensbaarheden), en de relatie tussen percelen en hun eigenaren. Denk aan bepalingen over waterlopen, bomen, erfgrenzen, en hinder die een eigenaar kan veroorzaken.

Omgevingswet (2024)

Het doel van de Omgevingswet is het vereenvoudigen en bereiken van een betere balans tussen het beschermen en gebruiken van de fysieke leefomgeving. Het vereenvoudigen en bundelen van de wetgeving, het bevorderen van

een samenhangende benadering en het vergroten van de bestuurlijke afwegingsruimte, heeft als resultaat een gezondere, veiligere en prettigere leefomgeving. Eén van de wetten die is opgenomen in de Omgevingswet is de Wet natuurbescherming. Deze wet beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. Kwetsbare soorten mogen niet verdwijnen.

Omgevingsvisie Noord-Brabant (2018)

De Brabantse Omgevingsvisie is een samenhangende visie op de fysieke leefomgeving. De Omgevingsvisie bevat de belangrijkste ambities voor de fysieke leefomgeving voor de komende jaren. Dat gaat om ambities op gebied van de energietransitie, een klimaatproof Brabant, Brabant als slimme netwerkstad en een concurrerende, duurzame economie. De Omgevingsvisie geeft ook aan op welke nieuwe manieren de provincie met betrokkenen wil samenwerken aan omgevingsvraagstukken en welke waarden daarbij centraal staan. Die visie is zelfbindend, dat wil zeggen dat de provincie zich aan haar eigen visie moet houden. Als het nodig is dat ook anderen

zich aan het beleid uit de Omgevingsvisie houden, kunnen daarvoor regels worden opgenomen in de Omgevingsverordening. Aan die regels moeten overheden, bedrijven en burgers zich houden.

Regionaal Water en Bodem Programma (2022)
Het Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) is het provinciaal beleidsplan voor Water en Vitale bodem. Het is onderdeel van het planstelsel voor de wateropgaven in Nederland. Doel van het RWP is: een klimaatadaptief Brabant met veilig, schoon en voldoende water en een vitale bodem. Deze opgaven zijn ook van belang voor vrijwel alle andere provinciale opgaven: wonen en werken, infrastructuur en mobiliteit, landbouw en voedsel, natuurenbiodiversiteit, erfgoed, een concurrerende en duurzame economie, en de energietransitie. Herstel van de watersysteemwerking is hierbij de rode draad.

Omgevingsverordening Noord-Brabant (2025)
De Omgevingsverordening Noord-Brabant is een provinciaal document waarin de regels voor de fysieke leefomgeving van de provincie zijn vastgelegd. Deze regels zijn bindend voor gemeenten, initiatiefnemers en bedrijven en hebben betrekking op onder andere ruimtegebruik, natuur, milieu, en infrastructuur. De verordening is een belangrijk instrument voor de provincie om haar beleidsdoelen, zoals vastgelegd in de Omgevingsvisie, te realiseren.

Maatwerkregeling omgevingskwaliteit

De Omgevingsverordening Noord-Brabant bevat de regeling “Maatwerk omgevingskwaliteit” (artikel 5.14). Deze regeling maakt het mogelijk om af te wijken van bestaande regels als de verandering leidt tot versterking van de omgevingskwaliteit. De Provincie hanteert dit instrument om gebiedsgerichte, kwalitatieve bijdragen te realiseren.

Daarnaast heeft de provincie de beleidsregel omgevingsrecht Noord-Brabant opgesteld, waarin de criteria en uitgangspunten staan voor de toepassing van de maatwerkregeling. Deze beleidsregel ondersteunt provincie en gemeente bij de beoordeling van voorstellen voor maatwerk. De beleidsregel geeft duidelijk aan:

- Wanneer een ontwikkeling voldoende bijdraagt aan de omgevingskwaliteit (landschap, natuur, bodem, water en cultuurhistorie);
- Welke voorwaarden en tegenprestaties nodig zijn om dat kwaliteitsvoordeel te realiseren.

De provinciale kaders bij de uitvoering van maatwerk komen samengevat neer op:

- Er moet een bijdrage zijn aan de verbetering van omgevingskwaliteit, zoals versterking van landschap, natuur, water, bodem en/of cultuurhistorie. Dit is de kern van art. 5.14 Omgevingsverordening.

- De bijdrage moet aantoonbaar en toetsbaar zijn. Dit is uitgewerkt in beoordelingscriteria en de manier van toetsen in de Beleidsregel omgevingsrecht.
- Maatwerk moet aansluiten bij de gebiedsgerichte doelen in het Beleidskader Leefomgeving 2030. Hierbij worden de (landschappelijke) kwaliteiten van Rucphen benut en versterkt.
- Geen aantasting van andere provinciale belangen, zoals natuurwaarden, cultuurhistorie of waterbeheer (zoals bepaald in de Omgevingsverordening en -visie).

6.2. Gemeentelijke beleidskaders

De drie meest relevante gemeentelijke beleidskaders voor dit LOP zijn in hoofdstuk 2.1 toegelicht. Het betreft de Omgevingsvisie Rucphen 2040 (2025), Groen R I groenbeleid gemeente Rucphen en het Beleid Teeltondersteunende Voorzieningen (TOV).

Duurzaamheidsvisie (2019)

Voor onze gemeente staat duurzaamheid voor verantwoord omgaan met behoeften van huidige en toekomstige generaties en voor het nemen van besluiten met het oog op een toekomstbestendige gemeente. Wij streven ernaar economie, ecologie, leefbaarheid en veiligheid met elkaar in balans te brengen. De Visie Duurzaamheid is de basis voor de Duurzaamheidsagenda met daarin opgeno-

men een meerjarenprogramma en een jaarlijks uitvoeringsplan.

Visie (Vrijetijds) Economie (2020)

We zetten in op een toekomstbestendige woon-, werk en leefomgeving waarin toerisme een belangrijke rol speelt. Brede welvaart staat centraal; brede welvaart gaat over de kwaliteit van leven en de omgeving waarin men leeft. Met als doel het creëren van een gezonde en leefbare omgeving voor zowel huidige als toekomstige generaties. Door in te zetten op duurzaam toerisme kan er rekening worden gehouden met zowel de ecologische, sociale als economische impact. Dit wordt gedaan door koppelkansen te benutten en slimme verbindingen te leggen tussen andere sectoren en toerisme en recreatie. Onderdelen hiervan zijn investeren in duurzaamheid, lokale economie, voorzieningen, cultureel erfgoed en sociale activiteiten.

BOOM | Boombeleid gemeente Rucphen (2021)

Het boombeleid streeft naar een duurzame ontwikkeling van het bomenbestand. Het behouden en versterken van de boomstructuur, het vergroten van de biodiversiteit en klimaatadaptief maken van onze gemeente zijn daarbij uitgangspunt. Dat bomen pas over enkele tot tientallen jaren volgroeid zijn wordt niet uit het oog verloren. Goede borging en waardering in de vorm van de groene kaart zorgt voor inzicht in de kwaliteit van ons bomenbestand.

Klimaatbestendig Rucphen (2022)

Het doel van dit document is het creëren van houvast om de toekomstige projecten en initiatieven op een klimaatbestendige manier in te passen in de huidige leefomgeving. Uitgangspunt hierbij is dat het klimaatadaptief maken niet alleen goed is voor de inwoners zelf, maar ook de gemeente toeristisch, economisch en ecologisch aantrekkelijker maakt. De ambities die hierbij horen zijn:

- Hevige neerslag leidt niet tot schade aan gebouwen, infrastructuur en voorzieningen, door water zoveel mogelijk de ruimte te geven.
- Tijdens perioden van hitte biedt de gebouwde omgeving een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving door zowel binnen als buiten koele plekken te realiseren.
- Langdurige droogte leidt niet tot structurele schade aan bebouwing, funderingen, wegen, natuur, landbouw, watersystemen en vitale en kwetsbare functies, door regenwater in de bodem te laten infiltreren en vast te houden

LOS • ruimte maak je samen
Nieuwe Linie 1-3, 5264 PJ Vught
Telefoon: 073 - 7113770

info@losruimte.nl
www.losruimte.nl